

ORHAN KEMAL

CEMILE

Roman

.....

I

1934 yılı Eylül sonlarının berrak bir gecesiydi.

Kuvvetli ayın altında bembeyaz pamuk tarlaları göz
alabildiğine uzanıyor, köyleri sehre bağlayan tozlu yollarda
kütü denilen, tohumlu pamuk hararları yüklü Doçlar,
Sevroleler, Fordlar, yagsız tekerleklerinin gıcirtisi aydınlık
geceyi dolduran öküz, camiz arabaları, Inegöl çift atlıları,
yüklü deve dizileri sehre akıyordu.

Deveci Çopur Halil, dokuz deveyi çekmekte olan eseginden
yere atladi, kara donunun cebinden Serkdoryan
cigara paketini çıkardı, bir cigara yaktıktan sonra çöpü
bas ve sahadet parmaklarıyla kirip fırlattı.

Testekerlek ay ta yukardaydi.

Yol boyunca uzanan meselin hemen gerisinde tok
bir çakal, hazdan gerilmis sirtiyla yumusak toprakta debelenmekte,
arada sehvete gelerek, ince ve bembeyaz
disleriyle ava dogru pavlamaktaydi.

Çakal tekrar pavlayınca, uzaklarda bir köpek gürler
gibi sesiyle havlamaga basladi. Bunun üzerine sagdan
soldan, inceli kalinlik köpek sesleri çogaldi. Çakal safi
kulak kesilmisti. Böcek çitirtilariyüklü geceyi huzursuzlukla
dinledi.

Tam bu sırada esen nemli bir rüzgar Deveci Halil'i
içten içe titretmisti ki, karsida, ta karsidaki kalabalik meselin
hemen gerisinden kalkan dört insan karaltisina
dikkat etti. Karaltılardan üçü ayriyönlerde kaybolurken,
dördüncü karaltiyola indi, bir cigara yakti.

Sehir uzaklarda bir çizgi, isiktan bir çizgi gibi gözükmekteydi.

Klevand pamugunun devsirildiği bu mevsimde tarlalar
insan dolu olduğu için, Deveci Halil aldirisetmediyse
de, geçenlerde sehrin burnunun dibinde çevrilip soyulan
otomobili hatirlayarak, eli kara donunun sagcebindeki

parlak demirli sustalisina gitti.

Yolun kenarındaki adamin hizasina gelince:

- Selamünaleyküm! dedi.

Kasketi ensesine yıkılıadamin yüzü pek belli olmuyordu.

Makinist kilikli, uzun boylu, zayıf biri.

- Aleykümselem, Halil aga!

Cevabıniverince, Deveci Halil durdu, eğildi, adamin yüzünü görmege çalıştı.

Beriki:

- Ne o dedi, tanıyamadin mine?

Sivri çeneli, uzunca bir yüzdü.

Sesten alan Deveci Halil:

- Vay, dedi. İzzet ustaymis! Ben de belledim ki...

Beriki güldü:

- Ne belledin? Eskiya mi?

- Olur olur...

- Olsa napardin?

Parlak demirli sustalisinisakirtiyla açan Deveci Halil:

- Habibini sasirirdim! dedi.

Gülüstüler.

Deveci Halil:

- Bu saatta buralarda ne ariyon? diye sordu.

- Hiç.. Su karsıçiflugin bozuk Hanomaginitamir
ettim, piston rektifiyesi..

- Niye? Fabrikadan ayrıldın mi?

- Ayrıldım. Var bir yirmi gün..

- Demek ayrıldın?

- Ayrıldım...

- Simdi ne is görüyon?

Henüz muayyen bir isim yok. Surda burda çalisiyorum.

- Gündeli gi dogrultuyorsun ya?

- Eh. Dogruluyor demektir..

- Sen issiz kalman canim, kurt gibi adamsin.

- Belli olmaz.

- Ne belli olmaziyahu.. Geçen gün bir yerde konusuluyordu,
senden laf açildi, bu Çukurova'da üstüne zor
bulunur dediler!

- Senin köroglu da çalisiyor mu?

- Çalisiyor..

- Hastaliginoldu?

- Bildigin gibi.

- Yahu sen akilli adamsin.. Hasta avrat, hasta hasta
çalıstırılır mı?

- Beni dinlediği var mıki.. Evde bunaliyorum
diyor, öleceksem makinemin basında ölüm diyor..

- Ne avrat be! Demek öyle diyor.. Hadi gidek, ne
bekliyon?

- Simdi bir kamyon gelir nerdeyse..

Deveci Halil söğdü.

Izzet usta:

- Makineye söğme, faydası yok! dedi.

Deveci Halil bu sefer hem kamyona, hem de kamyonu
icat edene, kamyonu memlekete sokana, kamyonla
iş görene, gördürene uzun uzun söğdüktan sonra:

- Ben her yıl bu vakitler paraynan oynardım! dedi,
bu cenabetler memlekete girdi gireli bizim rizkların yönü
değisti..

AnlayislianlayisligülmseyenIzzet usta:

- Sat develerini, bir kamyon da sen uydur! dedi.

- Töbe de.. Baba, dede, ecdat yadigari, peygamber
mahluku onlar.. Günah degil mi? Sen ona buna bosver
de, su Bosnak kizindan haber ver bana.. Gene o avluda
mioturuyorsunuz?

- Evet...

- Kapikomsu musunuz gene?

- Kapikomsuyuz.

- Kirk yilda bir isimiz düstü, bos verdin bire usta..

Halbuki babasiynan aran iyi!

- Sen bunu zaman zaman tekrarlar durursun Halil,
ille beni gördün mü aklina gelir..

- Kim?

- Kiz...

- Gece dsmde, gündüz hayalimde vallaha.. her
daim aklımda.. Allah emri, Paygamberin kavli üzere, kendime
aile yapacagım..

- Kızın gnl yok!

- Sen babasının gönlünü ettikten sonra kızın esamisi
mi okunur bire usta?

-Iste bunda yanıldın..

- Niye?

- Senin bildiğin babalardan değil ki bu. Kızın gözünden
ziyade sever.. Sonra o adamın kafasına baska.. Yerliye
kız vermez. Çocuklarını toplayıp, Çukurovadan savusmak
istiyor..

- Savusup da nolacak?

- Bes on dönüm tarlası varmış, zamanında hkmet
vermiş.. İslıyecek..

- Bes on dnmnen is mi olur? Tbe geçinemez.

- Eee.. Uzun ettin amma. Sonra biliyorsun, kız baskasını

seviyor..

- Katibi de gil mi? Otuz kaat aylıknan avrat misevilir?

Bana varsın, gözümün yağiniyesin! boynunu boğazını

besibirliknen, kollarınıaltın burmaynan doldurim!

- Kızın böyle şeylerde gözü yok. İsterse, senin yapacağının

on mislini yapacaklar var.. Amma istemiyor...

- ...develerimi satar, uğruna harcardım tekmi.. Feda olsun.

- ...kollarınıaltın burmaynan doldururum, küpe alırım,

kendine, besibirlik alırım.

- Ben onu Allahın emriyenen kendime aile yapacam,

kapatma de gil ya..

- Bos laflar Halil.. Olmayacak şey, bosuna nefesini

tüketme. Kız katibi seviyor diyorum, sen hala...

- Otuz kaat aylıknan avrat misevilirmis?

- Fazla gelme ge basladın amma..

Birdenbire sinirlenen Halil:

- Ne fazla gelecekmisim, dedi, bir gün dayarım tomafili...

- Eeee?

- Attığım gibi yallah...

Deveci Halil develerinin önüne düştü, esegine atladı:

- Çööööh..

Izzet usta da bir cigara yaktı.

II

Devrini tamamlayan ay silinmişti.

Ulucami'de sabah ezaniokunmaktaydı.

Sehrin hareketsiz, ağır ve eski sokaklarıabanciya

Ortaçağıhatırlatarak ağırırken, bir kapıusullacık açılıp

kapandı, sonra bir başka kapı, daha sonra bir baskası...

Zülcelale ibadete kosusan Müslüman gölgeler peydahlandı

duvarlarda. Bogula bogula öksürüp, yere ağız dolusu

bir balgam tüküren ihtiyar bir Müslümanın birdenbire:

- Allah Cellecelalehu!

Diyen sesi isitildi.

Bu sırada Deveci Halil'in deve dizisi, caminin arkasındaki karanlık sokağa girmekteydi.

III

Fabrikanın kursunu boyalıdemir kapısının üç ayırarak her biri bir başka mahalleye giden yollar öküz, camiz arabaları, Inegöl çift atlıları, boy boy, renk renk kamyonlar ve yüklü deve dizileriyle doluydu. Geçit vermeyecek şekilde tıkalı üç yol, fabrika kapısında birleşip kalın bir kol halinde içeri giriyor, Malzeme Yedek Anbarını sağına, demirhaneyi soluna alıp, tohumlu pamukların tohumundan ayrılma işinin görüldüğü Çirçir Dairesinin de önünden geçerek, fabrikanın arka magazalarında yanyana üç kantarın oraya uzanıyordu.

Üç kantarda üç katıp, fabrikaca satın alınan tohumlu pamukları tartıp teslim almaktaydılar.

Ortalıkta keskin bir mayıs kokusu vardı. Öküz, camiz böğürtüleri, hamalların yaygarası, telas, toz ter...

Katiplerden birisi saatine bakti:

- Altiya geliyor! dedi, sonra haber verdi:

- ...Saat altiya geliyor milleet!

Fabrika sahibi ekseriya altida, pek pek altiye çeyrek
geçe fabrikaya gelirdi.

Kantar sakirtilari artti, terli hamalların konusmasi hizlandi.

IV

Bu saatta degisecek yedek, yani vardiya olmadigindan,
isçi mahallesi uyuyordu. Çürümüs, tahta, pasli
teneke ve kerpiç yiginlarından ibaret evleriyle isçi mahallesi
sanki bir seldi, bir seldi de bu sel, uzak, çok uzaklardan
yuvarlana yuvarlana, köpüre köpüre, korkunç anaforlar
yapa yapa gelmiş, yıllardanberi mahallenin nabzi
gibi atan fabrikanin ağır, beyaz taslarla örülü; kalın sağlam
ve yüksek dört duvarına dört yandan yüklenmiş, ama
duvarları asmadan, takılmış kalmisti.

Evler.. Yan yatmış, diz çökmüş, bagdas kurmuş, kapaklanmış,
yahut tam yuvarlanacakken tutunuvermiş, evler, işçi evleri.

Bu evlerin çürük kapıları arada açılıyor, ya dal gibi
bir kız, bir kadın, yahut kocaman takunyalarıyla küçücük
bir çocuk, uyku dolu gözleriyle çıkıyor, fabrika kapısındaki
Fabrika Memur ve İşçileri Mahdut Mes'uliyeti Istihlak
Kooperatifinin bakkalından içeri giriyordu.

Fabrika bas makinistinin babası olan kiptirmizi, ablak
yüzlü, ihtiyar bakkal, tezgahına dayanmış, gümüş çerçeveli
beyzi gözlüğünün üstünden bakarak, Deveci Çopur Halil'le
çene çalıyor.

Bir ara:

- Aha, dedi, seninkinin avradı geldi...

Çopur Halil döndü, baktı. Uzun boylu, sapsarı, zayıf
bir kadın. Elinde siyah bir zeytinyağ sisesi..

Çopur Halil:

- Sen İzzet ustanın avradı misin baci? diye sordu.

Yorgun gözlerini Çopur Halile çeviren kadın basını
salladı.

Beriki:

- Hastasin galiba? dedi. Allah iyilik versin...

- Hasta miyim, sag miyim bildigim var mi ki...

- Iyi olur baci, iyi olur isallah.. Allahdan ümit kesilmez!

- Amaaan.. Iyi olmusum ki, bundan sonra it olup
kuyruk mu salliyacagim?

Sisesini bakkalin tezgahina birakti..

- Suna on iki buçukluk zeytinyagi koy bakalim..

- Kocani yolda gördüm, dedi Halil, bir patoz tamir
etmis.. Iyi bir para geçer elinize gayri.

Kadin:

- Elimize ne geçer bilmem, dedi, gitmeye gitti.

- Geçer geçer.. Koskoca usta yahu...

- Insallah..

Çiragin uzattigi siseyi aldı:

- Yaz duvara kalsin bahara!

Çıktı gitti.

Veresiye defterine borcu kaydettikten sonra bakkal:

- Ustaligina diyecek yok amma, sebatsız, dedi, yoksa

bu Çukurova'da az bulunur.. Üç gün orda, bes gün ötede...

- Bir insan bir yerde sebat etmeli! Su Bosnak kızını

sordum, madem bir avluda oturuyorsunuz, kapi komsunuz,

babasını gör, su isimi bitir, dedim..

- Ne dedi?

- Katibi seviyor diyor.. Otuz kaat mayisnen avrat

mi sevilir? Kollarını altın burmaynan doldururum, gözümün

yagını yesin dedim.. Sonra dedim ki, şehirde konak

bile tutarım kendine, dedim, develerimi satar, ugruna harcarım

dedim... Hem de satarım emmi! Kızın babası aksiyim. Doğru mu?

- Hangi kızın?

- Bosnok kizinin...

- Cemile'nin mi?

- Heye...

- Aksi olup da canim... Anayi kizdan ayiran para...

Lakin kiz bildigin gibi degil.. Kabadayi.. Ardinda da firlayanlar
çok ya, dönüp bakmıyor...

- Katip nasil?

- Katip de eyi oylan, hatirnaz.. Zorlu da içki içer hani..

Benim su mahzene girer, pencerenin önüne oturur,
saçlari maçlari da tarar mi sana...

- Otuz kaatnan avrat mi sevilir?

- Neye sevilmesin? Iki gönül bir olduktan sonra samanlik
seyran olur derler bize oglum..

- Bu kiz kisminin da isine akil, sir ermez... Bir heye
dise yani... Kollarini altin burmaynan doldururum!

- Yok mu içerde bir tanidigin?

- Nerde?

- Iplikhanede.. Ver elina bir kaç kurus...

- Var. Senin Camgöz'ün halasının kızı var, Karakız..

- Daha eyi metettin ya.. Karakızın zenaati ne ki?

- O degilden açmış meseleyi, agzini magzini aramis
bir iki.. Lakin su katip olmasa...

- Demek kız da onu seviyor?

- Sevse ki ne yahu.. Otuz kaatnan avrat mi sevilir
bire Mamid emmi? Yarin evlenseler mesela, avrat tuz
dedi mi, cigeri ciz der! Hele bir iki de çocuklari oldu
mu, birak.. Halbuki beni sevse...

- Korakız, dediklerini teknil söylemiş mi?

- Söylemiş söylemiye ya...

- Ee?

- Deli kafa.. Bana böyle seyler söyleme, seni idareye
sikayet ederim demis...

- Öyleyse mesele kalmamis... Sen de elini yu...

- Otuz kaatnan avrat mi sevilir? Nerden baksan bir
katip parçasi... Halbuki beni bir sevse...

Bakkal:

- Ahmet! diye çiragina seslendi, kaldir su darabalari!...

Çırak, dükkanin yari inik kepenklerini tam kaldirmisti ki,
aga kooperatif berberinin yanindaki kösedden çıktı.
Genis kenarlı hasır sapkasi altinda pörsük yanakları,
sarkık alt dudagi, gögsünden baslayan kocaman karni
ve ince bacaklarıyla yan yan yürüyor, bir ördegi hatirlatiyordu.

Çukurova'ya yarım pabuçları; kulaklarına geçmiş yağlı
fesi ile irgatlık için geldigini, Mahmutpasa Haninin kapisinda,
çapaklı gözleriyle bütün gün dikilip, dag köylülerinin
getirecegi tabaklanmamis tavsan derisi bekledigini,
derileri tabaklayip sattigini, kazandigi üç bes kurusa
düğüm üstüne düğüm attigini, ekmek peynir, ekmek tursu,
ekmek kara zeytin yahut kaynamis kimyonlu nohutla
gününü gün ederek santimle yasadigini herkes bilirdi.

Aganın geldigini gören Bosnak kapici, mahalle bekçilerininkine benzeyen elbisesinin ceketini yanlara çekti, kendine çeki düzen verip, ellerindeki çanaklara yerlerden hayvan pisliği toplamak için itisen yalınayak çocukları kovaladıktan sonra, esas vaziyete geçti ve fabrika kapi içindeki kulübesinin önünde put kesildi.

Aga bütün bunların farkında bile değildi. Kütlü hararları yüklü araba, kamyon ve deve dizilerinin tikadığı yolları çatık kaslarla gözden geçirerek:

- Ne demiye birikmiş bunlar? diye sordu, yolları tek mil kitlemişler! Katipler dartmıyor mu?

Kantar basındaki üç katibin bütün gece yarisircasına iş gördüklerini bildiği halde, gene de sormustu.

Kapicinin vereceği cevabı beklemeden, fabrikaya girdi, odasına geldi. Sapkasiyla ceketini çıkarıp odasına verdi, her sabah fabrika işlerini kontrola giderken giydiği uzun, beyaz iş gömlegini sırtına, lacivert beresini de tüysüz ama kuvvetli basına geçirdi, her günkü gibi, fabrika içlerini kontrola çıktı.

Kütlü denilen tohumlu pamugun çirçirlandığı, yani tohumlu pamugun tohumundan ayrılma isinin yapıldığı Çirçir Dairesi'ne, tahtaları basıla basıla yenmiş, çürük, su gibi sallanan bir merdivenle çıkiliyordu.

Katip, tohumdan ayrılmış pamuk balyalarını tartıyor, deveci Çopur Halil de bacak bacak üstüne atmış, odada cigara içiyordu.

Aganın akli gitti. Zaten katip de işi bırakmış, aganın yanına kosmuştu. Birlikte merdivenleri çıkarırken aga birdenbire durdu, pesi sıra gelmekte olan katibe:

- Gözlerine barnaklarım daktığım gibi ikicisini birden alırım, kosnük! dedi, palikemi mi yakdıracan? Ne dimeye söylemeyon palike içinde cuvara içmenin yassah olduğunu?

Altmışlık bir Selanikli olan katip sarsıldı.

- Söyledim, dedi, vallaha, billaha söyledim!

- Söyledin de ne dimeye söndürmedi?

- ...?

- ...agasinin hatiri kalir diye mi korhdun? Kalsin...

Beni alakedar itmez.. Get, söyle usuliyenen, söndürsün
cuvarasini!

Odasina öfkeyle dönen katip:

- Arkadas söndür cigarani! diye sertçe söylendi.

Çopur Halil:

- Tadini kaçirdin be! dedi, deminden beri söndür
söndür.. Iki firrik kaldı surda zati..

- Iki firrik miki firrik bilmem, söndür.. Aga demedigini
komadi bana.. Ne mecburiyetim var el için laf isitmege?

- Aga bana birsey dimez, ben müstesnayım!

- Burasi fabrika.. Burda hiç kimse müstesna degil..
Söndür cigarani! Had!.. Bak her taraf pamuk dolu..
Bir kivilcim, tamam. Söndür, söndür yahu!

Katibe ters ters bakan Çopur Halil yere attigi cigaranin
dibini ayakkabisinin ucuyla ezdi. Bunu bir yenilgi

saymisti. Salvarinin cebinden çıkardigi iri taneli sari kehribar tesbihini sakirdatarak çekmege basladi. Öfkesi gittikçe artiyordu. Katibe göz ucuyla bakti.

- Yer yer olmalı ki... diye söylendi.

Balyacilarin kantara koyduklari pamuk balyalarını tartip numaralarıyla kilolarini önündeki deftere kaydetmekte olan katip, gözlüğünün üstünden Çopur Halil'e bakti, lahavle çekti.

Beriki:

- Ne lahavle çekiyorsun lan? diye horozlandı.

Katip:

- Ben lan değilim, dedi, efendiyim ben!

- Suratından belli...

- Belli tabii...

- Kes lan! Simdi efendinin de, beyinin de anasından avradından çektirirsin ha!

Gözlüğünü çıkarıp rahlesinin üzerine hirsle bırakan

katip, kalktı devecinin karsısına dikildi:

- Çek bakalım hadi!

Çopur Halil de kalktı, tesbihini salvarinin cebine koydu.

- Kaçdan asagi olmaz yani?

Katibi göğsünden söyle bir itti. Birkaç adım gerileyen

katip:

- Kaçdan asagi dersen o kadar ulan. Varsa bir marifetin
göster!

Deveci Halil'i itmek istedi. Katibin eline sertçe vuran

deveci:

- Biçimli otur, bak, öfelerim ha! dedi.

Itismeğe başladılar. O onu itti, o onu. Sonra birdenbire
karakucak oldular. Çopur Halil, ihtiyar katibi bir savurusta,
rahlesine fırlatmisti ki, yetisen hamallar araya
girdiler, deveci Halil'i disari çıkardılar.

Eli ayagi zangir zangir titreyen katip kükriyordu. Basbas bagirarak odasinin kapisini çarpti, arkasindan sürgüledi.

Çopur Halil'se hamalların arasında:

- Birazdan, diyordu, birazdan isterim bunları: Eger bunu senin kesene korsam bu biyiklar anamin...

Bir bardak su için katip, rahlesinin basına geçmişti. Titreyen eline kopya kalemını aldı, gözlüğünü gözüne takti.

Çopur Halil hala sögüp sayıyordu.

Kantara konulan balyayı aliskin elleriyle tartiveren katip, hiç de lüzum yokken:

- Yüz on kaldır!

Diye balyanın kilosunu seslendi.

Kendisine cevap vermege tenezzül edilmediğini sanan Çopur Halil gene sögdi.

Aynı hareketi bu sefer mahsustan tekrarlıyan katip:

- Yüz sekiz, kaldır! diye bağirdi.

Çopur Halil çıldırarak hale gelmişti.

- Ulan senin Isani, Musani, yedi göbek sonraki zürriyetini

Iskenderin ordusuynan.. diye söğerek hamalların

elinden kurtuldu, katibin oda kapisina müthis bir tekme

attı.

- Çüss ayi oglu ayi! dedi katip.

Deveci Halil fabrika sahibinin odasına taraf hızlı hızlı

yürüdü.

Az sonra çirçir merdivenlerini inen ağaya durumu anlatan

katip:

- Beni size şikayete gitti! dedi.

Ağa:

- Kulagasma.. cevabini verdi, yarın benim palikem

yanarsa, ötebaştan yürek şogudur dümbükler!

İplikhaneye taraf yolunu değıstirdi.

VI

4 numaradan 24 numaraya kadar yumusak, ekstra,
her katta bükülü ve tier renkte pamuk iplikleri yapan iplikhane,
erkek aptesanelerinin yaninda, mavi boyali kapilari
içeri disari açilip kapanan, yüksek çatisini saglam
demir kollarin tuttuğu, aydinlik, tertemiz, piril piril bir
atölyeydi.

Kapidan girince sagda RIETER markali banko makineleri...
Fital makinelerinden gelen pamuk kolonlari bankolarda
istenii numaraya göre incelir ve masuralara
sarilirdi. Her bankoda Öncü ve Arkaci denilen işçiler
çalışir. Islak betonun üzerinde yalinayak veya takunyalarla
çalışan kız, oğlan, genç, ihtiyar, kadın, erkek işçiler...
Bilhassa çocuklar.. Dokuz, on yaslarında, gözleri
uyku dolu, renksiz seylerdir ki, is kanununa uysun diye,
annelerinin, teyze, hala, dayi yahut ta tamamıyla yabancı
bir büyük insandan parayla satin alinmis nüfus kaatlarıyla
ise girmislerdir.

Bankolarin yesil çuha kapli ince silindirleri üzerinde
su gibi dagilip, sonra birleserek piril piril çengellerden
geçen iplikler, masuralara bas döndürücü bir hiz ve yumusak
bir viniltiyle sariliyorlardi.

Her gün on iki saat ayaküstü çalışan ufakli büyüklü
işçilerin vazifesi, arada kopuveren bu ince telleri Yapıstırmaktır.
İşçiler bu yapıstırmada öyle ustadırlar ki...

Aga sağdan birinci bankonun yanında durdu. Makinelere
karsi tükenmez bir hayranlığı vardı. Gözlerini yeşil
silindirlere dikti.

Aganın iplikhaneye geldiği haberi her zaman çabucak
yayıldığından, birer kösede çene çalan, gazoz, çay,
kahve içmeğe sivasan, kızlarla dalga geçen usta veya usta
muavinlerine haberler uçardı.

Gene öyle oldu. Iplikhanenin koca göbekli, zampara
ustası atölyenin arka kapısından usullacık girdi, arka makinelerden
birinde sözde tamire başladı.

Agaysa banko işçileriyle konuşuyordu.

Babasının patlak yenli sarı postallarını incecik ayaklarına
geçirmiş, on iki yaşlarında bir bankocuya:

- Eee... dedi, memnun musun İtalyan'ın düzeninden?

Iri kulakli, yamyassi basini iki yana sallayan oglan:

- Birak be aga, dedi, nerden cikardin basimiza bu gavuru?

- Niye lan?

- Niyesi var mi bire aga.. Böyle iplik olur mu? Kop ha kop!

- Ee.. Herif mehendis, gavur.. Senden benden iyi agnar tabi..

Gene boydan boya kopan iplikleri yapistirmaga kosan oglan:

- Onun gavurlugunu da, mhendisligini de... diye sgd.

Aganın yanibasinda beliriveren koca göbekli usta:

- Bütün amele sikayeti! dedi, millet kan agliyor..

Hele dokumahane.. Böyle giderse herifin Allahini sasiracaklar...

Aga gülümsedi:

- Bana ne? Palikenin sahabi yalnız ben deelim ya.

Herifi palikeye de ben almadim...

- Vallaha bilmem.. Böyle giderse içi tekmi! ayaklanacak!

- Numan Serif Beyefendi dsnn.. Gaviri bes

seneligine konturatinan palikeye bagliyan o. Herif bana

bile kafa tutuyor yallah deyince...

Aganin etrafini bir kisim iilerle, usta muavinleri almisti.

Avurtlari birbirine gemis bir usta muavini:

- Millet boyuna Sümerbank fabrikasina kaiyor! dedi.

Aga:

- Nriym? diye omuz silkti, bana göre hava hos..

- Bereket versin Sümerbank fabrikasinda da kadrolar
dolu. Yoksa alistiracak adam bulamiyacaktik..

Aga kesti atti:

- Numan Beyle Italyan'dan sorun. Bana hiç gelmeyin!

Yürüdü. Son derece memnundu. Yanibasinda yürüten
iplikhane ustasina:

- Akillari varsa, çevirsinler gaviri, söyle bir tenhada..

- Olacak, dedi usta, o da olaca..

- Insallah..

- Sen hiç merak etme.. O, dokumacılardan bulacak
belasini.. Sögen sögene...

Aga Kelep'lere geçerken, iplikhanenin nihayetindeki
odayi, Italyan'in çalısma odasini çenesiyle isaret etti:

- Gelmedi mi daha?

Usta:

- Dokuzdan evvel gelmez, dedi, herif Avrupali mühendis
kolay mi? Bizim gibi degil ya. O yokken fabrika
islemiyordu sanki, pek bir lüzumu varmis gibi..

Kelepler, yani çözümler, bankolardan dar bir beton
yolla ayriliyordu. Bankolardan gelen iplik masuralari koca
koca teknelerle keleplere tasinir, keleplerde çözülür,

ileler haline getirildikten sonra paketlenip pazara sevkolunurdu.

Beyaz rtl baslari önlerine egik, siyah ggslkl
isçi kizlar haril haril aliliyor, ikide birde kopan iplikleri
bağlayiveriyorlardi.

Kelepi kizlar da bankodakiler gibi, fazla iplik kopmasından
şikayetiydiler.

- Ipliklere bir seyler oldu, diyorlardi, bu kadar senedir
biz bu fabrikadayız, böylesini görmedik..

Aga hemen cevapliyordu:

- Avrupalı mehendisten iyi mi bileceksiniz? Aklınız
ondan çok değil ya?

Kizlar:

- Pis cenabet, diyorlardi, nerden ikti basimiza?

- Ben ikarmadım, benim suncacık kabahatim yok..

Palikenin sahibi bir ben olsam, kuyrugundan duttugum
gibi, yallaaah!..

Araya gene hemen koca göbekli ustayla usta muavinleri
giriveriyorlardı:

- Belasini o, ekmekleriyle oynadığı işçilerden bulacak...

Yazık günah değil mi su ana kuzularına? On iki
saat ayak üstü çalışmak kolay mı?

Aga kurnazca gülümsedi:

- Açsınlar gözlerini! Aqlamiyan çocuğa meme var
mi? Gedip Numan Beyefendiye söylediniz mi?

- Doğumacılar gitmiş, şikayet etmişler... Dinlemiş
bir iki... Sonra kızmış. Avrupalı bir fen adamına karşı sizin
şikayetinizi dinlemem, haydi yallah Mars demiş..

Bosnak Cemile'nin yanında duran aga:

- Koskoca Numan Bey.. dedi, bir ayağı Avrupada,
bir ayağı Emelikende... Sen ben kim oluyok?

Bosnak kızının yanında aganın gene durduğunu gören
iplikhanede İtalyan hemen unutuldu. Sağda, solda
fısıltılar başladı.

Üç makine aşağıda çalışan Arabusagi Karakız, aynı

makinede alistikleri Arnavut Meryem'le Giritli Hatice'ye:

- Papaz, diye fisildadi, kiza nasıl da bakıyor!

Ufacik burnunun ucu havaya kalkık Giritli Hatice:

- Heye, dedi, papaz ki papaz.

Daracik omuzlu, kara, kuru, çirkin bir kız olan Arnavut

Meryem:

- Ya beriki? dedi, kaslara bak.. Babasının oğluna
surat ediyor sanki.. Bellersin ya babası ya da..

Hatice:

- Kocası! diye tamamladı.

- Vallaha.. Güzel olmayın sanki..

- Hiç canım.. Koskoca bir ağı mesela.. Sen öyle
bir adama surat asacak insan misin? Kim oluyorsun sen?

Karakız:

- Ondaki onur, kibir kimde var. Burnu kafdaginda..

dedi, su deveciden ötürü böyle böyle dedim, herif sana yangin dedim, kollarini burmaynan doldururum, gözümün yagini yesin diyor dedim de çemkiriverdi!

- Katip yarin onun agzinin içine...

- Vallaha.. Deveci diyor ki, otuz kaat maasnan avrat mi sevilir, diyor.

- Bunnari hep kendine dedin mi?

- Cemileye mi? Dedim..

- Ne diyor?

- Hiç. Seni idareye sikayet ederim diyor.. Etsin, korkum mu var? Onun feristahindan korkmam ben.. Ben kaçin kurrasiyim.. Lakin güttüğüm nokta baska...

Cemile'ye nefretle bakan Meryem:

- Tiskit, dedi. Ayagina gelmis bir kismet.. Su senin deveci beni almaz mi kiz?

- Seni ne yapsin kuru cenabet..

Arnavut Meryem içini çekti:

- Dogru bacim.. Beni napsin.. Kara, kuru..

Tam bu sırada elinde bir takım kaatlarla Cemile'nin katibi iplikhaneden içeri girdi.

Kara kız:

- Aha, dedi, Asli'nin Kerem'i... Aklıma da geldi ydi ha.. Usta bir gıcık alıyor ki..

Koca göbekli usta da katibi grmüsti. Yüzü derhal asıldı, aganın kulagina:

- Senin Numan Beyin adamı... dedi, saat bası burda.. Halbuki iplikhaneyle hiçbir alakası yok.. Eline bir iki kaat alır, dolasır. Maksat kızlarla angaje etmek..

Agayı karsıdan gören katip de sasırmısti. Geri dönmek istemis, süpheyi büsbütün ekecegi için vazgemısti.

Aganın yanından geçerken:

- Nirye gidiyon? diye aga sordu.

Katip durdu. Yeni tirsali yanaklari kizardi. Saçlari
briyantinden isil isildi.

- Sinyor Orlandonun raporlarini götürüyorum efendim! dedi.

İplikhane ustasi:

- İtalyan'ın saat dokuzdan önce gelmediğini kendisine
daha dün söylemistim!..

Katip sasaladi.

Aga sertçe :

- Dün, söylemiş sana..

Katibin gözü Cemile'ye kaydı.. gözgöze geldiler. Verilecek
kandırıcı bir cevabi yoktu. Bununla beraber, birseyler
söylemeliydi herhalde. Gözü tekrar kiza gitti.

Bu sırada aga:

- Hadi bakalım, dedi, yallah! Burası angace yeri
deel!

Mahvoldugunu sanan katip döndü, birbirine dolasan
bacaklariyla, çıktı gitti.

Usta:

- Bu (A) yedegi is basinda mi? Gece demez gündüz
demez, burda!

Yan gözle Cemile'ye baktıktan sonra:

- Ne hikmetse, diye tamamladı.

Aga aldiris etmemisti, tekrar Cemile'nin yanina sokuldu.

Cemile'yse hirsindan titiyor, yasaran gözlerini
saklamak için basini egdikçe egliyordu.

Aga:

- Ee.. dedi, begenmiyon mu İtalyan'ın düzenini?

Cemile cevap vermedi. Basini az daha egdi, titreyen
elleri makinenin iplikleri arasında simsek gibi dolasti.

Aga:

- Sana söylüyorum! dedi.

Islak kirpikleriyle agaya ok gibi bakan Cemile:

- Neblim ben, cevabini verdi.

Böyle bir karsilik beklemiyen aga, iplikhane ustasina bakti. Usta gülümsüyordu, soguk, hain bir gülümseyis..

- Bu ne tevir cuvap kiz? Sende hiç terbiye yok mu?

Cemile:

- Yok, dedi.

Kizi uzun uzun gözden geçirdikten sonra, basini salladi, öfkeyle yürüdü. Iplikhane ustasi da pesinden gitti, disari çıktilar,

Aga:

- Bu kiz kimin nesi? diye sordu, niye çemkirdi öyle?

Usta gene o hain gülümseyisle:

- Sevgilisini kovdun ya! dedi.

- Ya... diye sasti, madem biliyordun bunu oglani
ne dimeye kovdurdun bana?

- Bosver.. Bura katip ketebe takiminin angace yeri
degil, iyi ettin!

- Yoksa...

- Yok vallaha aga.. Benim onun boyunda kizlarim
var..

- Bana ne bok oldugunu belletme..

- Yok vallaha aga.. Inan ki degil..

- Bana ne bok oldugunu belletme Sükri...

- Vallaha degil aga, billaha degil..

- Haydi öyle olsun.. Kimin nesi bu?

- Bu muhacir esas, Bosnak.. Babasi uzun boylu bir
adam. Lakin, memleketinde çok ileri, hanedandanmis.. Bilenler

anlatiyor, çetebasiymis herif, bir tabur gavuru önüne
katar kovalarmis.. Tabi zengin adam, mal mülk çok..
Din ugruna, pir askina Sirplarnan bogusurmus. Lakin, zorlu
dis çeker ha. (Agzini açti, magara gibi oyuk bir dis
yerini gösterdi) Bak, bu disimi çekti. Eli öyle hafif ki..
Sonra, kırık, çikik, yara, bere.. Elinden her bir sey gelir..
Bu kizin bir anasi vardi aga, eh.. Allah isini gücünü birakmis,
bu avradi yaratmis derdin görsen.. Tevatür güzeldi.
Bir saç vardi, topukta, beyaz beyaz, kar gibi. O kas,
o göz..

- Ballandır ha ballandır gayri..

- Niye, kizi meydanda değil mi? Bir de kardesi var
bu kizin, dokumalarda..

- Bizim dokumalarda mi?

- Heye, bizim dokumalarda..

- Babasının zenaati madem bu kadar zorlu.. Ne dimeye
çalışmıyor da çocuklarını palikedeyi işletiyor?

- Vallaha bilmem amma, görmüş geçirmiş adam,
derebey çocuğu.. Dis çeker beles, ağrı keser, kırık sarar,
saç tıras eder, sakal kazır metelik almaz. Alsa halbuki,

çocuklarının ikisinden de ziyade para kazanır amma, gel anlat.. Derebeyi adam, kimbilir.

Kendi ortagini hatırlayan aga:

- Bizim sogan erkegi gibi degil mi diye güldü. Lakin aferin kiza.. koca bir patrona çemkirmek..

Dokumahaneye taraf yürüdü.

VII

Agam tam dokumahane kapisina gelmisti ki, Italian mühendis Orlondo, fabrikanin Memurlar Kapisi nda göründü.

Beyaz kolonyal sapkasi, piposu, kurt azmani iri köpegi, budakli bastonu, kisa pantalonu ve sari sari tüylü kirkirmizi bacaklariyla..

Aganın yüzü nefretle burustu. Sögdü, yere tükürdü, içeri girdi.

Üç yüz otomatik dokuma tezgahinin kulaklari sagir eden bir sakirtiyula çalistigi dokumahane toz içindeydi.

Basik çatidaki pancereleden birer sütun gibi betona vuran sabah günesinde pamuk tozlari uçusuyor, dokumahane

kola koyuyordu.

Agayı kapıda karşılayan dokumahane ustası, gözleri
burun köklerine akmış, oklava gibi upuzun, kupkuru, hilekar
bir Arabusagi, aganın sol gerisinde yürürken, ona
istemediği bir sürü şey anlatıyordu:

- ...işçi galeyan halinde. Sümerbank fabrikasına
kaçan kaçana. Bereket versin oranın kadroları dolu da..
İşçi ne, yapsın? Kopani çekip bağlamaktan bez dokuyamıyor ki!
Bir şey değil, yarın biçimsizlikler de olabilir.

- Ne gibi?

- İtalyan'ı istemiyor işçiler! Anan yahşi, baban yahşi,
güç halle idare ediyorum herifleri.. Aga:

- Sana ne? dedi, niye idare ediyorsun? It işi, domuz
derisi. Ko serhosu yıkılana kadar!

- Herifi öldürürler aga..

- Bubayın oğlu mu?

Sevinçle çalkalanan dokuma ustası:

- Vicdan, dedi, insanda vicdan var da..

Aga söyle bir bakti, yürüdü.

İplikhanede olduğu gibi, dokumahanede de tezgahları
teker teker dolasırken, sınırlı bir halde, kendilerini
tutamayıp İtalyan mühendise küfürü basan işçilere:

- Siz Numan Begden daha mi iyi bileceksiniz? diyordu,
herif ne Avrupasını kodu gezmedik, ne Emelikenini...

İşçiler:

- Onun Avrupayı, Amerikayı gezmesi, babasının bayraktar
olmasından bize ne? Biz ekmeğimizi biliriz...

- Hakkınızda bu hayırlı zahar ki.. Neden dersen,
basınıza koskoca bir mehendis getirdi hem de İtalyan...
O gelmeden bu palike isliyor muydu? Siz bez dokumasını
biliyor muydunuz? İtalyan geldi, her birseyler düzelmedi mi?

Arkasından gevrek gevrek güliyordu, İşçiler de basıyorlardı
küfürü.

Dokuma ustası ağayı, yegeni Camgöz Sadığın tezgahına

götürdü. İşçilerinden isik geçirilmis gazoz bilyalarını hatırlatan gözleriyle Camgöz Sadık, aganın emrini bekliyordu.

Aga:

- Kos, dedi kos bakalım tezgahini!

Alışkin ellerle mekigine yeni masura koyan Camgöz, tezgahini kostu, isletti. Sert sakirtılarla islemege basliyan tezgahta mekik yildirim gibi gitti, geldi... ve istop etti. Bes iplik kopmustu. Camgöz Sadık kopan iplikleri çabucak çekti, bağladı, tezgahini tekrar isletti. Az sonra makine tekrar istop etti. Dört iplik birden kopmustu.

Aga:

- Niye böyle ediyor? diye sormaga kalmadan, Camgöz eliyle, koluyla, kasiyla, gözüyle basladı:

- Bu İtalyan'ın düzeni gibi bombok düzen görmedim aga. Bu kadar senelik dokumaciyim, basıma böylesi gelmediydi.. Iplik çekip bağlamaktan bez dokuyamıyoruz. On iki saat ayak üstü dikil, hava.. Bu gidisle ekmege, dileneceğiz.. Evvelce ne iyiydi! Hepimiz memnunduk.. Simdi?

Dayısına bakti. Beriki: ..devam et, devam et! demek

isteyerek, aganın omuzu üstünden basini salladi.

- ...simdi günde bir tek top bile çıkaramiyoruz.. Biz
de insaniz, bizim de ekmek bekleyen çoluk çocugumuz var.

Dokuma ustasi:

- Bütün dokumahane böyle düşünüyor! dedi, herifler
hakli. On iki saat çalis, didin, tatli uykundan ol,
sonra...

Aga:

- Peki ne yapalim? diye sordu.

Camgöz:

- Kovun gitsin.. dedi.

- Kovun amma, Numan Bey bes senelik konturatnan
palikeye bagladi. Istesek bile kovamayiz..

- İşçi konturat monturat dinlemez aga. İşçinin surasina
geldi, bıçak kemige dayandi.. Burada öyle işçiler

var ki, anam avradim olsun bıçagi çekti mi...

Dokuma ustasi:

- Ne biçim laf bu? diye güya sertlesti, kanuna, nizama

karsi gelinir mi?

Göz kirpti.

Aga birdenbire:

- Su, dedi, iplikhanedeki Bosnak kizinin kardesi

hangisi?

- Hangi Bosnak kizi? Cemile mi?

- Heye..

Orta makinelerden tarafi parmagiyla gösteren dokumahane

ustasi öne düstü.

Agayla ustanin kendinden tarafa gelmekte olduklarini

gören Sadri'nin yanaklari kizardi, korkmustu. Tipki kizkardesi

gibi basini önüne egdikçe egdi.

Aga:

- Senin iplikhanede bacin var mi? diye sordu.

On alti yasındaki Sadri'nin sari tüylerle kapli tombul yanaklari kizarip bozariyordu.

- Var.. dedi.

- Baban?

- Babam da..

- O bacina hiç terbiye vermiyor mu baban?

Sadrinin kaslari atildi. Agaya, sonra ustaya bakti, daha sonra da yanındaki tezgahda çalisan arkadasi dokumaci Musa'ya. Hiçbir sey anlamamisti.

Aga:

- Kiz eksigidir, diye devam etti, yarin elin eline d serse sikinti çeker!

Sonra:

- Isler nasıl gidiyor? dedi.

Sadri omuz silkti:

- Çok kötü aga..

- Niye?

- Boyuna iplik kopuyor.. Kopani çekip bağlamaktan bez dokuyamıyoruz ki..

- İtalyan'ın düzenden sonra mi böyle oldu?

Sadri:

- Yook... diye basını sallayınca, aganın omuzu üzerinden bakmakta olan dokuma ustanın yüzü kiristi.

- Yok!..

Sadri ürktü. Adeta nutku tutuldu.

Aga:

- Niye durdun? diye sordu, İtalya'nın düzenini begeniyorsun demek!

Bir kere ok yaydan ıkmıstı.

- ...İlk zamanlar İtalyan'ın düzeni iyiydi... diye devam etti, kaymak gibi bez dokuyorduk, tbe iplik kopmuyordu..
Dört, bes gün böyle gitti. Ondan sonra.

Dokuma ustası:

- Bu ağızlar İzmirlinin ağızları! dedi, bırak bu ağızları da doğru konuş!

Sadri:

- Doğru konuşuyorum! diye ısrar etti.

- Konusmuyorsun!

- Dosdoğru konuşuyorum ben!

- Sen doğru konuşuyorsun da, bu kadar işçi yalancı mı?

İsrarda fayda görmeyen Sadri, tezgahına döndü, işiyle uğrasmaya başladı.

Aga:

- Izmirli de kim? diye usullacik sordu.

Arka tezgahlardan birinde alısmakta olan kısa boylu,
yusyuvarlak birini parmagıyla isaret eden usta:

- Orda.. dedi, ta orda iste!

Aga o tarafa yürüyünce, usta bir is bahane ederek,
makinelere birinde sözde tamire basladı, aganın pesisira
gitmedi.

Bir kedi kadar çevik, açikgöz olan Izmirli Nusret, lisenin
onuna kadar okumus, cin gibi bir delikanliydi. Iplik
ve bez randimanlarının niçin birdenbire düstüğünü kısaca
anlattı:

- ...kolaya zimpara tozunu usta beyin adamları atıyor..

Malum a, zimpara tozu asindiricidir.. Tel gücüle
asiniyor, asinan tel gücüler de iplikleri zedeleyip koparıyor.

- Ustanın ne menfaati var bunda?

- İtalyan'ı sepetletip eskisi gibi tek basına kalmak!

Aga bütün bunların farkında değilmiş gibi, renk vermiyordu.

Dokumahane kapısına doğru giderken, usta endişeyle bakıyordu. Gözüyle gel! yapan ağanın pesi sıra dokumahaneden çıktı, iplik ambarından içeri daldılar.

Sağlı sollu, tavana karar istifli iplik paketlerinin arasında daracık yol, giriş kapısı gibi küçük bir kapıyla dışarı çıkıyordu.

Aga bir ara durdu. Dokuma ustasının gözlerinin içine bakarak:

- İtalyan'ın ayacı böyle alınmaz! dedi.

Dokuma ustası gene itiraz etmek isteyince:

- Patirdiyi bırak! dedi, sırda bizbizeyiz... Senden, benden gayri kimse yok: Agnadin mi?

- Sana diyom.. Agnadin mi?

- Anladım aga..

- Lafıma iyi kulak ver.. İtalyan'ın ayacı böyle alınmaz!

- ...?

- Elimden gelse, bi gasik suda bogarim dümbüğü?

Amma, asil zorum ötekinde, onu burya getirende.. Agnadin mi?

- Anladim aga..

- Numan beg, Numan beg... Ne Avrupasini kor, ne

Emelikenini.. Sifatini görmüyon mu? Gavudan fark var

mi? Yazinin kabiklisini tebelles etti basimiza.. Ayda bin

lira para, pirim, ikramiye, virt zirt.. Sana bisey deyim mi?

Amma aramızda kalacak...

Gözleri parlayan usta:

- Yanimda adam bogazla istersen aga dedi, benden

sir çıkmaz!

- ...ben bu Numan dümbüğünü de bir biçimine getirip,

yallaah...

- En saglami o zati.. Nedir öyle.. Muhasebeyi mektepli

memurnan doldurdu.. Eskiden iki, üç katip.. Is gene

bu isdi, hesap kitap gene bu hesap kitapdi...

- Tabi canim... Bi sürü it doldurdu palikenin içine..

- Haklisin aga...

- Yeniden söylüyorum, sözüme kulak vir, aç gözünü;

İtalyan'in ayagi böyle alınmaz!

Bir müddet bakistilar.

- ...nasil alinacagina gelince... sen bi selamet zamanda

gel de, beni gör... Istersen eve gel.. Gece gel..

Agnadin mi?

- Anladim aga, emredersin, basimla beraber...

- Haydi get isiyin basina!

İplik ambarlarinin alt kapisindan çıktı, muhasebeye

taraf gitti.

Bu kadarini kabil degil tahmin edemiyen dokuma ustasi,

sevinç içindeydi. Ay benimle olduktan sonra, yildizin

kuyruguna çarpim! diye söylenerek dokumahaneye

girdi. Hala korku içindeki Sadri'nin yanindan kayitsizca

geçti yegeni Camgöz'ün omuzuna dokundu. Yegeniyle birlikte

odasına gittiler.

VIII

Muhasebe servisine geldigi zaman aga, saat dokuz
buçugu gösteriyordu. Onun muhasebe servisine girisi her
zamanki gibi merasimle baslarini kocaman kocaman defterlere
indirmis çalisan memurlar ayaga kalkmislardi.

Okumus insanlari huzuruna alip, onlarla alay etmege,
maas verdigi memurlardan mutlak bir saygi görmege
bayilirdi. Ille doktor, mühendis, avukat gibi giptayla
karisik bir haset duydugu kimselere karsi çok daha hasindi.
Surda burda lafi gelince, hemen tasi gedigine koyuverirdi:
...tohtur oldular, mehendis oldular, abukat oldular
da ne derdi, huzuruma vardilar mi, el öfelemiyorlar mi?

Bugün de her zamanki gibi, muhasebeye girince bütün
memurlar ayaga kalkmis, yalnız birisi, iplikhaneden
kovdugu katip aldiris etmemisti. Fabrikaya ortagi Numan
Beyin aldigi bu katibin babasini da, ortagi Numan Bey
kadar sevmezdi. Geçmisini bilip, surda burda yüzüne
vuran cahilligiyle alay eden, bilhassa, soy, sop, asalet
filan karistiranlardan nefret ederdi.

Önündeki deftere basini egmis, bir seyler yazar görünen
katibe öfkeyle bakarken: Kogdum diye zoruna

getti, onun için degil mi? Tabi kogarim. Mayisini ben viriyom!

diye düşünüyor, öfkesi artiyordu.

Katipse onu sahiden görmemisti: Bütün milletin, bilhassa

Cemile'nin önünde rezilce kogulusunu bir türlü

hazmedemiyor, annesinin yillarca önceki sözlerini düşünüyordu.

Bütün hayati boyunca kocasına kayitsiz sartsiz bagli

kalmis, onun öfkesine, küfrüne, hatta dayagina tahammül

edip boyun egmis olan annesi, belki de hayatinda ilk ve

son defa kocasına isyan etmisti.

Iri yari babasi konagin genis sofrasinda, rugan iskarpinlerini

cizirdata cizirdata dolasirken:

- ...okumasinlar efendim, diye bagirmisti, benim

çocuklarim da okuyup tahsili ali görmeyiversinler, kiyamet

kopmaz ya! Hem okuyup ta ne olacak? Gözleri açilip,

hisleri incelip, etrafın çirkinleri karsisinda adim basi

üzülmektense, neme lazimci birer küçük zenaatkar olup

çoluk çocuklarinin ekmeginden baskasini düşünmeyi bilmesinler

daha iyi!

Tam bu sirada ufak tefek, halim selim annesi, bir elinde

bir bas sogan, öbür elinde bir bıçak, mutfaktan disi

bir pars gibi fırlamis, kocasinin karsisina dikilmis:

- Okuyacaklar! diye haykirmisti, evlatlarimi baskalarinin karsisinde el ovalamaga mahkum birer sünepe görmektense, ölmeyi tercih ederim. Benim çocuklarim okuyacaklar, babalari gibi..

Iplikhaneden koguldugu halde sesini bile çıkaramayisiyle, annesinin o zaman sözünü ettigi Sünepe oldugunu saniyor, bundan kurtulmak için ne yapmasi gerektigini düşünüyordu ki, omuzu dürtüldü. Döndü. Aga. Ayaga fırladi ama is isten geçmisti. Tipki iplikhanedeki gibi, kalın, kirçil kaslarini çatan aga, hisimla bakiyordu.

Neden sonra:

- Senin adin ne? diye sordu.

Katip ismini söyledi. Aganın bunu bilmezmis gibi davranisi tuhafına gitmisti.

Beriki hep ayni agirlikla:

- Senin buban, anan yoh mu? diye sordu. Basında bir böğüyün yoh mu?

Her şeyi gayet iyi bilen ağanın bu türlü davranışı

katibi büsbütün şaşırtmıştı.

- Var efendim.

- Sana hiç mi terbiye vermediler? Demediler mi ki,
bir insanın bir büyüğü bir yerden içeri girdi mi, zippadan
ayaga kalkılır, hörmetsizce görülür demediler mi?

Katip kekeleydi:

- Mesgulüm efendim, görmedim affedersiniz.

- Mesgulün, görmedin. Mesgulüğünün beni ehyâ
ettiniz. Siz yokken bu palikenin hesabını kitabını divarlara
yazdırırdım ben... Genede isim yürüdü.. Ne bu
mesebe mesebe, defter, kalem virt zirt... Fuzuli masraf..
Aybasi olsun, kosun kasadara.. Ne iş gördüğünüz var
sankim? Beni ehyâ mi ettiniz?

Katibi bakışıyla ezmeğe istiyordu.

Katipse, gene cevap veremiyordu. Sünepe! diye
düşündü. Baskalarının karşısında el ovalayıp, susmaga,
haksızlıklar karşısında susmaga, vicdani emrettiği halde

susmaga, küfre karsi bile susmaga, velhasil 24 lira 95 kurusun
hatiri için, en susulmaması gereken haller karsisinde
bile susmak zorunda bir sünepe!

Oysa, hiç de böyle olmak istemeyen bir suuru vardı.
Eger Cemile olmasa, 24 lira 95 kurusa bile bos verir,
masasındaki defter, kalem, hokka, hesap makinesi ne varsa
herifin suratına fırlatır, sonunu düşünmezdi bile.

Fakat... O kadar yalnızdı ki..

Aga:

- Terbiyesiz!

Dedi, bütün muhasebe servisine çöken ağırlığını da
birlikte sürükleyerek, ağır ağır yürüdü, gitti.

Masasına çöken katip basını avuçları içine almıştı.

Sagda, uzun bir masada yanyana çalışan primanota,
defteri kebir ve muavin hesaplara bakan iki arkadaş - biri
tombul, beyaz yakışikli, öteki esmer, kuru, çirkin, üstelik
kendini beğenmiş - kaplarına sigamıyorlardı.

Kurunun bacığı, tombulun bacığını:

- Senin ukala dümbelegine bak!

Demek isteyerek dürttü.

Öteki cevap verdi:

- Farkındayım.. Hani izzeti nefis, haysiyet, kabadayilik?

İki adamin bacagi konusmaya devam etti:

- Fasarya.. Adamsa o laflari yemeseydi! Yenecek

laf mi o laflar? Terbiyesiz dedi be!

- Der.. Maas veriyor..

- Hadi be sen de.. Maas veriyor diye?

- Ne o? Sen de mi?

- Ne ben de mi?

- Sana söylese sen cevap verebilir miydin?

- Tabii verirdim!

- Cart.

- Cart sana, senin sülalene...

- ...!!!

IX

Bir ayibalgini hatırlatan geniş omuzlu, kocaman kocaman
elli Umum Müdür Yahudi Salomon, iri burnunu
önündeki kaatlara indirmiş, yanibasındaki koltukta, İtalyan
kirmali Fransızcasıyla hararetle hararetle konuşmakta
olan Sinyor Orlando'yu dinliyordu. Orlando:

- Sabote ediliyorum, farkındayım! diyordu, imalatı
düşürmek için ellerinden geleni yapıyorlar... Bir tasla iki
kus vurmak!.. Bu suretle hem fabrika idaresi, hem de işçi,
bilhassa buna ehemmiyet veriyorlar, aleyhime dönecek..
Bütün yeniliklere karşı aynı reaksiyon, malum.. Numan
Beye her şeyi anlattım.. Numan Bey kibar adam, kültürlü
adam, bir Avrupalı kadar ileri anlayışlı adam!

- Orası muhakkak.

- Ama öteki? Tam bir feodal, hem de en fenasından..

Niçin dolasir fabrika içlerini? Alakadar olmasin, biraksin
size ve bana.. O istesin bizden randiman!

Çukurovaya altlari delik desik pabuçlari, kirli atlet
fanilasi, pis hasir sapkasiyla talihini denemek için gelen
Yahudi Solomon, anbar memurluklari, kantar katiplikleri
yapmis, sonralari Çukurovanin çeşitli kasaba ve sehirlerinden
uzun uzun sürtmüs; açıköz; hinoglu hin, yas yere
basmaz biriymi ki nasilsa bu fabrikaya kapilanmis tirnaklarini
adamakilli geçirmisti:

Söyle böyle Fransizcasi; biraz Almancasi ve diger
alafranga anlayis tarafıyla Numan Rüstü Beyi; sirasinda
karacahil bir bakkal kadar hesabligi, vurdumduymazligiyla
da Kadir Agayi avlamis, gözlerine girmisti.

Fabrikada çarpisan menfaatlerin farkindaydi. Ama o
taraf tutmayı kendi çikari disinda buldugu için, kökleri ta
Numan Rüstü Beyle Kadir Agaya kadar uzanan bu zitligi
anlamaz görünüyordu.

Kipkirmizi yüzü büsbütün kızaran ve bir makineli tüfek
gibi konusan Italyani sakin sakin dinlerken, bir yandan
da o gün postadan çıkan mektuplara göz atiyor, iplik
ve bez siparisleriyle ilgilileri, ticaret masasina verilmek

üzere, bir kenara birakiyordu.

Sinyor Orlondo:

Siz Agaya söyleyin lütfen, diye devam etti, zahmet edip girmesinler fabrika içlerine.. Bu fabrikanin mühendisi benim. Sorulacak bir sey varsa, çağirsinlar beni, icabeden izahati vereyim kendilerine!

Birdenbire basini kaldirdi Salamon:

- Yorma kendini, dedi; Kadir Agaya bu söylenmez..

Söylense bile hiç bir tesiri olmaz. Kadir Aga bir bakkal, karacahil bir bakkal kadar iptidaidir. Orta Anadolulu bir bakkal nasil her sabah dükkani besmeleyle açar, kavanozlarının tozunu alır, onlari oksar, severse, Kadir Aga da böyledir. Kolaya zimpara tozu karistirildiği meselesine gelince.. önemli, çok önemli bu. Siz bu hususta ne biliyorsanız ondan bahsedin.. Yoksa, Kadir Aga söyle, Kadir Aga böyle.. Bu sökmez. Kolaya zimpara tozu atandan haberiniz var mi? Kimdir bu sabotör?

- Bunu kimin yaptığı, daha dogrusu yaptırdığı, bence malum..

- Kim?

- Dokuma ustasi!

- Onun tesvikiyle olması gayet tabii.. Ama atan kim?

- Anonim bir is bu.. Filandır diyemem henüz.. Tertibatımı
aldım ben de, suçüstü yakalatacağım... Mamafı,
bütün bunlar görülmemiş, bilinmeyen şeyler değil.. Basta
iplik ve dokuma ustaları olmak üzere, bütün usta muavinleri
ve bütün bunların hatta Kadir Ağanın propagandasıyla
da işçilerin yüzde doksan sekizi aleyhimde...
Ters ters bakıyorlar, homurdanıyorlar, beni istemiyorlar!

Umum Müdür güldü:

- Demek Kadir Ağa da?

- Elbette... Yoksa niçin dolassın fabrika içlerini?

- Ne yapalım? Siz İtalya gibi yerde, fabrika umuruyla
ugrasmış insansınız. Elbette bunun da hakkından
geleceksiniz!

- İtalya, Fransa, Hindistan...

- Mesele yok..

Yan kapidan Kadir Aga giriverince, Italyan mühendis

usulcacik kalkti, öbür kapidan çıktı, gitti.

Arkasından nefretle bakan aga:

- Gene ne patirdatiyordu? diye sordu.

Umum Müdür sadece güldü.

- Beni çekistiriyordu deil mi?

- Malum sikayetler efendimiz..

Masasi üzerindeki kaatlarla mesgul olmaya devam

etti.

Masaya az daha sokulan aga:

- Ne diyor? diye göz kırpti.

- Malum sikayetler dedim ya.. Atölyeleri gezip dolasmaniza

kiziyor. Öğrenmek istedigini bir sey varsa beni çağirip sorsun

diyor.

Öfkeyle dogrulan aga:

- Sen o kabikliya dirsin ki, kendini palikeme üçüncü

ortak deyi almadim diyor Kadir Aga dirsin! Mal benim..

Istersem çalar kibriti yaharim.. Agnadin mi?

- Haklisin aga... Amma...

- Ne amasi?

- Ona bunu anlatmak zor... Avrupa'da...

- Burasi Avrupa mavripa deel! Burasi Türkiye, açsin

gözünü, açmazsa açarlar... Begenirse böyle, begenmezse

çekilir gider melmeketine.. Burayi begenmiyor da

ne dimeye gelmis?

Milliyet meselelerinin açilmasindan hiç hoslanmayan

Yahudi Salomon, cevap vermedi.

Onu uzun uzun gözden geçiren aga:

- Yohsa sen de mi onda yanasin?

Etine igne dürtülmüs gibi irkilen Salamon:

- Ne münasebet efendimiz? dedi. Ben sadece onun zihniyetinden bahsettim...

- Sen de gavirsin mesela... Amma gavirdan gavira...

- Hayir, ben gavir degilim...

- Niye? Kabikli deel misin sen?

- Yooo..

- Essahdan mi lan Salamon? Essahtan kabikli deel misin?

- Ben yarim sünnetliyim.

- Yarim gavir yani..

Gülüstüler.

Aga birdenbire:

- Dur hele, dedi, sennen de arayi açacıyk gayri..

- Niye?

- Sen nesen birada? Umum Müdür müsün, yogsa
esekbasi mi?

Piskin Salamon gayet sagukkanliydi:

- Niçin? diye sordu.

- Palikeynen hiç alekadar degelsin!

- Mesela?

- Meselasi var mi canim? Ameliye teknil sikayetçi

Italyandan. Herifin düzenini begenmiyorlar, töbe begenmiyorlar.

Ameliyeleri çağirip ifadelerini aliyon mu?

- Baska?

- Katipler iplikhane kizlariynan angace ediyor..

- Baska?

- Anayin dini! Mütteymum gibi ifademi mi aliyon?

- Estagfurullah. Siz müsterih olun..

X

Deveci Halil'i odasında, maroken koltuklardan birinde,
bacak bacak üstüne atmış bulan ağa:

- O ne? diye sordu, hayrola?

Ayaga kalkan Halil:

- Ben sana küstüm! dedi.

- Niye?

- Ben bu palikede müstesna miyim, değil miyim?

- Bu da laf mı bre Halil? Çal kibriti yak!

- Madem öyle.. Ne dimeye mayetindeki itlerini bağlatmıyon?

- Ne var ki? Noldu ki?

- Ben kendimi bu palikenin sahibi bilir senin de beni
evladın gibi sevdiğini zannedirdim... Meger...

- Eyü amma niye söylemiyon nolduğunu bre Halil?

- So bir katibin var senin, çirçir katibi midir, nedir..

Herif tuttu bizi odasından kovdu be!

- Kovdu mu? Nasıl kovar?

- Kovdu iste, basbayagi kovdu...

- Nasıl kovar yahu?

- Basbayagi kovdu bre aga.. Lakin hatir saydim,
senin gül hatiriyin depemde yeri var.. Yogsa Allahimi inkar
edim, on iki dene miralayi tokati.. Zati iki sikimlik
cani var.

- Niye kavga ettiniz?

- Heç yahu.. Fasofiso! Kendini adam belledik, gettik
odasina, bir iki oturduk moturduk. Söndür carani! Dedim
ki, benim caramin atesi, bu palikeyi yakmaz, merak
etme dedim.. Yok, ille söndür.. Aganin emri var filan fistik..
Aga bana bir sey dimez, aga beni kendi belinden inme,
öz evladi gibi sever dedim, gene yok.. O sira sen
geçtin, ardindan getti, geldi, söndür carani, aganin emri
böyle.. Depem atti. Lan dedim, senin habibini... Lakin,

olmaz.. Itin degil, sahabinin hatiri var, seni saydim... Essahdan
sen mi dedin?

- Töbe Halil, habarim bile yok vallaha...

- Peki, nasil cesaret eder bu böyle?

- Cebimden harcamis.. Senin agan benim kardasimdan
ileri mesela..

- Ona bi dene konsam yarisi bosa gider. Lakin saydigim
nokta baska.. Anliyon a?

- Nefesini tüketme.. Cebimden harcamis kösnük.

Elli olsa lafimi yimem. Dedim dedim, dimedim dimedim..

Nefesini tüketme... Palike içinde çara içmenin yassahidigini
tamim ettik a, sana göre deel tabi..

- Bisey degil, o kadar hambali üstüme güldürdü..

Sana bisey deyim mi? Beni sevdiğini anlayim ki, onu simdi
çagirmalisin, benim önümde agzinin bi gozel kayarini
vermelisin!

- Kulagasma bre herif.. Bunnar ecir takimi, maysçi

kismi.. Nirden bahsan çigeri bes para itmez.. Sana benim
cebimden harcamis..

- Yok, dedi opur Halil, sen onu igir benim yanimda..

- Mayısi kısmi bre herif, nereden baksan...

- Yok, ille agir onu, benim önümde...

Çaresiz masasına geçti, zile basti; içeri giren odaciya,
irir katibini agirmasi emrini verdikten sonra, altın
Çerçeveli gözlüğünü gözüne takti.

- Agan nörüyor? Alemleri eyi mi?

- Agamin alemi Sultan Süleyman'da yok.. İki dene
bar kizi kapatdı kii.

Aga güldü:

- İki dene ha? Zorlu mu bari?

- Ne diyon bire aga.. Lokman Hekimin yi dediği..

- Dimek iki dene,

- ...İki dene ki feryat! Biri sarı saçlı, beyaz; ötekinin

saçları zümrüt gibi, esmer..

- Çiftlikte mi eylesiyorlar?

- Heye.. Hani raki içtiydiniz, üst kat var ya... Orayı tekmi bosalttırdı, avradını mavradını, çocuklarını çocuklarını da mektebe kayıt için geldilerdi..

Kapı vuruldu, çirçir katibi girdi.

Surati derhal asılan aga:

- Ben size benim cebimden harcamak yassah, herkes kendi cebinden harcasın dımedim miydi?

Çopur Halil'e bakan katip:

- Demistiniz efendim.

- Demistim de, ne dimeye benim cebimden harcadın?

- Sigara içiyordu, söndürmesini rica ettim, dinlemedi. Ben de...

- Sen de.. Aga böyle böyle diyor didin?

Katip basını eğdi.

- Buyur, dedi aga, dimedim miydi? Sana benim cebimden
harcamis.. Elli olsa yimeni lafimi.. Didim didim,
dimedim dimedim.. (Katibe) Bundan kelli, istemem! Herkes
kendi cebinden harcasin.. Hadi, yallah isiyin basina!

Agayi selamlayan katip, odadan geri geri çıktı.

Çopur Halil:

- Böylelerine Allah kel virsin de tirnak virmesin
aga.. Çingeneye beylik vermişler, pesin babasını asmış..

- Doğru.. It kapıda zebun gerek.. Babalarımızdan,
dedelerimizden böyle duyduk, böyle belledik...

Deveci Halil çıkıp gittikten sonra, aga odacısını çağırdı,
deveci Halil'i odasına bıraktığı için söğdü, saydı.

Odacı:

- Dinlemedi aga, dedi. aga beni kendi öz evladından
ziyade sever, dedi...

- Desin, bırakma!

- Siz huylanirsiniz diye..

- Benim huylanmama bakma.. Bir daha istemem...

Hadi!

Odaci çıktı. Önüne bir tomar parsömen çeken aga,
yeni öğrendiği imzasını atmaya başladı. Bu imzalar, birbirine
paralel dört, bes çizgiydi.

Elinde pırıl pırıl stilo, gözünde gözlük, imza isine öyle
dalmıştı ki.. Kapının açılıp ortacı Numan Serif Beyin
içeri girdiğinin bile farkında olmadı.

Cahil ortacını kapıda uzun uzun seyrettikten sonra
Numan Serif Bey:

- Ulan, dedi, ulan Kadir.. Hani yakışmıyır da değil
ha! Bir yabancı görse seni sahiden de umum müdür sanır!
Kelle, kulak, heybet...

Sapkasını çıkardı, odacıya verdi, sonra geçti maroken
koltuklardan kösedekine kendini bıraktı.

Karakulak zedelerin mükellef konagında gözlerini
dünyaya açan Numan Serif Bey, bütün ömrü boyunca hesapsız

bir refah içinde yaşamış, elli bes yaşlarında, gerçekten bir erkek güzeliydi. Yaşamalarını, yemesini, içmesini, oturup kalkmasını, görüşüp konuşmasını bilir, yalnız Türkçesiyle değil, İtalyanca, Fransızca ve Almancayla da meraklarını anlatabilirdi.

İstanbulda yazlık, kışlık köşkleri, bir de yalısı vardı. Bütün bu köşk, apartman ve yalısının duvarlarında Paris'ten, Londra'dan, Felemenk'ten getirilmiş çeşitli tablolar asılıydı. Amerika'dan otuz küsur bin liraya satın aldığı kahverengi motörü yalısının önünde her an tertemiz, pırıl pırıl bekler. Numan Serif Bey, bilhassa tasavvuf şiirine düşkün, sapkayı fes, Türkçeyi Osmanlıca, ve bu dünyanın hayı huyu içinde eski günleri tahayyülünden zevk alan dostlarıyla mehtap alemlerine çıkardı.

Her yıl hayır cemiyetlerine ödediği binlerce liradan baska, evinin kapısını çalan hiçbir fikarayı ters yüz çevirtmez, para, yiyecek, eski su bu verdirir, hatta fazla ihtiyar olanları salona çıkartıp, karsısına oturarak, altın yaldızlı fincanlarla kahve ikram eder, görüşür, konuşur, giderken de ihtiyarın kuru avucuna bir miktarı münasip bırakırdı.

Bu yüzden memlekette çok sevilir, fukara babası denilirdi.

Bütün ömrü Paris. Londra, Berlin, Roma, Kahire
v.s. de geçmiştir denilebilir. Fabrikayla ilgisi yılbaslarında
bilançoyu tetkikten sonra, hissesinin üç ayrı bankadaki
cari hesaplarına naklinden ibarettir.

Odanın içine ağır bir lavanta kokusu yayılmıştı.

Nesesi gene iyice kaçan Kadir Aga, masadan kalkmış,
gözlüğünü mahfazasına, stilosunu da yerine koymuştu..

Numan Serif Bey:

- Otur, otur, niye kalktın? Pek yakisiyordu, dedi.

Aga:

- Birak taskalayı beyefendi, biz ne kadar olsa malum a...

- Canım bunu herkes bilmez... Hiç kimse asalet

nisanlarını doğarken birlikte getirmez.. Bütün bunlar sonradan
yakıştırılan şeyler... Otur hadi otur.. Hazır yakisiyordu da...

- Birak, canım sikiliyor beyefendi.

- Niçin sikiliyor canın bakım?

- So palikenin ehvali...

- Fabrika demeyi öğrenemedin gitti.

- Dilim dönmüyor.

- Ne varmiş fabrikanin ahvalinde.

- İtalyan'nan gonus da sana diyiversin!

- Gonus değil konus, diyiversin değil, deyiversin...

- Neyse iste...

Birdenbire ayagi kalkan Numan Serif Bey:

- Konustum, diye Kadir Aganın gözlerinin ta içine
bakti. İtalyan'la da konustum, diğer icap edenlerle de aga
hazretleri.. Edindikimiz kanaat su ki, sen iyi insan değilsin!

Kadir agadan iki karis daha uzundu, daha iri, daha
heybetli..

- ...?

- Çok fena insansin sen Kadir.. Eger bana gelip,
seni ortaliktan...

- Kim demis? Seni ortakliktan cikarmak istedigimi
kim demis?

- Patirdi etme.. Bana gelip, hisseni satin almak istiyorum,
bana devret deseydin, belki razi olurdu.. Amma
simdi Çarikli erkaniharp zekanla giyabimda dalavereler
çevirdigini isitince..

- Ne dalaveresi? Kim demis?

Numan Serif Bey kesti atti:

- Neyse, fazla laf istemiyorum, Italyan burada kalacak
ve fabrikada ben bulunmadigim zaman beni temsil
edecek!

Kadir aga, Numan Serif Beyin heybeti karsisinda ufalmisti.

- Bunu amelelere agnat! dedi, bana göre hava hos..
Zatiniz herifnen bes senelik mukavele imzaladiniz..

- Herif degil o, mühendis, Avrupali yüksek mühendis,
fen adami!

- Neyse, beni ilagedar etmez...

- Ilagedar degil, alakadar...

- Ne ise...

Odadan çıkan ortagina birdenbire her zamandan çok öfkelenen Numan Serif Bey, zile basti, odaciya:

- Bana umum müdürü çağir! dedi.

Az sanra koca burunlu umum müdür, ellerini ovaliyarak içeri girdi.

- Buyrun beyefendi.

Numan Serif Bey gürlledi:

- Sana emir veriyorum, aç kulagini. Ben fabrikada bulunmadigim zamanlar Sinyor Orlando dogrudan dogruya benim sahsi mümessilimdir... Bu bir, ikincisi onu saymiyan, verdigi emirleri harfiyen yerine getirmiyen kim olursa olsun, derhal kapi disari edilecektir.. Italyanin aleyhine kurulmak istenen ve günlerden beri hazirlanan komplodan

günün birinde onun kilina zarar gelirse...

Umum müdür ellerini ovaladı:

- Bu vaziyet karsısında bendeniz ne yapabilirim

beyefendi?

- Ne mi yapabilirsin? Derhal Emniyete haber verir...

- Elbette beyefendi, orası malum...

- Senden başka bir şey istemiyorum ki...

Odanın içinde köseleme dolasmaya başladı.

- ...Budala, sersem, hayvan herif.. Aç köpek, kara cahil, meymenetsiz.. Tuttuk kendimize ortak aldık, gittik fabrikayı satın alma işini Ankara'da hallettik, sonra herif.. Alacağın olsun ulan yazının yarım pabuçlusunu. Unuttu Mahmutpaşa Hanının kapısında tavşan derisi beklediği, yapılarca esekle kum, çakıl tasıdığı, peynir, ekmeği, tursuyla sürttüğü günleri..

Pencerenin önüne dikilen bir insan karaltısına dikkat ederken, umum müdüre sordu:

- Kimdir orada dikilen? Ne istiyor?

Umum müdür gitti, bakti, geldi.

- Bizim katiplerden biri..

- Ne istiyormus?

- Sizinle grsecekmis..

- Ne grsecekmis benimle?

- Bilmiyorum efendim.

- aęir gelsin!

Sabahleyin Kadir Aganin iplikhaneden kovdugu, sonra da muhasebede azarladigi katipti. İki sene önce fabrika muhasebesine aldigi Milli Mücadele arkadaslarından birinin oğlu olan delikanliyi taniyan Numan Serif Bey:

- Buyurun, dedi, bir arzunuz mu vardı?

- Evet efendim.. Size bir maruzatım vardı.

Yan gözle umum müdüre bakti.

Numan Serif Bey:

- Buyurun! dedi.

Katip ilkpesin agir agir baslamisti, gittikçe öfkelenerek
öyle bir hinçla anlatti ki, Numan Serif Bey:

- Vay it vay! dedi, vay iki paralik serseri vay! Senin
baban bu memleket ugruna çalisirken, o... Açtirmasin
agzimi, kefen soyucu rezil.. Servetini nereden topladigini
bilmeyenlere yuttursun. Köpek!

Katibe, öfkeyle yiyecekmiş gibi bakan umum müdür,
basiyle, disari çık! demek isteyen bir isaret yaptı. Katip
tereddüt etti. Umum müdür isareti tekrarlayınca, katip
disari çıkmak için hazırlanmisti ki, Numan Serif Bey:

- Hirsiz, katil... diye mirildandi. Umum müdüre döndü:

- ... Fabrikamin içinde neler oluyor Salamon?

Katibe:

- Peki, siz gidin isinizin basina!

Tekrar umum müdüre döndü:

- Bundan sonra benim bulunmadığım zamanlar bu
çocugun himayesi de sana ait, anlasildi mi?

Umum müdür hiç de memnun görünmüyordu.

- Anlasildi mi diyorum sana?

- Anlasildi beyefendi, elbette, vazifem.

- Ver surdan bana bir kaat...

Demin Kadir aganın imza denemeleri yaptığı parsömen
tomarından bir kaat çeken umum müdür, Numan
Serif Beye uzatti.

Zarif stilosuyla sinirli sinirli yazan Numan Serif Bey,
deminki katibin maasına on lira zam hakkında bir rapor
tanzim etmiş, altini imzalamisti. Umum müdüre uzatti.

Raporu çabucak gözden geçiren umum müdür:

- Usulsüzlük olmaz mi beyefendi? Öteki memurlar..

Diye itiraz etmek istediye de, Numan Serif Bey gene
gürledi:

- Senden mütalaa istemedim, yallah hadi, mars!

Umum müdür elinde kaat, çıktı.

XI

Fabrikanin Amele Kapisi üzerindeki yuvarlak saat
öğlenin on bir buçugunu bes geçeyi gösteriyordu. Tam
on bir buçukta dokumahane paydos olmustu. Simdi iplikhanenin
kadin işçileri, siyah göğüslük, beyaz basörtü kalabaligi
halinde, yorgun çikiyorlardi.

Fabrikanin önü, pazar yeri gibiydi: Üzüm kuru yemis,
portakal, çeşit çeşit tatli, kuru köfte, simit satıcılarının
haykirisleri birbirine karisiyor, kuvvetli günesin altında
hazla uçusan besili karasinekler yiyeceklere inip kalkiyorlardi.

On iki saatlik yorucu bir isten sonra kavustuklari hürriyetin
nesesiyle güneşe karsi gerinen, birbirini kovalıyan,
yahut birbirlerine yaslanarak iplikhane kızlarını seyreden,
laf atan delikanli dokumacılar, fabrika meydan hamallari,
yalın ayak çocuklar, bütün bu gürültü, samata ve kaynasmayı
alısınmamıs, yadırgı gözlerle seyreden yayla memleket usaklari.

Paramparça üstbaslariyla bunlar öyle çoktu ki...

...

Dokumaci Sadri, Kooperatif bakkalina girdi. Her paydosta
oldugu gibi, dükkan gene agiz agizaydi. Gümüs
çerçeveli beyzi gözlüğünü alnina kaldirmis bakkalla, kipkirmizi
bilekli çiragi, on kurusluk tahin helvasi, kara zeytin,
on iki buçukluk pirinç, mercimek, tuz tartip, lamba
cami, öküzbasi çivit boya, somun yahut cigara vermek
için didinip duruyorlardi.

Müsteriler sabirsizlandilar.

- Mamid aga!

- Daha bekliyeciyk mi Mamid emmi!

- Mamid emmi be.. Ben hepsinden önce geldim,
hepsinden arda kaldim...

- Mahmut amuca!

Mahmut aganın gene basucu sancimaga baslamisti.

- Vay Mahmut aganizin anasini avradini diye okkali

bir küfür savurdu. Kahkahalar yükseldi.

Bir fii gibi yusyuvrak biri olan dokumaci Musa:

- Arrr!!! dedi.

Camgöz Sadik agziyla zort çekti. Deveci Halil:

- ek kardes, dedi, bir yokusun kaldi!

Mahmut aga glverince, tekrar kahkahalar yükseldi.

Firsattan faydalanan Mahmut aga, terazinin oraya sikistirdigi

kirk dokuzluk rakisini aldi, dikti, dogranmis hiyar

tursusundan da agzina attiktan sonra, ellerini birbirine

sürterek:

- Demimizi aldik, dedi, söyleyin simdi!

Gene her kafadan bir ses ikmaga basladi:

- On iki buçukluk piriç..

- Iki dene çivit boya ver hele surdan...

- Bizim lamba camini Mamid emmi..

- Öyle mi bee.. Bizim somunnari verecegin..

- ...?

- ...!

Dokumaci Sadri cigarasini hala alamamis; elinde para bekliyordu. Hiç istemedigi halde gözü, az ilerisinde, kendisine bakmakta olon Camgöz'e kaydi. Deveci Halil'le bir seyler konusuyorlardi.

Arkasini döndü.

Çatmaga fırsat kollayan Camgöz, yanina geldi, Sadri'nin omuzunu dürttü:

- Arkani niye döndün lan?

Sadri cevap vermedi..

- Sana söylüyorum lan; bacisi güzel! Arkani neye döndün?

Az daha tezgaha sokulan Sadri:

- Mahmut emmi be, diye parayı uzatti, surdan bir
cigara ver hele!

Camgöz gene dürttü:

- Laf soruyoruz ulan, ayi. Bos mu veriyorsun yani?

- Arkani niye döndün, lan.

Hirsla dönen Sadri:

- Ayi sensin! dedi sennen konusan var mi?

Yumruğunu kaldıran Camgöz:

- Bak, dedi, baslarım anandan, bacından ha! Anam
avradım olsun tepelerim! Sabahınan agaya yedigin b...
dan haberim yok mu belliyorsun? Dayimin sözünden çık
da gör.. Seni bu memlekette yasatanın kibriyasını...

İki sise siyah sarapla yanlarına sokulan Deveci Halil:

- Ne o? dedi, kaynımı ne sikistiriyorsun gene?

Camgöz öyle bir kahkaha attı ki, dükkan çinladı. Kalabalıktan

biri:

- Gül kardaş gül! dedi, anan seni gül ayında doğurmuş, belli!

Cıgarasını alan Sadri, ağlayacak kadar hırsli, dükkandan
çıktı. Berikiler de pesinden çıktılar. Yolun alt
basındaki kebaçının yolunu tuttular.

Sadri arkalarından nefretle baktı, yere tükürdü, bir
cigara yaktı... Babasına bin kere söylemişti:

...Alalım su kızı fabrikadan baba, alalım su kızı fabrikadan..

Onun kazanacağı para yerin dibine geçsin.. Basımıza
bela olacak.. Yok. Olmaz. Benim kızım söyle, benim
kızım böyle.. Bu zamanda.. Anama bile güvenmem
diyor Musa. Doğru. Kız kısmı değil mi? Ne ana tanirlar,
ne baba, ne de kardaş.. Gözlerine birini kestirdiler mi
bir gün yallaaah.. Onun için bos ver...

Belki yüzüncü sefer dokumacı Musa'ya hak verip,
bacısı Cemile'ye bos verdiği halde, bir türlü çekilip gidemiyor,
altları delik kaba postalları üzerinde yorgun, fabrika
kapısı önünde dolusarak cigara içiyordu.

Saate bakti. On ikiye geliyordu.. Iplikhane teknil bosalmis,
Bosnak kapici kapinin demir kanatlarindan birisini
kapamisti.. Kizin, çikip da kalabaliga karisarak eve gidip
gitmedigini düsündü, ihtimal vermedi. Gözünü kapidan
ayirmamisti ki.. Son günlerde hep böyle oluyordu. Teknil
isçiler çikiyor, o neden sonra.. Katiple konusuyordu herhalde..
Bunu istemiyor da degildi. Çünkü, oylan ne de
olsa bir katipti, okumus yazmisti, laf söz bilir, medeniyetten
anlardi. Deveci Halil ya? Sonra katip Idman Yurdunda
sagaçik oynuyordu, memlekette en iyi penalti atan kisi
varsa biri oydu..

Basinin agrisi gene baslamisti. Su cenabet çiksa
da gidip eve kafayi vursam! diye düsünüyordu ki, bakkaldan
çikan dokumaci Musa'yi gördü. Gamsiz diye düsündü.

Yanina gelen Musa:

- Ne bekliyon? diye sordu.

- Hiç.. dedi Sadri, bizim enayi..

- Neye? Çikmadi mi?

- Çikmadi.

Musa göz kirpti.

- Neye?

Cigarasinin dibini bir fiskeyle fırlatan Sadri:

- Neblim ben.

- Herkes çikali milyon oluyor yahu..

- Oluyor amma...

- Haydi birer çay içek!

- Canim istemiyor.. Eve gidip vuracam kafayı..

- Bacin çikana kadar içek iste birer çay...

- Bosver..

- Senin Nusret musret içerdeler, münakasa gırla
gidiyor..

- Simdi neredeyse çıkar Cemile.. Hem basım agriyor benim..

- ay parasi benden.. Korkma..

- ay içecek paramiz da mi yok artik..

- Zimpara tozu dalgasini agaya itlatmis misin ne?.

- Kimden duydun?

- Camgöz'den.. Onun habibini sasiracam diyor..

- ...

- Sana ne de karisiyon bire oglum.. Onlarla ugrasilir mi?

Bana baksana.. Sakala göre tarak vururum.. Neme
lazim elin keisiyenen koyunu.. Simdi yeni dalgalar dönüyor.
Para günü Italyani dövcekler. Ona bak sen..

- Sahi mi?

- Onun için, gerek de birer çay içek dedim sana,
dinlemedin. Hem Italyani, hem de Izmirli Nusret'i filan..
Sen geri dur, benden de duymus olma.. Bizim dokuma
ustalari el altindan ameleyi körükliyorlar, iplikane ustasi
da iplikane amelesini.. Tekmil ustalarnan amelesi birlik oldu,
agiz birligi.. Hani haksiz da degil.. Hangimiz memnunuz?
Git gel sakizin dibi.. Iplik kopugunu baglamaktan

bez dokuyamıyoruz. Bu paradan hiç umudum yok. İzzet'e bakarsan, sizi alet etmek istiyorlar, karışmayın, size bir faydası yok diyor amma, öyle değil kazın ayağı.. İtalyan'ın kabahati olmasa bile, madem onun yüzünden kazançlarımız azalıyor, bassın gitsin, gitmezse Allahını sasırmak lazım! Amma, gene de geriden seyirci olmak en iyisi... Sen zimpara tozu lafını ağzından kaçırmasan iyi ederdin!

- Aga sordu, ben de söyledim.

- Aga sordu diye, karnındakileri hemen dökmek mi lazım?

- Nusret daha beter yapmış..

- Ona ne bakıyon sen? Batagina gidiyor, o.. Atilganlık her zaman iyi değil.. Suyu saman altından yürütmek marifet. Nusret'in gidisini beğenmiyorum ben!

- N olur?

- Çocuksun.. Noluru var mı be? Bura fabrika... Ne olmaz? Her bir şey olur.. En biri para günü.. Millet İtalyan'ı döverken, bunu da kim vurduya getiriverir! Hadi birer çay içek..

Sadri'yi kolundan çekmek istedi, o gene direndi:

- Simdi nerdeyse çıkar.. Çeyrek geçiyor on ikiyi!

Musa:

- Benim bacim olsa... dedi.

- Napardin?

- Bacagina bastim mi ayirirdim.. Bennen oynuyor
musun sen?

- Bacin Zahide'nin bacagi onun için mi ayrik?

- Dalga mi geçiyan lan, toy. Benim bacilarim benden
çok büyük oglum.. O Zahide bacim yok mu, ben su
kadarmisim anam ölmüs, bana analik etmis.. Benim küçüğüm
olmalı, böyle gecikmeli ki.. Avrat kısmi degil mi,
anam olsa süphelenirim.. Kafalarından yumruğu eksik etmege
gelmez. Kizini dövmiyen, dizini döver..

- Dogru...

- Babani zorla, alin fabrikadan onu. Su meseleyi
bilyon ya? Babanin kulagina bir giderse, Allahima hem

onu, hem de seni dilik dilik eder!

- Bana ne? Bin kerre söyledim fabrikadan alalım diye.

- Lan ne günler be.. Senin baban da, benim babam da, memlekette Karun gibi zenginmişler.. Ne vardı sanki o zenginliği bırakıp da buraya gelmekte. Saray gibi evimiz varmış... Tarlalar, bahçeler, tuuu...

- Şimdi olmalı ki, dedi Sadri, sırtüstü yat... Benim babam da tutturmuş Karagöl'ü.. Sekiz on dönüm tarladan ne çıkacak?

- Heç canım.. Vizirti... O, bu değil ya, senin baban, istese oturduğu yerde zengin olur.. Değil mi?

- Söylemiyor muyum? Bize hiç acıdığı yok... Saç keser beles, sakal kazır beles, diş çeker beles...

- Kirik sarar, yaki yakar beles değil mi?

- Vallahi be.. Halbuki para olsa da o paraları biriktirse..

- Köye giderken dolu paranız olurdu..

- Kim gidiyor köye? Bos ver yahu.. Ne isim var benim?

Sehir dururken.. Istiyorsa kendi gitsin.. Su kizi bastan
bir atsaydik, gerisi kolaydi.. Babam da çeker köye
giderdi, ben burda oooh.. Her hafta stadyuma giderdim,
sinemaya giderdim... Degil mi?

- Heye.. Bu kiz isi tadsiz. Demin, bakkalda Camgöz'ü
o silik deveci kiskirtti. Git su Sadri'ye çat, ben gelip
ayiririm, dedi.

- Çopur Halil mi?

- Heye..

- Bacisi güzel dedi, kaynim dedi, sesini çıkarmadi..

Insan yer mi bu laflari?

- Ne yapim Musa? Kolum kanadim kirik. Söyle saglam
bir arkam olsa.. Gögsüne vurmuslar da vay arkam
demis...

- Benim bacim olsa çalistirmam, acimdan ölsem
gene çalistirmam!

- Senin bacin çalismamis mi?

- Ben çocukmusum.. Simdi olsa..

- Çalışmasa benim kazancim yetmez. Aha geliyor..

Yanındaki kim? Halime mi? Heye, Halime.. O kız da benim
hosuma gidiyor efendi...

- Sil agziyin salatasini lan! dedi, Musa, deftersiz.

Sadri güldü.

Pamuk tozuyla ağarmis siyah önlükleri, beyaz basörtüleriyle
kizlar hizli hizli geliyorlardı.. Musa:

- Eyice sikarla ha! dedi, kız kısmının basından yumruğu
eksik etmege gelmez, eyice sikarla!

- Dur sen, dedi Sadri, bak simdi napacam ona!

Fabrika kapisinin oraya dikildi, kaslarini çatti; ellerini
arkasına koydu, bir ayagini öne attı... Hindi gibi kabarmis
bekliyordu.

Kizlar geldiler geldiler... Sadri'nin önünden geçerken
dönüp bakmadılar bile.

Sadri:

- Sist, efe! dedi.

Cemile derhal durdu, döndü:

- Ne var?

- Nerdeydiniz bu vakte kadar?

- Sana ne?

- Ne demek bana ne? Herkes çikali milyon oluyor..

bir saattir bekliyoruz..

- Beklemiyedin.. Bizi bekle dedik mi sana? Yörü

kiz, yörü...

Halime gülüverdi, Musa da. Kizlar yürüyüp gittiler.

Musa:

- Kizin yanında heç piyasani yognus bire herif! dedi.

Aftos piyos geçti. Ben olsam, bacagina bastigim gibi...

Kizlarin arkasindan öfkeyle bakmakta olan Sadri, yere tükürdü.

- Ne fayda.. Ben napim? Bir baba kizina bu kadar yüz verirse...

- Bu kiz senden erkek arkadas.. Seni töbe piyasaya almıyor!

- Sen de ne gicik veriyon adama yahu?

Kahkahayla gülen Musa:

- Almiyor iste, dedi, seni töbe piyasaya almıyor!

Gözleri dolan Sadri:

- Beni kimse piyasaya almaz arkadas; ben dünyanın en asagilik insaniyim... Sokaktaki itler bile piyasaya almaz beni... Var mi daha bir diyecegin? Konusma bennen!

Çayhaneye taraf yürüdü.

Musa pisman olmustu, kostu boynuna sarilmak istedi.

Sadri silkindi.

- Birak lan... Sen de...

- Lan saka ettik.. Hiç de sakaya gelmezsin bire
herif..

- Böle saka mi olur yahu? Konusma bennen.. Saka
ediyormus.. Deyyusun kizini çekip vurim mi, onu mu
istiyorsun?

Tekrar koluna giren Musa onu çayhaneye çekti.

XII

Camgöz Sadik'la deveci Çopur Halil işçi mahallelerine
giden yolun dönemecindeki kebabçı dükkanında sarap
içmekteydiler.

Camgöz Sadik kebabçıya seslendi:

- Öyle mi be yigenim?

Iriyari bir Arabusagi olan kebabçı, tezgahından cevap verdi:

- Emret Sadik Bey!

- Su bizim sisleri göndereceğdin...

- Derhal.. Kosdur sisleri küçük!

Dumani tüten üç sis kusbasi kebabla çirak geldi, sisleri
kirlı tabaga sıyirdi.

Camgöz Sadık:

- Hala içerde.. dedi, bir bahane bulup katipnen konuşuyor!

- Ne diyor karakız?

- O kadar laf ettim razı gelmedi, diyor..

- Kollarını burmaynan dolduracam diyor demis mi?

- Demis.

- Şehirde konak tutacagmis diyeydi..

- Demis, hep demis..

- Gözümün yagini yesin diyor da demis mi?

- Demez olur mu? Hani teyzemin kızı diye değil.

abukat gibi laf bilir..

- Bir heyse dese halbuki.. Anam avradım olsun, tek mil

develerimi satar, ugruna harcarım!

- Katip olmasa..

- Otuz kaat mayısın kız mı sevilir yahu?

- Kızın akli iste. Haydi içek, serefe!

- Serefin var olsun..

Sarap bardakları kalktı, tokustu, içildi.

Yumruğunun tersiyle ağzını silen deveci:

- Sana bir şey deyim mi? dedi, biz bu katibe bir

mektup yazak. Diyek ki, sen o kızdan elini çekdin çekdin,

çekmedin kendini yok bil! Katiptir, efendiden adam.. Efendiden

adamlar korkak olur, kıza bos verir..

Camgöz Sadık:

- Bu ayak fos.. dedi, oğlan pek de öyle ürkeceklerden

degil. Gözü bayagi kanli..

- Ne gibi?

- Muhasebede yumruk atmadigi katip yok!

- Katiplere yumruk attigina ne bakiyon sen? Biz onun yumruk attigi katiplerden miyiz?

- Degiliz, dedi Sadik, onun gibi iki dene daha olsa fos, fos ya.. Oglani büsbütün kiskirtiriz sonra, sevmiyecekse de sever bu sefer.. Aha, bizim kiz geliyor!

- Hani?

Karsi evlerin kösesinden çıkan Karakizi parmagiyla isaret etti:

- Deyha... Egil benden taraf..

- Gördüm..

- Çağırak mi?

- Gelir mi?

- Ben çağırırım da nasıl gelmez? Dezzemin kızı

taa..

- Daha ne duruyon bire Sadık..

Camgöz fırladı. Kızla dükkana geldiler. Karakiz:

- Ooo.. dedi. Halil ağam da burdaymış. Dirabizayı

kurmussunuz...

Sandalye ikram ettiler. Karakiz masaya geçip oturdu.

Selam, sabah, hoş beşten sonra Deveci Halil:

- E.. dedi, ne var ne yok bakalım?

- Sağlığın vallaha kardaş..

- Keyifler gıcır mı?

- E.. Küncü göneni.. Surdan bir tel fırça alım dedim..

Tahta silecem de..

- ... Bugün, dedi, senin katibe ağa öyle bir iş etti

ki, deme gitsin! Tadından, balından yinmez.. Bizim iplikhane

ustası siliktir, heye amma, kertesine de geldi mi,

tasi gedigine kor!

- Noldu?

- ... aga kelepleri dolaniyordu, o sirada Cemile'ynen
konusuyordu.. Katipdir zip diye iplikaneye girmesin mi?
Bizim usta; kafir, agaya bir seyler fisildadi, agadir
katibe bir bakti, oqlanin rengi mengi geçti.. Yani bir
kursun siksalar suncacik kani çikmazdi!

Camgöz:

- Ne dedi?

- Sen ne geziyon burda katip? dedi.

- Beriki ne dedi?

- Hik mik.. Aga da yallah, dedi, yallah burdan.. Seni
bir daha görmiyecem buralarda!

Deveci Halil:

- Bah hele yigenim! diye kebabçiya seslendi, baci
da geldi bak! Temiz bir bardak, eyi bir kebab mebab...

Karakiz:

- Beni mazur görsen Halil aga..

- Niye baci?

- Eve gidecem vallaha kardas, tahta mahta silecem..

- Bütün fosilmissin bire baci! dedi Halil, bir iki bardak at, sonra git.. Tekmil kan taa!

- Huyum kötü.. Agzima degdi mi gerisi gelmeli.. Zati canim da isteyip duruyordu..

- Daha ne allahci.. (Kebapçıya seslendi) Yigenim çakiyon ya, bacinin kebabi beyti olacak, biberi miberi, sumagi mumagi.. Sen bilin ha!

Tezgahından gülen kebabçı basini salladı.

- Sonra? dedi Çopur Halil.

Karakiz:

- Senin dediklerini tekmil anlattım... Allahın emri,

Peygamberin kavli üzre, kendini aile yapacam diyor, dedim...

- Hökumat nikahi da kiydiracak dedin mi?

- Dedim..

- Kollarini burmaynan dolduracagimi?

- Onu da dedim.. Sehirde konak tutacak sana dedim,
seni hanim gibi kösede oturtacak dedim..

Camgöz Sadik:

- Der, dedi, dezzemin kizi taa!

- Ne dedi?

- Bir kizdi ki...

- Essahdan mi? Demek kizdi? Katibe yangin efendi..

Akil diyor çek dabancani; lan lan lan...

Camgöz lafa karisti:

- Katibin ne kabahati var? Esas mesele kizda.. Kiz

istemese katip sorda kalir.. Bunnar muhacir oglum.. Kafalari

bir seye yatti mi, töbe çeviremezsin!

Karakizin bardagi gelmisti. Deveci Halil sarap doldurdu,

hep birlikte kaldirip tokusturduktan sonra içtiler.

Camgöz devam etti:

- Hani biliyon mu Halil su senin is olmasa, onların

tekmil Allahini sasiracam amma, belimi sen büküyon! Yogsa..

O kardasi var ya a Sadri, onu bugün eyi bir öfelemekdi

niyetim. Ulan, dayim mesela degil mi, koskoca bir

dokumahane ustasi.. Ona karsi agiz kullanilir mi? Dayim

bir çağirdi odasina, gittim, dedim buyur dayi! Dedi böyle

böyle, senin Sadri de Izmirlinin agzini kullandi.. Ulan

depem atti, dedim emret dayi, senin için... Dayim yahu!

Ötesi varmi? Anamin agasi.. Dayi demek ne demek?

Bardaga sarildi. Ötekiler de bardaklarini aldilar, gene

tokusturup içildi.

Agzina iri bir et parçasi atan Camgöz:

- Belimi sen büküyon kardas! diye devam etti, su

senin is bir tökezsin, gör.. Bunnara acimaga gelmez...

Enselerinden kör bıçaknan kesecen!

Suluk, esmer yanakları kızarmaya başlayan Karakiz:

- Bacisi da bacisi da.. dedi, o bacisi yok mu, kardasından bes beter. Aga katibi kovdu diye görsen, yüzünün egrisi dizine indi. Agaya bile çemkirdi be!

- Yoh be! dedi Halil.

- Yaa, görsen... Agaya bir çemkirdi ki...

Camgöz Sadık:

- Bunnar böyle! dedi, bunnara acimaya gelmez!

Sen ne yapacan, su senin is foslasın, bilirim ben yapacağımı!

Karakizin kebabı sıcak sıcak tüterek geldi. Ortalığa

kuvvetli bir nane ve pismis et kokusu yayıldı.

Bardaklar tekrar doldu, serefe kalktı, içildi.

Ceketinin iç cebinden bütün bir on liralık çıkaran Deveci

Halil:

- Yigenim! diye seslendi.

Kebapçi kosarak geldi.

- Bize iki sise siyah sarap daha aldiriver surdan..

- Emret gözüm..

Karakiz:

- Anlasildi, dedi, beni bugün zil zurna edip ortaya
düsüreceksiniz.. Anlasildi..

- Caniyin bülbülü sag olsun bire baci dediler.

- Sizin de caniniz sag olsun.. Pilavdan dönen kasigin
sapi kirilsin!

Karakizin sirtini avucuyla oksayan Camgöz:

- Hani, dedi, dezzemin kizi deyi söylemiyorum, bu
fabrikada bi dene! Sebebine gelince.

Karakiz:

- Amaaan.. dedi, bacinda hayir mi kaldi? Siz beni
dört, bes sene evvel göreydiniz!

Deveci Halil:

- Neyin var? dedi, gene iyisin!

Kıza istekle baktı.

Beriki gerdan kirarak:

- Bir saçlarım vardı, topuklarımda! Simdi nerdeee...

Bu fabrika insanda insanlık mi koyuyor...

Çırak yeni siseleri de getirdi. Birini açtılar bardaklara böldüler.

Karakız:

- Hizli gidiyoruz çocuklar! dedi.

Deveci Halil aldiris etmedi..

- Sabahnan elimden bir kaza çikiyordu efendi, az kaldı..

- Noldu? Hayrola?

Bardagina sarılan Deveci Halil:

- Hele, dedi, bi firt daha içek..

İçtiler.

- ..su çirçir katibi var ya, o iste.. Adam belledik kendini, girdik yanına oturduk bir iki. Bir de cara yakdik.. Tutturdu söndür carani, burda cara içmek yassah.. Bir söyledi, iki söyledi, bes söyledi.. Yahu arkadas, dedim,. herkese yassah olabilir, ben bu palikedede müstesnayım, aga beni evladından ziyade sever! Yok.. Bura palike, aganın babasına bile yüzü yok.. Depem bir atti. Lan dedim senin istavrozunu, Isani, Musani, sin kef... Bir karakucak bir savurdum. Cani zati bilmem neresinden, basimiza adamdan sayacaklar.. Birsey degil, bösböyük basiynan yalan söylüyor. Göya aga diyesiymis ki, söyle ona carasini söndürsün. Böyle mi dedi dedim. Heye dedi.. Gettim agaya, dedim aga, sen mi emir verdin bu katibine böyle böyle? Dedi vallaha töbe Halil! Kanim su gibi aksin yalan! Senin agan benim kardasim, sense zati kendi belimden inmis evladimdan irelisin..

- Çal kibridi yak palikeyi! Biliyorum efendi dimez. Seni evladından ireli sever, bir, bir de bizim agaynan içtikleri

ayri gider.. Neyse, dedim madem öyle çağir katibini!

Çagirdi tabi derhal.. Lan, dedi. ben mi sana böyle

böyle emir verdim? Katiptir hik mik, hik mik.. Aga bir huylandi

efendi, dellendi.. Dedi adam var, adamcik var, her

kusun eti yenmez! Ben bunu kendi öz evladimdan ireli

severim, agasi dersen benim kardasim.. Bunnar kibridi çalar,

yakarlar palikemi isterlerse.. Ne ana kodu, ne avrat...

Elinden almasaydim, habibini sasiracagdi.. Araya girdim

de, dava teps oldu.. Lan söyle bir zihnine fur... Her kusun

eti yenmez, bu adami aga öz evladından ireli seviyor..

Hi? Agasi da palike sahabinin arkadasi, kardasından ireli.. Hi?

Istahli bir agiz sapirtisidir gidiyordu.

Bir ara Deveci Halil:

- Aklımdan baska bir sey geçiyor! dedi, düşünük, tasınak da..

Camgöz:

- Ne gibi? diye sordu.

- Su kız disini kat'i olarak çeksin atsin..

- Ee?

- Esi sagligin.. Bir gün bir tomafil, al tomafile..

Camgöz'le Karakiz bakistilar.

Karakiz:

- En temizi bu! dedi, amma yasi ufak daha..

- Kaç?

- Ya on dört, ya on bes..

- Olsun, dedi deveci, onun ugruna mapis da yatarim,
ipe de giderim! Hadi, serefe!

İçtiler.

- Paradan yana, denizde kum, bizde para.

- Agzi pek sofr de ilazim..

- Var, o da var.. Yaninda adam bogazla.

- Daha ne yleyse? Kesenin agzini atıktan, agzi
pek sofr de bulduktan sonra..

Dükkana Arnavut Ömer girdi. Etrafa bakinirken onları gördü. Onlar da onu görmüşlerdi zaten.

Deveci Halil:

- Buyrun kardas! dedi, gelsene!

Uzun Ömer ufak bir tereddüitten sonra bir sandalye alip geldi.

- Merhaba!

- Merhaba, merhaba, merhaba.. Cümleten merhaba..

- Ne var ne yok bakalım?

- Hiç, dedi Ömer, sağlık.. Sennen biraz konuşmak istiyorum Sadik..

- Emret kardas, ne zaman istersen...

- Sonra, burdan çıktikten sonra...

- Olur kardas, ne zaman istersen...

Karakiz:

- Canin sikkin gibi duruyon Ömer Aga?

- Sorma baci.. Burnumu tutsalar canim çıkacak..

Deveci Halil kebabçıya gene seslendi:

- Yiğenim be.. Temiz bir bardaknan bir de kebab
yap bizim kardasa!

Kebabçının geniş agizli kocaman bıçağı tahta üzerinde
keyifle tikirdamaya baslamisti.

XIII

Cemile'ler dokumaci Musa'ların avlusunda oturuyorlardı.

Tapu ve kadaströ kayıtlarında Bir bap hane olarak
gözükən 268 plaka numaralı ev, mahallenin öteki evleri
gibi maili inhidamdi. Yağmur yiye, güneste kuruyup
çatliya, fırtinalara göğüs gere kaditlesmiş, öne kaykılmış,
tekmil tahtaları çürümüstü.

Üst kattaki yanyana iki odadan sağdakinde dokumaci

Musa, karisi ve dört çocuğu: soldakinde de Musa'nin babasi, analigi ve babasinin doksan beslik annesi Tetka Bilelka (Bilelka teyze) oturmaktaydilar. Iki odayi birbirinden ayiran duvar, delik desikti, damin paslanmis kiremitleri de kirik veya çatlak oldugundan, kuvvetli yagmurlarda tavan yer yer akar, hemen hemen hiç kaldırılmayan yataklar sirilsiklam olurdu.

Alt kattaki odalardan birinde Izzet Usta, öbüründe de Cemile'ler ayligi ikiser buçuk liraya oturmaktaydilar.

Bundan baska, kocaman avluyu çevreleyen yanyana odalar da birer buçuk, ikiser lira aylıkla fabrika işçilerine kiralanmisti. Otuz, kirk aileyi barındıran bütün bu avluya kısaca Musaların avlusu denirdi.

Oda kapisini itip giren Cemile. babasini pencere önüne bağdas kurmus, bileyi tasinda ustura bilerken buldu.

- Babilo, kolay gelsin!

Beyaz çerçeveli gözlüğünün üstünden kizina bakan ihtiyar Malik, karsisindaki rafta çatirdiyla islemekte olan çalar saate gözlerini çevirdi.

Babasının ne demek istedigini anlayan Cemile:

- Isim vardı! dedi, idareye çıktık. Halime'yle... Öyle

iplik kopuyor ki, sasirdik kaldık. Hiç iş çıkaramıyoruz.

Bu İtalyan geldi geleli işlerimiz adamakıllı bozuldu.. Böyle giderse yandık..

Usturasını bilemeğe devam eden ihtiyar Malik, isinden

basını kaldırmaksızın:

- Senden başka idareye çıkacak kimse yok muydu?

diye bosnakça sordu.

Cemile:

- Yoktu! dedi, arkadaşlar illaki beni istedi...

- Agabeyin nerde?

Cemile'nin kasları çatıldı. Basörtüsünü sinirli sinirli çıkarıp merdivenin tirabzanına attı.

- Ha? Nerde agabeyin?

- Neblim ben?

- Nasil bilmezsın?

- Kahyasi degilim ya!

Kizina uzun uzun bakan ihtiya Malik baska bir sey
sormadi.

Neden sonra Cemile:

- Bin kere söylüyorum, diye devam etti, sokakta
yanimda, arkadaşlarım varken benimle konuşma, diye.

Hayir, inadima, konuşacak! Ellerini arkasına koymus, kaslarını
da çatmış, bellersin dünyayı fetecek! Neredeydiniz?

Herkes çikali milyon oluyor...

- Kendini piyasaya alan varmış sanki.. Tepem bir attı,
sana ne ulan, dedim yürüdüm.. O öyle kabadayilik yapamazdı
ama, yanında akıl hocası vardı gene, hep ondan!

- Kimmiş o?

- Su Musa serserisi..

- Demek ellerini arkasına koymus...

- Vallaha be.. Sana ne ulan, dedim yürüdüm. Bir bozuldu ki...

Dissiz agziyla uzun uzun gülen baba:

- Oglumun hatirina dokunma! dedi.

- O niye benim inadima is yapıyor?

- O senin büyüün... Oglumun hatirina dokunursan,
karismam Cemka! Külahlari degisiriz.

- Inadima is yapmasin, dokunmayim hatirina... Cin
damarima niye basiyor? Çocuk muyum ben?

Kizina küskün küskün bakan ihtiyar, basini hafifçe
salliyordu. Cemile kosarak merdiveni çıktı, gitti babasinin
kalin kemikli dizine oturdu, boynuna sarildi.

Ihtiyar Malik:

- Oglumun hatirina dokunmazsan, basimin üstünde
yerin var! dedi, dokunursan... Çünkü, bu dünyada onun
senden, senin ondan baska kimseniz kaldi mi? Yarin ben
de gözlerimi yumuverirsem...

Cemile babasinin boynuna daha kuvvetle sarildi, ihtiyarin

kisa, sert sakalli, kupkuru yüzünü öpmeye basladi.

- Babilom benim, seker babilom... Kizkonu kimlere
birakacaksin? Kizkon aglar sonra!

- Eeeh... Anamiz. babamiz bizi kimlere biraktiyse
kizim... Yer yarigindan cikmadim ya ben de... Benim
de bir babam vardi, anam vardi, dedem, halalarim, dayilarim,
teyzelerim... Hani? Nerdeler? (Icini çekti) Hepsi
de kara toprak oldular.. Fani bir dünya bu.. Bir varmis bir
yokmus!

Cemile'nin saçlarini oksuyordu.

- ... her sey yalan her sey rüya.. Sekiz kardastik
biz... Karagöl'dekinden gayri altisi nerde? Onun için,
birbirinize sahip olun birbirinizin kalbini kirmayin, aci söz
söylemeyin, sevin birbirinizi! Gün gelecek, sizin de çocuklariniz
olacak, siz de onlari dizlerinize oturtup...

- Amaaan sen de be babila!

- ... seveceksiniz...

Ihtiyar Malik'in gözleri parladi:

- ... köyümüze gidince, ooh! Dünyaya kapımı kapiyacagim..

Çocuklarım itin köpeğin serrinden kurtulacaklar...

O zaman Cemka istedigim kadar uyu! Hiç karismam..

Istersen öğlene kadar... Amma inekleri sagmayı

unutmak yok ha!

Kizi omuz baslarından kuvvetle kavradı.

- ... sen inekleri sagacaksın Cemka, bir de yemegimizi

pisireceksin.. Agabeyinle ben de çift süreceğiz, patates,

bugday, nohut ekeceğiz, mahsulümüzü kaldıracagız...

Senin isin kolay, inek sagmak, yemek pisirmek,

arada sırada duvara tezek kapamak...

- Bulasik yıkamak, çamasir yıkayıp tahta silmek...

Bunları niye unuttun?

Ihtiyarın gözleri daha çok parladi:

- ... sonra Cemka, ne düşünüyorum biliyor musun?

Seni istedigim gibi birine söyle helal süt emmis, bes vakit

namazında birine vermeyi...

- Baba!

- ...fakir olsun, fakirlik ayip degil, biz de fakiriz.

Yeter ki damadim namuslu olsun...

- Sana küsdüm ben babilo!

- ... ogluma da namuslu, helal süt emmis bir kizcagiz

buldum mu.. Eh gayri.. Ondan sonra beklerim torunlarimi...

Onlari ellerinden tutsam, kahveye götürsem..

Kahvede sorsalar, neyin diye... Gögsümü gere gere: torunlarim!

desem... Omuzuma tirmansalar, gözümünden gözlüğümü

alip yere atsalar... Gözlüğümün camı kirilinca

sen amma da ifrit olursun ha! Halbuki sen onlardan bes

beterdin... Annen hamur yugururdu, sen ikide birde burnunu

sokardin da annen oklavayı vururdu sana... Hele

bir gün? Bir sepet yumurtayı atmış atmış kırmış, atmış

atmış kırmıştin da sofanın deliklerinden sarı sarı akmışti..

Sen onlardan daha ziyankardin, hınzır seni derim, dövürmem

torunlarimi...

- Baba yeter be baba!

- ...aletlerimi de karıştırırsınlar isterse, isterse ilaçlarımı

da birbirine katsınlar...

- ... onlara hiç darılmam ki ben!

Kizinin saçlarını öptü.

- ... bir de ne istiyorum biliyor musun? Disarda

adam boyu kar, fırtına, kurt sürüleri... Üç bes ihtiyar
toplanmalıyız bizim ocagin basına, sürmeliyiz cezveleri,
tüttürmeliyiz cigaralarımızı, başlamalıyız memleketten, eski
günlerden konuşmaga!

Avuçlarını açtı:

- Hey Yarabbi. Sen bilirsin!

Gözleri daldı. Son günlerde bu türlü hayallere kendini
fazlaca kaptırıyor, Türkiye'ye ilk geldikleri zaman
hükümetin iskan edip verdiği on bes dönümlük tarlanın
bulduğu Karagöl köyünü dilinden düşürmüyordu.

Babasının hayallerini dağıtmamak için Cemile kalkmıyor,
hatta kimildanmıyordu... Halbuki bugün ne kadar
çok iş vardı...

Ihtiyar Malik:

- Bir de; diye devam etti, karıcığının yanına gömülmek
istiyorum.. Mezarımı kendi elimle kazıp hazırlıyacağım..

E mi Cemka? Beni karimin yanina gömeceksiniz degil mi?

Babasinin dizinden kalkan Cemile:

- Beni gene aglatmak mi istiyorsun? diye çikisti,
mezar, ölüm, ne bu? Lanet olsun mezara da ölüme de!

Tekrar usturalarini bilemege koyulan ihtiyar Malik,
basini isine egdi.

Cemile, yamali, ama tertemiz sofraya bezini yere yaydi,
yuvarlak hamur tahtasini üstüne koydu, büyük bir masrapayla
su getirdi. Ekmegi dogradi. Sonra asagi indi.

Isli, kocaman yemek tenceresini aldı geldi, kapagi açti.
Odanin içine sıcak bir sogan yahnisi kokusu yayildi.

Cemile:

- Oooo babilo! dedi, ellerine saglik.. Mis gibi kokuyor.

Su kocaoglan gelse de baslasak atistirmaga!

Birdenbire aklina baska bir sey geldi, kalkti. Merdivenleri
kosarak indi, gitti bulasiklar için ocaga su oturttu,
altini yakti.

- Babilo, diye seslendi, bugün yemekten sonra sen

de, agabeyim de yikanacagiz.. Uyumta.. Üstünü degissin...

- Sen?

- Ben de yikanacagim amma, çamasirdan sonra...

Bu sirada avlu kapisinda berrak bir kahkaha... Izzet
ustanin kizkardesi bankocu Güllü'ydü. Cemile'nin yanina
geldi.

- Seninkiler kebabçıda kafayı kafaya vermişler...

Cemile:

- Yavaş söyle.. dedi benimkiler kim?

- Deveci, Camgöz, Karakiz...

- Karakiz da mi? Allah belasini versin. Utanmıyor da...

- Çamasir mi yıkayacan?.

- Heye bacım.. Dünya kadar islm var bugün.. Hem
yikanacagiz, hem de çamasir..

- Geç kalmissin..

- Napim, geç çıktık fabrikadan..

Gülıverdi, Güllü:

- Edepsiz! dedi, babana söyleyim mi?

Güllü'nün boynuna sarılan Cemile, kadinin hafif illi,
tombul yanaklarını öpücüklerle bogdu.

Beriki:

- Yeter yeter.. dedi, tüketme hepsini, katibe de lazım!

- Tuh.. Edepsiz kari!

- İplikaneden kovulduğu için ne diyor?

- Hiç.. Numan beye ıkms anlatms, maasına on
lira zam kazanms..

- Aferin.. Gözü açık desene.. Nenesini ne zaman
gönderecekms?

- Bilmem bacım.. O hemen göndermek istiyor amma..

Babama güvenemem ki.. Kadini kovar diye ödüm kopuyor..

Tutturmus bir Karagöl..

- Allah kahretsin Karagöl'ü! dedi, herkes Karagölden

Çukurova'ya kaçıyor, bu, Çukurova'dan Karagöl'e..

Bu adamin her isi ters ha Cemile.. Hiç akıl yok.. İlaç verir

beles, saç tıras eder beles, sakal kazır beles...

- Gene ver ediyor ustura biliyor!

- Akil yok onda bacım, töbe yok... Kız, istersen bu

katibin meselesini babana açım?

- Valla bilmem ki Güllü.. Sen istersen abine aç,

o da babama.. İzzet abimin sözünden hiç çıkmıyor babam..

- Olur. Abime açarım..

- Sen nerye gidiyorsun şimdi?

- Hiç. Abimlere.. Yengem gene hastaymış.. Ölecek

ölemiyor o da.. Küt küt öksürüyor, kan tükürüyor, dispansere

gitmez.. Neymiş, hava vereceklermiş.. Koskoca kadın,

korkuyor. Bir şey değil, su fabrikayı bırak bari diyoruz,

yok bırakmaz.. Makinesinin basında ölecekmiş.. Herkes

bir türlü deli bacım.. Bakıyorum da, herkesin kafasında

bir başka şey..

Cemilelerin bitisigindeki odaya dogru yürüdü.

Ocagi parlattiktan sonra Cemile tekrar içeri girdi.

Babasi hala ustura bilemekteydi.

- Nerde kaldı bu abim de baba?

İhtiyar Malik cevap vermedi. Gözlüğünü çıkarıp mahfazasına koydu. Usturalarını sildi bileyi tasını kuruladı, küçük el çantasına tam yerleştirirken, Sadri dargın yüzüyle içeri girdi.

Babasına göz kırpan Cemile:

- Teh! dedi, kocaoglan'daki çalima bak!

Yumrukları belindeydi.

Sadri cevap vermedi, bakmıdı da.. Merdivenin alt basamağına oturdu, kabaralı postallarının bağlarını çözmeğe başladı.

Cemile devam etti:

- ...kaslarini çatmis, ellerini de arkasina koymus

mu? Öf.. Dünyayi fetedecek!

Babasina tekrar göz kirpti:

- ... sanki kendinden de korkan varmis. Ulan uyuz,

seni piyasaya alan kim?

Baglari çözüük postallari üzerinde birdenbire dogrulan Sadri:

- Nerde senin gibi namussuz bir baci var, Allah

bin türlü belasini versin! dedi.

- Senin belani versin.. Ne biçim laf o?

- Alacagin olsun senin bundan sonra..

Cemile dilini çıkardi.

- ... çıkar çıkar, dilini çıkar sen... Bundan sonra

degil beklemek, görsem ki kolundan tutmus sürüyorlar,

yanina sokulanin Allah belasini versin!

Cemile:

- Sen bacina acirsin; dedi, bilmem mi ben seni?

Senin yüreğin yufkadir...

- Yufkadir heye, yufkaymis!... Görürsün sen bundan sonra...

Birdenbire sinirlenen Cemile:

- Amaan.. dedi, benim hiç kimseye eyvallahim yok
arkadas! Kimmis beni kolumdan tutup sürüdecek? Adamin
alnini karislarim! Kolumdan tutup sürdüreceklermis..

Yagma vardi, dag basiydi burasi.. Bir insanin kendinden
olmazsa hiç kimse bir sey yapamaz...

- Sen öyle bellersin.. Herkes Sadri degil...

- Sürütsünler de görelim...

- Eh belli olmaz...

Postallarini çıkarınca odaya pis bir ayak kokusu yayildi.

Cemile:

- Amman abi, dedi kurban olim... Git yika so les
ayaklarini!

Sadri merdivenleri yarı çıkmıstı. Hiç itiraz etmedi. Kocaman
bir çocuk uysallığıyla merdivenlere indi, ayaklarını
yıkamaya gitti.

- Kocaoglan tam kızmış ha babilo! dedi.

Babası:

- Oğlumun hatırına dokunma! diye tekrarladi, oğlumun
hatırına dokunursan hakkımı helal etmem sana!

Ayaklarını yıkayıp dönen Sadri:

- Ulan namussuz, dedi, seni bekliyorsa fenalığına
mi bekliyorum? Bu dünyada benim senden, senin benden
baska kimimiz var?

Agabeyisinin boynuna sarılan Cemile:

- Canım abicim, dedi, sekker abicim benim!

Sadri itti:

- Hadi, hadi.. Canım agabeycimmiş.. Ben senin canın
değil, en büyük düşmanım!

Cemile agabeysini zorla öptü.

- Ulan, dedi, huyumu bilirsin... Cart curta gelebilir miyim ben hiç?

- Sana kim cart curt etti. (Babasina döndü) Bir saat kendini bekledik, ayak üstü.. Yanında da su Halime vardı.. Neden sonra çıktılar. (Kizkardesine) Ulan gördün iste, kardasin bu, esek basi degil ya! İnsan döner bakar... Su Musa'nin yanında, dogru muydu yaptigin? Herif zati lafçinin biri... Bellersin alay kumandani! Bir tavir; bir tavir. Herif bizi yirtip geçiyor.. (Kizkardesine) Arslanim, elin oglu yarın bozar fiyakani! Herkes Sadri degil!

- Simdi kafana bir sey indiririm ha! Terbiyesiz..

Basucuna otursun elin oglu!

Sessiz sessiz gülmekte olan babalari:

- Birbirinizi incitmeyin çocuklar! diye tekrarladi, birbirinizin hatirina dokunmayın!

- Neye terbiyesiz laf söylüyor?

- Ne dedim? Elin oglu fiyakani bozar dedim.

- Derdin dibi!

- Karnina!

- Artani da koynuna!

- It it! dedi Sadri, suna bak, haza it!

- Itim evet.. Cart curta gelemem ben. Cart curt oldu mu, it damarim kabarir! Bunu böyle bilmeli, ona göre..

Babayla ogul kahkahalarini saliverdiler. Cemile de güldü. Mesele kalmamisti...

Sofraya oturuldu. Ekmeklerinin içlerini babalarına verdiler, kabuklari kendilerine kaldi., Ihtiyar adam sert lokmalari çignemekte zorluk çekiyordu.

Odanin içine istahli bir agiz sapirtisi yayilmisti. Sulu bir lokmayi agzina atarken Sadri üstüne damlattı. Cemile gördü:

- Terbiyeli ye ulan!

- Ne o? Basladin mi gene?

- Baslarım tabii... Üstüne döküyorsun... Terbiyeli
yesene!

- Hani?

- Iste, kör müsün?

Sadri bakti, gördü, güldü.

- Bacimin canı sağ olsun, dedi, yıkar...

- Evet yıkar. Babanın usagi vardı. Bütün gün makine
basında anam ağlıyor benim, bir de...

Bu sırada tavan yukarıdan vuruldu. Dokumacı Musa'nın sesi:

- Ne o toy? Baristin mi ne?

Cemile:

- Su heriften de hiç rahatlık yok! diye söylenerek
entarisinin eteğiyle, açık dizini örttü.

Sadri:

- Napim kardas? diye cevap verdi, yüzünde seytan tüyü var!

- Ayip ayip.. İnsan tükürdüğü tükürüğü yalar mi?

İhtiyar Malik'in kalın kasları birden çatıldı, yüzü azginlasti:

- Ne yapsin? diye bosnakça bagirdi, çeksın vursun mu?

Musa'nin babasının kalın sesi duyuldu:

- Musaa!

Birkaç lokma sonra ihtiyar adam sofradan çekildi.

Zaten pek bogazsızdı. Sirtini duvara dayadı. Çocuklarının

kurt gibi yeyislerini hazla seyre basladı. Bir ara iki

kardes sahanda iri bir et parçasını aynı zamanda görüp

atıldılar. Biri bir ucundan tuttu, biri bir ucundan...

- Birak!

- Sen birak!

- Asil sen birak!

- Neye? Sen birak asil!

- Vaaay, benden önce görmüs.. Asil ben senden
önce gördüm!

- ...!

- ...!

Diz üstü kalkan Cemile:

- Ulan bırak sunu diyorum sana iste, bırak sunu!

İhtiyar adam öyle güldü ki, gözlerinden yas geldi.

Nihayet et koştı, Cemile kış üstü oturdu.. İri parça
Sadri'ye gitmişti, ağzına atıverdi.

Cemile:

- Terbiyesiz! dedi, dert ye!

Sadri aldiris bile etmedi.

Yemekten sonra Sadri elini agzini sabunladi, koca
bir tas su içti, pencerenin önünde daima serili duran kola
kokulu yatagina girdi uyumaga hazirlandi.

Cemile:

- Aman abi, dedi, gözünü sevim yatma. Degis çamasirini
ondan sonra...

Sadri'nin bohçasini sandiktan çıkardi, agabeysine temiz
çamasir verdi.

Sadri istemiye istemiye kalkti. Gene basinin agrisi
tutmustu. Göz kapaklari agirlasmis, sakaklari zonkluyordu.
Sirtindakileri çıkarip temiz çamasir giydikten sonra
tekrar yatarken, Cemile:

- Ders n'oluyor? dedi. Izzet abi uyandırır vallahi, karismam!

- Basim agriyor..

- Bilmem, uyandırır.. Ben de uyandıracam zaten,
yikanacaksın!

Sadri homurdandi, yorganin altinda saga sola kimildadi,
sonra hareketsiz kaldı.

Cemile sofrayı kaldırdı. Disarda, dokumacı Musa'nın çocuklarının çelik çomak oynadıkları avlunun kenarındaki ocakta kaynayan bulasık suyunu yere indirdi sonra çamasır kazanını istemek üzere, üst kata, dokumacı Musa'lara çıktı.

Musa'ların odası her zamanki gibi karmakarışıktı.

Çivilerden düsmüş entariler, altüst yataklar.. Odanın içi sidik kokuyordu.

Musanın karısı Zahide kısa boylu, eğri bacaklı, karni burnunda bir kadındı. Cemile kendini bildi bileli bu kadını hep karni burnunda hatırlar.. Kapının esigine oturmuş, kocasının gömlegini siyah tireyle dikiyordu. Sarı basi darmadagındı. Açık yakasından görünen memeleri bosalmış ve pörsümüstüler.

Karısının tam tersi olan yusyuvarlak Musa'ysa, otuzunu askindi. Yatagında yarı çıplak uzanmıstı. Cemile oda kapısında görününce toparlanmaga bile lüzum görmedi:

Cemile sakininca, beriki:

- Zarar yok, zarar yok.. dedi, yabancı degiliz!

Sonra:

- Aferin! diye ilave etti, aferin Cemka! At da sana
avrat da...

- Niye?

- Oglanın fiyakasını tam bozdun!

Cemile dudak büktü:

- O, benim kusuruma bakmaz.

Zayıflıktan eğri eğri bakan Musa'nın karısı:

- Vallahi ki.. dedi, kardası değil mi? Benim bacım
bana öyle çemkirse...

Cemile sertçe döndü:

- N'apardin?

- Ne mi yapardım? Bacasına bastığım gibi...

Cemile:

- Hadi be Zahide abla! dedi, sonra dikersin. Ver su kazani!

Kocasinin gömlegini esige birakan Zahide, egri bacaklariyla sofanın avluya bakan demir parmakliklarına dogru gitti. Kazani ordaydi. İçinde birtakim bezler, kirli çamasirlar isliydi. Mavi damarlari firlak, kupkuru elleriyle kazani bakir bir legene bosaltti:

- Al! dedi, çalkalayiver..

Ayaküstü fisiltiyla konusmaga basladilar.

Kadin:

- Günüm doldu! dedi, bugünlük, yarinligim.. senden baska güvenecek kimsem yok bacim...

Kadinin çirkin bir sekilde fırlamis, yüklü karnina bakan

Cemile:

- Sanci geliyor mu? diye sordu.

- Gelmiyor daha amma, yakin herhalde..

- Vaktin ne zaman tamam olursa, bana seslen, tavani
vur, gelirim.. Gününi, saatini bilsem, ise de gitmezdim...

- Allah razi olsun bacim.. Bu iyiligini hiç unutmuyacam!

- İnsan insana lazim olur.

- Bu sefer korkuyorum, Cemka!

- Niye?

- Üryasini gördüm!

- Nasıl gördün?

- Kimseye söylemezsin değil mi?

- Huyumu bilmez misin Zahide abla?

- Hem üryamda gördüm, hem de karnimda agladi!

- Hadi!

- Vallaha.. İki sefer agladi.. Üryasini da gördüm..

Bu sefer benden hayir yok... Çocuklarima aciyorum, dökülüp kalacaklar...

- Kaynananla hala küs müsün?

- Allah belasini versin öyle kaynananin.. Ölüyorum desem, bir yudum su vermez!

- Tavani vur, beni çağir bacim.. Uyursam bile gene çağir..

- Allah razi olsun, Allah her tuttugunu altin, seni iki cihanda aziz etsin!

Koynundan küçücük bir çikin çıkardi.

- Bunu al! İçinde bir altin yüzük var.. Sende dursun..

Anneme annesi daha memleketteyken yadigar etmis, annem de bana.. Ben de kizima birakmak istiyorum, lakin belki de ölüveririm.. Kizim küçük, takamaz, saklayamaz da. Babasi dersin götürür satar. Sende kalsin, kizim büyüyünce verirsin, südüne...

Cemile gözlerini çikina dikmisti, almak istemiyordu.

Kadin:

- Al! diye ısrar etti. Senin sdn temiz, sana güveniyorum!

- Allah gecinden versin bacım.. Agzini hayra a...

- Ben ryasini gördüm, hem de karnimda aladı.. Al!

Cemile ikini aldı, koynuna soktu. Kazanla birlikte
merdivenleri inmege basladı.

Arkasından yari öfke, yari arzuyla bakmakta olan dokumaci

Musa, içeri giren karısına:

- Fis fis ne konustunuz gene? diye sordu.

Kadin tersledi:

- Sana ne? İki kisiye bir laf!

Az evvel kalktıgi esige tekrar oturdu, kocasının gömlegini aldı.

Musa:

- Lakin, dedi, Lokman Hekimin ye dedigi oldu bu kiz ha!

Duru mavi gözleriyle kocasına halsiz halsiz bakan
kadin, kiskanmadi. Çocuk dogurmak, sif denilen kurumus
koza kabugu, yahut tezek atesinde tencere kaynatmak,
boklu bez veya çamasir yıkamak, Musa'nin isi ters gittikçe
de çocuklarini ortaya döküp fabrikaya gitmekten baska
her seyi unutmustu.

- Malik amucadan isteyelim sana! dedi.

Musa güldü:

- Onun katibi var!

- Hadi hadi.. Girme günahina kizin.. Altin gibi kiz o!

- Biz bakir demedik.. Günahi da boynunda kalsin,
bana ne? Pesine düşen düşene.. Hele bir deveci var, hepsinden
beter...

- Parali mi bari?

- Kim? Deveci mi?

- Katip?..

- Katip diyorsun, parali mi diye soruyorsun.. Parali

olsa katip olmaz.. Otuz kaaat bir maasi var...

- Yeter.. İki gönül bir olduktan sonra...

Burnundan kil koparıp hapsiran Musa, bir camiz yavrusu
gibi, bir yandan bir yana döndü.

Cemile çamasir kazanini iyice çalkaladıktan sonra
ocaga oturttu, suyu doldurdu, altini da güzelce parlatti.

Daimi bir hareket halinde olan avluda Musa'nin sari
saçli ogluyla mahalle çocuklari çelik çomak oynuyorlardi.

Cemile havaya bakti. Kirli, parça parça bulutlar birbirini
kovaliyarlardi Yagmur var galiba diye aklindan
geçirdi. Geç kalmisti. Simdiye kadar su çoktan isinmis
çamasira da oturmus olmalıydı.

Odaya geldi. Babasi, gözünde gözlük, çorap yamiyordu.

- Yassa be babilo! dedi. Su babilom akletse de kocaoglana
birkaç çift çorap yamasa diyordum ben de...

Babasi usullacik güldü.

- Oğlan uyur mu ne?

İhtiyar Malik isinden basini kaldirmaksizin:

- Basi agriyormus... dedi.

- Niye?

- Bilmem? Söylemiyor ama, birseyler var bu oğlanin
basinda... Bana öyle geliyor..

Cemile merdivenleri çıktı, gitti yorgani kaldirdi, agabeyisinin
ates gibi yanan terli alnina avucunu koydu.

- Çok atesi var!

Babasi da bakti, basini salladi. Kaslari gene çatilmis,
yüzü korkunçlaşmisti.

Cemile:

- Aspirin versek mi? diye sordu.

- Yikanmaga uyandirdigimiz zaman veririz.

- Yüregime batiyor be babilo...

- Ne?

- Keske hatirina dokunmasaydim..

Babasi içini çekti, gözlüğünün üstünden bakti.

Cemile, agabeyisinin terli ve sıcak alnini öptü.

- Keske onun yerine ben hasta olsaydım..

Ihtiyar adamin aklından gene Karagöl geçti; ... ne

yapip yapmalı, bu çocukları fabrikaya yem olmaktan kurtarmalı!

Cemile yorganların yüzünü söktü, pencerenin perdesini
çıkardı. Bu perdeleri yeşil, pembe, mor ipliklerle
geçen yıl Güllü işlemi.

Bohçasından kendine de çamasır çıkarıp alt eve indi,
çamasır değisti. Sonra, duvarın kovuguna soktuğu adet
bezlerini tomariyle aldı, çamasır sepetinin altına sakladı.
Bunları babası, yahut agabeyisi görecek diye ödü kopardı.
Oysa, babası bir gün alt evde keser ararken bunları
bulmuş; gülmüş, tekrar yerine sokmuştu.

Geçen yıl dikilen, şimdiyse iyice dar ve kısa gelen
mavi üzerine kırmızı çiçekli pazen entarisini giydi. Göğsü

iki sert yuvarlak gibi fırlamisti. Utandi. Sonra: ...

Adam sen de... gibilerden elini sallayarak, uzun kara donunu
üstüne çakti, kirli sepetiyle alt evden çıktı, ocagin
yanina geldi.

Su henüz ilinmamisti bile.. Iyice isinana kadar ne yapacagini
düşünürken, aklina alfabesi gelince; tekrar odaya kostu.

- Babilo... Sandiktan alfabemi versene!

Ihtiyar adam:

- Bugün de mi? dedi. Kalsin bugün...

- Ver ver... Kalmasin... Su isinana kadar...

Ihtiyar, adam kalkti, yesil boyali tahta sandigi açti,
bohçaların üstünde duran alfabeyle defteri alirken, Cemile'nin
bestasi bohçaların arasina döküldü.

Ihtiyar Malik alfabeyle defteri kizina uzatti.

XV

Pencerenin önüne yanüstü uzanmış, gözünde gözlük,

kalın bir kitabı okumakta olan İzzet usta, basını bir an
kitaptan kaldırdı, tatlı tatlı gerindikten sonra, karsısındaki
yatakta sirtüstü uyumakta olan karısına uzun uzun baktı.

Kadın hafif hırıltılarla uyuyordu. Yüzü balmumu gibi sarıydı.

İzzet usta birden ürktü. Sarılığı her zamandan çok
bulmustu, bu kadar sarı olmaması lazımdı. Karısının ayakucunda
bir şeyler dikmekte olan kızkardeşi Güllü'ye:

- Su perdeyi kaldır! dedi.

Yengesinin yanındaki pencerenin perdesini kaldıran

Güllü, ağabeyine baktı, bakıştılar. İzzet usta:

- Ne diyor? diye sordu.

Güllü:

- Hiç.. İnadım inat... Ölürsem makinemin basında
ölürüm, diyor.. dedi.

İki kardeş bakışlarıyla konuştukları sırada, kapı usulca
açıldı, elinde alfabetesiyle defteri, Cemile girdi.

Kitabın yaprağını kivrikip pencerenin içine kaldıran

İzzet usta, gözlüğünü de çıkarırken.

- Nerede agabeyin? diye sordu.

- Hasta..

- Nesi var?

- Bilmem. Basi agriyormus..

Izzet usta, yanibasındaki pencereden ilaç kutusunu aldı, gözlüğünü takti, birtakim irili ufakli kutuların, ilaç siselerinin arasında küçük bir sise ayırdı. Sisede ufak, beyaz haplar vardı. Cemile'ye:

- Ben şimdi geliyorum! dedi, odadan çıktı.

İhtiyar dostu Malik'i çorap yamarken buldu.

- Merhaba eskiya!

İhtiyar Malik sıçradı, gözlüğünü, yamadığı çorabi bir kenara bırakarak, Izzet ustaya yer gösterdi.

- Nesi var delikanlinin?

- Vallahi bilmem Izzet.. Basım agriyor dedi, yattı...

Yorganin ucunu kaldirdi. Boncuk boncuk terleyen alniyla
Sadri uyuyordu.

Babasi omuzundan sarsti. Sadri kurumus dudaklarini
diliyle yalayarak bir seyler mirildandi, sonra bir yandan
bir yana döndü. Babasi tekrar sarsinca:

- Töbe usta, diye sayıkladi, vallaha töbe!.

Izzet ustayla ihtiyar Malik bakistilar.

Izzet usta:

- O namussuz dokuma ustasi, dedi, bu çocuğu fazlaca
tazyik ediyormus.. Bizim Nusret anlattiydi, ikide bir
odasina çağirip...

- Ee?

- Belki de dövüyor.. Maksadi yildirmek, kendisiyle
agiz birligini temin etmek!

- Belki de dövmüyordur ama.. Bilmem...

Ihtiyar Malik'in yüzü korkunçlasti. Kalin kaslari öfkeyle

çatildi. Yugoslav daglarınınin yıllarca önceki azgin
çete reisi olmuştur.

- Allah belami versin, diye gürledi, Allah belami versin
çocuklarima dokunanın kanını içmezsem!

Izzet usta, ihtiyar dostunun müthiş gözlerinden korktu.
Yolunu tuttu. Bu bir ihtiyar kolu değil, bir labut, bir
demir parçasıydı.

- Bana niye söylemez, niye anlatmaz bana?

Izzet usta alttan aldı:

- Belki de dövüyordur ama.. Bilmem... Bana öyle geliyor...

- Demin geç geldi isten. Kız da geç geldi oda... Niye
geciktiniz? diye sordum, bana yalan attılar... Benden
gizledikleri bir şey var. Anlıyorum ama, eselemiyorum
simdilik... Sabrediyorum...

- Hiçbir şey yok Malik ağa. Senin çocuklarının ikisi
de elmas parçası! İkisi de ağırlıklarınca altın ederler...

Hiç korkma!

- Korkuyorum, Izzet, fabrikadan korkuyorum! Çocuklarımı
günün birinde fabrikaya yem edeceğim gibi geliyor.. Korkuyorum!

- Korkma, bir şey olmaz...

Tasi gedigine koymanın sirasi geldigini sanan Izzet

usta:

- Cemile büyüdü artık masallah... dedi. Yarın uygun

bir talip zuhur ediverirse...

Ihtiyar Malik gene parladi:

- Allah göstermesin! Çocuklarımı alıp Karagöl'e gidecem

ben... Onları şehirde bırakmak istemiyorum...

- Ne yapacaksın Karagöl'de?

- İki odalı bir hıç damı çakacağım, kendi elimle çocuklarımı

kurtaracağım burarlardan...

Gözleri gene parladi:

- ...Yasım altmış, ama bakma... Daha on sene çift

sürebilirim... Toprakımı kendim sürer, kendim eker, kendim

biçerim... Ne bulduk bu fabrikalarda? Ha? Sen ne

buldun? Senelerden beri çalisirsin, iste tuttuklari gibi attilar.

Karin verem, oglun tren altinda kesildi. Neden? Hep fabrika yüzünden... Anasi basinda olsaydi, çocugunu dizinin dibinde oturtsaydi... Su avluya bak.. Hak tu, hak tu'dan geçilmiyor...

Izzet usta:

- Üzülme, dedi, üzülme.. İyi olur, iyi olacak..

- ...Gül gibi karimi yuttu bu fabrika benim! Benimse... Nah!

Kolunu çemirledi. Hala bir makine dislisinin izleri belli olan damarli, büzük büzük kolunu gösterdi:

- ...Makinenin disleri arasindan çektim! Ondan sonra da tövbe fabrikaya! Amma çocuklarimi çalistiriyorum...

Yokluk, ne yapim?

Ihtiyarin sirim gibi koluna bakmakta olan Izzet usta:

- Demek, dedi, sen de çalistin?

- Birkaç sene... Nasil ki kapti kolumu, yuttu dirsegime kadar.. Kemikler oldu külufak.. On bes ay çektim,

tam on bes ay!

Izzet usta Sadri'yi uyandirdi. Kipkirmizi gözleriyle

Sadri:

- Su! dedi.

Babasi gitti bir masrapa dolusu su getirdi.

Elindeki küçük sisedeki yuvarlak haplardan çıkarıp

uzatan Izzet usta:

- Al! dedi, bas agrısına, atese birebirdir. Dilinin üstüne

koy, suyla yut..

Öylece yapan Sadri ilacı yuttu, sonra bir masrapa suyu

gurt gurt gurt... diye içti bitirdi, yatagina tekrar devrildi.

Babasi üstünü güzelce örtüp arkasını bastırdıktan

sonra oğlunun yanına oturdu.

Izzet usta kalkmıştı. Birdenbire kendine gelen ihtiyar

Malik de fırladı:

- Olmaz, dedi, imkanı yok.. Birer kahve içmeden...

Izzet ustayı zorla oturttu.

- Cemile'nin dersi var, eskiya!

- Buraya gelsin..

- Güllü de orda...

- O da gelsin...

Gitti, Güllü'yle, Cemile'yi aldı, geldi. Cemile alfabetini açarken, ihtiyar Malik raftan kahve, seker kavanozlarıyla dörtlük yeşil cezveyi ispiroluğu indirdi.

XVI

Cemile dersi yarı buçuk yapıp kalktığı zaman saat ikiye geliyordu. Su isinmişti. Babasına alt evde yıkanma suyu hazırladı. Her zaman burada yıkanırılar, toprak hiçbir zaman kurumaz, alt ev rutubet kokardı.

- Haydi babilo, diye seslendi, sen yikana dur arkani sabunlamaga çağır beni... Ben çamasıra oturacağım.

Ihtiyar Malik ıgneyi çoraba saplayıp kalktı, alt eve indi.

Bir türkü mirildanarak çamasir legenini ocagin yanina
yerlestiren Cemile, küllü su döktü, çamasirlari isladi,
adet bezlerini de legenin altina saklamadan önce
etrafti kolladi, sonra alçak iskemleyi çekip çamasira oturdu.

Küllü suda sabun iyi köpürüyordu. Kalin kemikli, saglam
bilekli elleri, küçük yastan beri fabrikada çalisan birçok
işçi kizlarda oldugu gibi, nasirliydi, parmaklari egri
bügrü kemikleri çikik çikik. Çamasirlari suya basiyor, sabunluyor,
çitiliyor, sikiyor, sonra kuvvetli yumruklari arasina
aliyordu. Dilinde türkü, öyle istahla, öyle canli yikiyordu
ki. Etrafa neseli köpükler saçiyordu. Türkü zaman
zaman yükseliyor, zaman zaman alçaliyor, arada duruverdikten
sonra tekrar basliyordu. Bosnakça bir halk türküsüydü bu.
Bu türküde bir Avsar kilimindeki renklerin
cümbüsü vardı. Bu türküde hasret vardı, bu türküde arzu,
bu türküde ask... Bu türkünün motifleri Hintte, Çin'de,
Kazablanka'da, Nevyork'ta, Po vadisinde, Cenubi Amerika
pampalarında, Orta Anadolu'da da vardı. Bu türkü
insanligin hasretlerini, arzularini belirten nakislarla isli bir
türküydü.

Ama Cemile bunu ne zaman, nerede, kimden öğrendigini
bilmez, sadece söyler, söylerken cosar, costukça
da yüregi tasar, en zor isleri bir tüy hafifligiyle görüverir,

nasil görüverdigini bile farketmezdi.

Dilinde hala bu türkü, alında ter tomurcukları... Bu tomurcuklar gittikçe arttı, yuvarlak yanakları kızardı. Kendinden geçti, ise kendini öyle verdi ki... Hele çamasırlardaki pire tersleri.. Bu tersleri mutlaka çıkaracaktı! Tersler de inat ediyorlardı.. Terslerin inadına Cemile'nin inadi daha baskın çıkmalıydı. Onları mutlaka çıkaracaktı! Hırslı hırslı eğilip kalktı. Belinden aşağılara inen kuvvetli örgüleri hopluyor, tokasından kurtulan kahkülü de gözüne girip duruyordu. Buna öyle sinirlendi ki.. Bir ara kahkülü bileğiyle itti. Olmadı. Dert! diye doğruldu. Hinzir! kahkülü ıslak parmaklarıyla kıvırdı kıvırdı, öteki saçlarının arkasına soktu, tokaladı, sonra gene çamasırlarına eğildi, pire terslerini suya bastı, sabunladı, çitiledi, tekrar bastı, tekrar çitiledi, sonra tekrar çitiledi... Bu işi üstüste tekrarladı. Neden sonra pire tersleri Cemile'nin inadına pes ettiler. Cemile'nin gözlerinin içi güldü, deminki türküyü daha kuvvetle tekrarladı.

Bütün bunları deminden beri üst kat sofanın demirleri gerisinde günesliyerek seyreden Musa'nın doksan beslik ninesi Tetka Bilelka, kendini Cemile'nin türküsüne kaptırmış, gözlerini yummuştu.

Tetka Bilelka da gençliğinde bu türküyü söylerdi. Bu türkü Tetka'ya gençliğini, Saraybosna'yi, yüklü meyva ağaçlarının hafif hafif sallandığı aydınlık Bosna gecelerini hatırlatmıstı. Yillardan beri yitirdiği pırl pırl bir iç alemi baslamıstı...

Türkü birdenbire durunca, Tetka Bilelka gözlerini açtı. Heyecanlanmıstı. Kupkuru avuçlarıyla gözlerinin yasını sildikten sonra:

- Allah sana kötü gün göstermesin evladım, dedi.

Allah seni ağlatmasın!

Cemile öyle dalmıstı ki.. Ürktü. Basını kaldırdı. Bir elma kurusuna benzeyen yüzüyle Tetka Bilelka gülümsüyordu.

Cemile:

- Diline sağlık Tetka! dedi.

- Allah seni inandırsin Cemka, seni gördükçe öleceğimi unutuyorum!

Cemile'nin pek hosuna gitti. Berrak bir kahkaha salıverdi. Sonra daha istahla, daha canlı, daha kuvvetli, çamasırları yumruklarının altına aldı.

Arkasini sabunlamasi için babasi alt evden seslendiği zaman Cemile'nin yüzü terden yıkanmış gibiydi. Kalktı, gitti, babasının arkasını kuvvetli kuvvetli sabunladı, kükürü ihtiyarın fırlak kemikli sırtını avucuyla sıvazladı. Onun bir gün öleceğini ...beni karımın yanına gömün e mi Cemka! deyişini hatırlayınca gözleri doldu. Babası da bu türlü sözleri son zamanlarda boyuna tekrarlıyordu. Onun için babası uyurken görse sanki ölmüş de yattığı gibi geliyor, baslıyordu ağlamaya. Hele bir gece, babası camiye giderken ensesine dikkat etmişti... Nasıl da kurumuş, burusmuştu! Babası namazdan dönüşüne kadar yatağında ağlamıştı.

Tekrar çamaşırlara döndü.

Temiz çamaşırlarını giyip gelen ihtiyar Malik de yumrukları belinde, kızını seyre başladı.

Yanındaki kütüğü iten Cemile:

- Otur babilo, dedi, karşıma otur da öğren.. Belki lazım olur...

Kütüğü altına alıp kızının tam karşısına oturan ihtiyar

Malik, bir cigara yaktiktan sonra:

- Olacak kizim, dedi, o da olacak...

Cemile dogruldu, babasina sertçe bakti. Yoksa yanlis mi anlamisti? Düzeltmege çalisti:

- Belki ölürüm de...

Ihtiyar adam basini salladi:

- Eh, o da olacak amma, sıra sende degil!

Cemile'nin içinde gene bir tasma oldu. Yasaran gözlerini babasından saklamak için, basini çamasira adamakilli egdi, kendini ise büsbütün verdi.

Ihtiyar Malik'se kizini gururla seyrediyordu. Onda karisina benzeyen taraflar buluyordu. Ucu hafifçe kalkik, ufacak burun, etli dudaklar yuvarlak yanaklar.. Ya kalçalar? Tombul bileklerin rengine varana kadar tipki tipkisina karisi. Yalniz, kizin saçlari daha sari, daha da gürdü. Anasi da böyle, hamur yugurur, çamasir yıkarken tipki kizi gibi terler, agiz kenarlari tipki tipkisina böyle titrerdi.

Tetka Bilelka yukardan, gene Bosnakça seslendi:

- Ooo Maliç! Biliyor musun, Cemka ne kadar benziyor
annesine!

Ihtiyar Malik basini ağır ağır salladı, cevap vermedi.

- Allah gözyasi dökürmesin, Allah kötü gün göstermesin!

Sirtina vuran güneşin sıcaklığı içinde uyuklamaya
başlayan ihtiyar Malik, hafif hafif sallanıyordu.

Koca avlu dinmeyen bir kimilti halindeydi. Yanyana,
sıra sıra odalara girenler, çıkanlar.. Kapisinin önünde kızinin
basini sabunlayan, çamasir yıkayanlar... Basta dokumaci
Musa'nin sari oğlu, alayla çocuk çelik çomak oynamaktaydilar.
En çirkin küfürler bazan birer simsek gibi
çakıyordu. Çocukların çeligi çok defa Cemile'nin yakınlarına
düşüyordu. Birinde geldi, bakir legenin kenarina
çarpti.. Cemile sıçradı:

- Piçler!

Koca kafasi sifir numara makineyle trasli, Musa'nin
oğlu karsilik verdi:

- Ne sögüyon kız?

Bu kusak, torunlar kusagi, tipki yerliler gibi konusuyordu.

Çogu anadilini unutmustu. Yerliler gibi konusuyor,
yerliler gibi sögüyor, yerliler gibi giyinmege özeniyorlardı.

Cemile:

- Ya gözüme degseydi! dedi.

- Degdi mi? Degsin sonra..

Ihtiyar Malik de uyanmisti. Uykulu gözleriyle çocuklara
bakti, agir agir kalkti. Basta Musa'nin oglu, çocuklar
çil yavrusu gibi dagildilar. Ama az sonra sari oylan,
elinde çomagi, avlu kapisinda gene peydahlandi. Uzaktan
dik dik bakisina Cemile öyle kiziyordu ki.. Kalkip yakalamak,
kulaklarini çekmek, tokatlamak, tokatlamak!

Bu sirada Güllü kasarak geldi:

- Çamasira oturdun da bana niye haber etmedin kız?

Cemile omuz silkti.

Güllü:

- Benim bir isim oldu mu sen yardım etmiyor musun?

Yalnız basına bu kadar çamasiri aksama kadar töbe bitiremezsin!

İhtiyar Malik'ten bosalan kütüğü altına çekip oturdu, kollarını çemirledi, ise giristi. İki genç, yarisir gibi yıkamaga başladılar. Bu arada Cemile'nin kelep arkadası Halime'yle dokumacı Musa'nin yegeni Semsä da gelmislerdi.

- Kolay gelsin.. Biz de yardım edek mi?

Güllü:

- İstemez, istemez.. dedi, yardımınızla çok yasayın!

Cemile:

- Siz de serersiniz!

Altlarına birer iskemle uyduran iki kız, çamasir legeninin etrafında sıralandılar. Cemile'yle Güllü, berikileri imrendiren bir istahla yikiyorlardı. Halime kollarını çemirledi:

- Ben de yikiyacam bacım, niyeymiş?

Ise giristi.

Gülüsmeler, sakalar, kahkahalar yükseliyor, arada birbirlerine
sabunlu su serpiyor, basiyorlardi çigligi.

Cugla'nin kizi Sems'a bir avuç köpük atan Güllü:

- Mektepli, dedi, anlat bakalim... Sinemaya gidiyon
mu gene?

Kivir kivir bir kucak sari saçıyla Sems'a güzel kizdi.

Ilk okulun son sinifinda. Gözüne köpük kaçmis, yakiyordu.

- Güllü abla, dedi, öyle seysin ki...

Bir avuç köpük daha atan Güllü:

- Neyim? diye sordu, ha? Neyim?

- Hiç, hiç.. Töbe.. Sana demedim...

- Seni mektepli senii... Legene sokarim seni vallaha!

Halime:

- Sinemaya gidiyor musun? diye sordu.

Güllü:

- Gitmez olur mu? dedi. Sevgilisi koluna takip götürüyordu..

- Tuh! dedi, Sems, mektep götürüyor...

- Sizi somun düşmanı mektepliler sizii... Her birinizin üçer, dörder tane var...

- Hadi ordan...

Cemile:

- Ben hiç sinemaya gitmedim ömrümde dedi. Pahalı mı?

Sems:

- Balkon yirmi beş, aşağı kırk.. Amma aşağısı iyi değil, terbiyesiz bir sürü adam doluyor...

- Resim gibi mi kız? Nasıl şey?

- Bir perde var, üstünde.. Resim gibi amma, canlı

resim... Öyle güzel, sık kadınlar geliyor ki.. Geçen gün
bir film oynadı, eh.. Herkes ağladı yani.. Öyle güzel, öyle
güzeldi ki! Kadının kocası, karısının sevgilisini vurdu!

Cemile:

- Dert! dedi: Karısının sevgilisi mi?

- Canım sinema iste yani.. Kadın öyle güzeldi ki..

Kocası çekti tabancayı, adamı vurdu da, adam ölürken bile
gülümsüyordu!

Güllü:

- Yalan olduğu bundan belli! dedi. Kursunu yiyecem
de, güleceğim... Akil var, yakın var...

- Canım sinema iste Güllü abla, roman gibi... Essah
değil ya.. Sonra bir memleket gösterdi, gece, eh..
bizim bildiğimiz gibi gece değil ha, mavi bir gece.. Sessiz,
her taraf uyuyor, sokaklar dersin bal dök yala.. Deminki
güzel kadın kocasını uyuttu. Onlar bizim gibi ana,
baba, çocuk hep bir odada yatmıyorlar ki. Kadının
odası ayrı, erkeğin ayrı..

Güllü:

- Sinema, dedi. bakma... Kadın ayrı, erkek ayrı,
yatar mıymıs?

Cemile:

- Bizim gibi gece-gündüz çalışsınlar da görelim...
İsden bas mı kaldırabiliyoruz? Öyle olduğu halde, sirasi
geliyor iki lirayı iki kardeş zor tutuyoruz.

- Doğu bacım, dedi Güllü, onlar bizim yerimizde olsa,
hastayız diye yataktan kalkamazlar..

- Biz de ağzımızın tadını biliriz... İnsani insan eden
paradır. Paran yok mu? Senden rezil, senden adı kimse
yok...

- Vallaha...

- Neyse.. Kadın uyuttu kocasını, evde yavaşça çıktı,
sevgiliyle sözleşmişler önce herhalde ki, bir araba
bekliyordu, kadın bindi yallah!

Cemile:

- Kadın saçlarını taramadı mı?

- Bilmem.. Orasını göstermedi.. Saçları taralıydı.

- Saçları taralıydı da kocası süphelenmedi mi? Saçlarını niye çözümüyorsun, yatmıyacak misin, demedi mi?

- Sinema canım iste.. dedi Güllü.

Halime:

- Tabi canım..

Güllü:

- Yalan olduğu bundan belli. Bizim herifler... Hele benimki.. Durusumdan anlar vallaha... Saçım-basım taralı, pudralı-mudralı onu uyutacam da anlamıyacak!.. Bir insan esek olmalı ki..

Halime:

- Sinema canım..

Semsa:

- Cemile abla, sinemada bir oylan vardi tipki Sadri
abim.. Bir elmanin yarisi o, yarisi Sadri abim!

Cemile'nin kaslari çatildi.

- Benden habersiz sinemaya mi gidiyor yoksa?

- Yoook.. Öyle degil.. Filmde...

- Öyle söyle hele.. Benden habersiz gitsin de bak.

Güllü:

- N'aparsin?

- Kiyameti koparirim...

- Yavas geel..

- Hele gitsin.. Öyle yerlere para verilir mi? Bak su
yatak çarsaflarinin haline! Su donlara bak, su gömleklere..

Parayi oraya verene kadar bir derdimizi görürüz!

- Sizin fabrikanin kizlari da geliyor..

- Karakiz'lar, marakizlar, degil mi? Onlar gider, onların dostlari var, masraflarini çekerler.

Cemile bir avuç köpük attı:

- Edepsiz!

O ona, o ona.. Gene kahkahalar, çigliklar tam yükselmisti ki, sokakta birtakim sarhos naraları! Kizlar kulak kesildiler.

Güllü:

- Camgöz'ün sesi! dedi.

Cemile'nin nesesı uçuverdi. Gözleri endiseyle babasını aradı. Bereket versin görünürlerde yoktu..

Güllü:

- Korkma, dedi, baban yok. Ben gelirken demin, çarşıya doğru gidiyordu..

Naralarsa gittikçe yaklaşıyordu:

- Atalım ataliiiim!

- Nereyeee?

- Herkesi sevdiğinin kucaginaaa!

- Eheeeeeeyyyy!!

Güllü:

- Sana demedim mi? dedi. Oturmuş içiyorlardı demin!

Deveye binmişler tekmiil...

- Karakızlarla beraberdi demek?

- Tabi... Asağı kurtarır mı?

Sarhoslar tam avlu kapısına gelmişlerdi ki, Karakız tehlikeli bir yalpayla içeri girdi.. Avlu halkı kulak kabartmış, kapı önlerinde bakışip gülüşmeler, üçer beser kişi halinde toplanıp fiskoslar başlamıştı.

Karakız:

- Deeeey Allah! diyerek legeninin yanına geldi. Ayakta durmaga çalıştı, olmadı. Çömelmek istedi, gene olmadı. Devriliyordu. Yere dayanıp çömelebildi nihayet, legeninin

ucunu siki siki tuttu. Gültüyor, sis gözlerinin kapaklarını
zorla açıyordu.

Gültü:

- Bu halin ne kız? diye sordu. Utanmıyormusun?

Beriki:

- Utanacak ne var? dedi, namisimnan oturdum içtim..

- Üstüne bi nokta koy kayıp olur...

- Uçuyorum, allööös! On sise, on siseyi üç kişi devirdik...

Basim timarhane gibi fırlanıyor...

- Kimnen içtiniz?

- Bizim emmoglulu, bir, bir de sunun (Cemile'yi gösterdi)

devecisi!

Cemile:

- Dert! dedi. Niye benim devecim oluyormus?

Kahkahayla gülen Karakiz:

- Sana yangin! dedi, develerimi tekml satar, ugruna
harcarim, diyor.

- Develeri basinda parçalansin...

Bu sirada ihtiyar Malik avlu kapisindan girdi. Az daha
Cemile'nin yüregine inecekti.. Ya babasi isin farkina
varirsa? Ya disardakiler gene nara atar, ismini karistirirlarsa?

Elinde pespembe, piskin bir somunla babasi avluyu
agir agir geçip odasina girdi.

Cemile:

- Güllü, dedi, bacim, bacim.. Dehle sunu gitsin! Simdi
bir biçimsizlik yapacak... N'olursun Güllü!

Güllü kalkti, Karakiz'i omuzlarindan çekti, ayaga kaldirdi,
simsiki tuttu:

- Hadi bize gidek!

Karakiz:

- Bu da gelecek mi? diye sordu.

- Gelecek dedi Güllü, bitirsin çamasiri, o da gelecek.

- O gelmezse gitmem, tövbe gitmem...

- Gelecek, o da gelecek...

Bugulu gözleriyle Cemile'ye bakan Karakiz:

- Gelece mi? diye sordu.

- Gelece m, gelece m.. dedi Cemile.

- Sen de gelirsen giderim... Gelmezsen... Oglanda

para tonla. Seni kösklerde, konaklarda.. Kösklerde konaklarda
seni...

- Ayy Güllü, n'olursun...

- Kiz hadi bee!

Kolundan çekiverince, Karakiz sendeledi yere yüzükoyun
kapandı, sizdi kaldı. Halime'yle Güllü basından,
ayaklarından yakalayip, Izzet ustanın odasına tasidılar.

Semsa:

- Üzülme abla, dedi, n'apacan.. Bir beladır geldi çattı.

Cemile'nin yüzü hala kireç gibiydi.

- Herifi bilmem, tanımam, isimde gücümdeyim burada...

Cemile bır agittir tuttturdu. İçini çeke çeke, hiçkır

hiçkır ağlarken, bir yandan da babasının çıkiverip, niçin ağladığını sormasından korkuyor, kendini tutmaga çalışıyordu.

- ... Fakirlik, ah fakirlik! dedi. Herkesin gücü bize yetiyor..

- Sus, dedi Sems, ağlama...

- ... Bir insanın kendinde olmasa derler bir de.. İste gördün, benim onlarla bir alakam var mı?

Güllü'yle Halime döndükleri zaman Cemile hala ağlıyordu.

- Sus bacım, sus.. Ağlama.. Zibardi yattıyor.. Gözünün yasına yazık..

Izzet usta da geldi. Legenin basında, Cemile'nin yanına
çömeldi.

- Sus, dedi, aglama..

- Bütün gün is, isden eve dön, evin isine otur...

Kimseyle hiçbir alakam yok, konuşmuşlugum yok.. Sokakta
abim bile konussa terslerim.. Ödüm kopar ki birisi
görüp babama haber verecek diye.. Öyle olduğu halde..
Suna bak! Ya babam duysaydı?

Izzet usta ayağa kalktı, içini çekti, gözlerini kisti:

- Ben, dedi, babanla açık açık konuşacağım.. Bu
böyle devam edemez.. Hiç merak etme sen...

Cemile uzun kirpikli gözleriyle ıslak ıslak baktı.

- Evet, dedi Izzet usta, o meseleyi...

Bir müddet bakıştılar. Cemile:

- Siz ne iyi insansınız...

Izzet usta cevap vermedi, odasına döndü.

...

Babasi Sadri'yi zorla uyandirdi. Oglanın uykusu çok agirdi. Kalkti, sallaniyordu.

- Basın nasıl?

- İyi...

Merdivenleri indi, alt evde iki kat ola ola soyundu, yıkanmaya başladı. Oğlan yıkanırken ihtiyar Malik gözlüğünü gözüne takti, oğlanın yorganını yere serdi, bit arayacaktı.

Uzun uzun, yorganın tekmiil kıvrımlarına inceden inceye baka baka aradı, yoktu. Cemile böyle seylere karşı çok titiz olduğundan, her hafta, pek pek iki haftada bir çamasır yikar, herseyleri güzelce kaynatırdı. Amma belli de olmazdı.. Çünkü odalarına girip çıkanların, oturup kalkanların hesabı yoktu.

Yorgani katlayıp yatağın ayakucuna koyan ihtiyar Malik, tekrar çorap yamamağa oturdu. İkinci çifti eline almısti ki, Sadri aşağıdan seslendi. Arkasını sabunlaması için çağırıyordu. Gözlüğünü çıkardı, iğneyi çoraba sokup kalkti, aşağı indi. Oğlanın arkasını sabunlarken:

- Gusletmeyi unutma! dedi.

Kulaklarına kadar kızaran Sadri cevap vermedi.

- Yoksa bilmiyor musun?

- ...?

- Müslüman çocuğusun elhamdülillah... insan gusletmeyi bilmez mi? Madem bilmiyorsun, sor!

Gusül aptesti ile mazmazayı tarif etti.

Kızlar çamasırlarını sererken saat beşe çeyrek vardı. Cemile:

- Abim yıkanmış, dedi, şimdi sıra bende...

Güllü:

- Arkani sabunlamaya çağır beni, e mi?

- Eh...

Kazandan sıcak su aldı, iletirdi, yıkanmaya başladı.

Bembeyaz vücudu, dolgun kolları, yüklü göğsü... Bit korkusundan basını bol bol sabunluyor, saç diplerini kanatırcasına

tirnakliyordu. Onuncu sabundan sonra Güllü disardan seslendi.

Cemile:

- Gel, gel hadi...

Güllü yavaşça girdi, kapiyi arkasından sürgüledi.

Fisiltiyla konusmaga basladilar.

Ihtiyar Malik yamadigi çoraba dalmis, duymuyor, duymak için heves de etmiyordu.

Cemile:

- Benim yüzümden sen de uykusuz kaldin! dedi.

Cemile'nin bembeyaz, simsiki arkasini sabunlarlen:

- Maya maya! diye avucunun içiyle vurdu. Katibin talih varmis.

Cemile gururla güldü.

- ...Seni alan, seni giydirip kusatip kösede oturtmalı!

- Olur. Beles ekmek vardı!

Sıcak bir bugu alt evi kaplamisti.

- Hadi, ben gidiyorum...

Diye Güllü kalkti. Cemile:

- Eline saglik! dedi. Çamasir yıkadigin gün beni de
çagirmazsan...

- Çağırırım... Çağırırım...

Cemile, babasiyla agabeysinini kurulanlari hala

islak havluyla iyice kurulanmaga çalistikten sonra, giyindi.

Gitti, babasinin elini öptü. Babasi da onu alnından, iki yanagından..

Sonra alt evden tenekeleri, sabunu, su tasini,

kütüğü kaldirdi, birikmis sulari süpürdü, asagiya düzen

verdi. Saçlarını taradi, tokaladi. Simdilik baska isi kalmamisti,

yatarlardi, kendisi ayri bir yatakta, yalnız.

Disari çıktı. Islak havluyu da öteki çamasirlarin yanina

serip mandalladi. Rüzgar çıkmisti. Havaya bakti, cani

sikildi. Gene yagmur yagacaga benziyordu. Kirli bulutlar

gittikçe büyüyor, sisiyorlardi.

Odaya döndü.

- Ben yatacağım babilo, ama havada yağmur var...

Yağmur yağarsa çamasırları topla, sonra berbat olur!

İhtiyar Malik yanındaki pencereden dışarıya baktı.

Havada gerçekten de yağmur vardı, gök gittikçe kararıyordu.

Uzarlarda harap evler, kerpiç çürümüş tahta kalabalığı,

yıkık duvarlar... Daha arkada, yaz kis yosunlu

suyu bir türlü kurumayan konca göl. Bu gölden her yaz

mahalleye milyonlarca sivrisinek dağılırdı.

İhtiyar Malik perdeyi indirdikten sonra uzandı, kızının

arkasını, yorganla, güzelce bastırıp. çorap yamamaya koyuldu.

XVII

Önündeki mangalda atese sürülü iki fincanlık cezveye

seker koyan ihtiyar Malik, rafta çitirdiyle işlemekte

olan çalar saate baktı: Gecenin onunu gösteriyordu. Demek

ki, Cemile dört saattir uykundaydı, çocuklar daha yarım

saat uyuyabilirdi.

Tam kahveyi koyarken oda kapısı usullacık açıldı,

koltugunda, telleri at kilindan, bir çesit saz olan guslisi
ile ihtiyar Muy girdi.

- Selamünaleyçüm!

Malik:

- Vealeyçümüsselaaam!!

Diye kalkti, eski silah arkadasinin elinden guslisini
aldi, merdiveni çıkmasına yardım etti, kendi yerine oturup,
kahve kavanozuyla kasigi önüne koydu.

Tam bu sırada pencerenin camında bir simsek çakmisti.

Kizinin gündüzki tenbihini hatırlayan ihtiyar Malik:

- Yagmur yagiyor mu? diye sordu.

Bir bacagi topal, ufacik bir ihtiyar olan Muy'un bir
gözünde kördü. Bu gözü sanki oyarak çıkarmislar ve sanki
bu is yapilirken ihtiyar o kadar bagirmisti ki... Yüzü
bir çiglik gibi kuruydu.

- Tek-tük atiyor! dedi.

- Hizli gelecek rahmet... Ben toplayim çamasirlari.

Ihtiyar Muy; ihtiyar Malik'in hemserisi, çocukluk arkadasiydi.

Tara irmagi boyundakl (...) kasabasinda birlikte

büyümüsler, birlikte silah kullanmaga baslamislardi.

Içtikleri su ayri giderdi yalniz. Malik onu hala o kadar

severdi ki onun için kan dökebilir, bu ihtiyar yasina, Sadri'ye,

Cemile'ye ragmen, hapislere girebilirdi.

Muy'un bir tek oglundan baska kimsesi kalmamisti.

O da Dogu'da uzak, çok uzak bir yerlerde askerdi.

Memleketin esrafından Amir aganin tesvikiyle Karadag

Milletvekili Bosko Boskoviç'in öldürülmesi üzerine baslayan

katliamdan kurtulmak için kaçmadan önce, Malik ve

Muy ismi, Sirplar üzerinde yildirim etkisi yapardi. O kadar

ki, Malik ve arkadaslarinin korkusu yalniz Hiristiyanlarin

degil, Müslümanlarin da içlerinde sarsintilar yaratirdi.

Yagmurlu, firtinali gecelerde, uguldayan rüzgarin içinden

nal sesleri duyulurdu. Dehsetle büyüyen gözleriyle

kasaba çocuklari yorganlarinin altına saklanir, geceyi ürpertiyle

dinlerlerdi. Kasabanin Hiristiyan mahallelerinde

çigliklar kopar, kapilar çarpilir, bir yerlerde tahtalar çatirdar,

tüfekler parlar, sonra gecenin zifiri karanligini kizil

dilleriyle yalayan alevler yükselirdi.

Ertesi gün kasaba korkuyla öğrenirdi ki, Malik ve
Muy çetesi, kaptan falan ve filanın kanlı kesik baslariyla
dörtmala çekilmişler..

Aradan çok geçmezdi.. Gene simsekli, yıldırımli; fırtınalı
bir gece, kasabanın bozuk parkelerinde dörtmala atlilar
gelirdi. Bu sefer müslüman mahallelerinde kadınlarla
çocukların çigliklari yükselir, kapılar kirilir ve alınmış
bir öc'ün ilik dumani tüten kanlı kesik baslar, terkelere
bağlanıp, rüzgar gibi gidilirdi.

Cami ve kilisenin hatiri için islenen cinayetlerin haddi
hesabi yoktu.

Bir gece bir ormanda pusuya düşürülmüşlerdi. Otuz
tüfegin agzından çıkıp geceyi otuz yerinden yakan kursunlar,
o sırada bir kenarda su dökmekte olan Malik'e
değmemiş, bes arkadasi ölmüş, Muy da bacagından yaralanmıştı.

Tara ırmagi kenarındaydılar.. Sağ kalanlar ırmaga atlamışlar,
yüze yüze asagılara gitmişler, oradan da karaya vurmuşlardı.

İhtiyar Muy'un bacagi o gün bugün sakat kalmıştı.

Milletvekili Boskoviç'in öldürüldüğü günü ertesi gece

Malik rüyasında kendi kesik basını gördü. Ürktü. Müslüman halkın türkülerinde ismi geçen bu cesur adam korktu. Ani bir kararla malini, mülkünü bırakıp karısını, çocuklarını toplayıp Türkiye'ye göç etti. Mıy'da karısı ve çocuklarıyla beraberindeydi.

İstanbul limanına birkaç parça mücevherle ayak basan kalabalık iki ailenin elindeki, avucundakiler sasilacak bir hızla eriyiverince, Malik'le Mıy hayatlarında ilk defa geçim derdi diye bir şey olduğunu öğrendiler.

İki erkek ekme kavgasına atıldı, olmadı. Ata binmek, silah kullanmak, pusu kurup, kelle biçmekten baskasını bilmiyorlardı. Şehir ise bundan anlamıyordu.

Fabrikalar ve pamuk tarlalarıyla ünlü bu Güney Anadolu seherine göçüldü. Ne yapılsa boş. Beceriksiz derebey torunları elleri bögürlerinde kaldılar. O zaman talihlerini denemek sırası kadınlara geldi. O kadınlar ki, dalları yerlere degen koyu gölgeli meyve bahçelerinde gülüp türkü söylemek, süslenip salına salına dolasmaktan baskısına alismamis, rahatlıktan semirmiş kadınlardı. Fabrikada hızla kuruyup çirkinleşmeğe başladılar. Gün geldi ellerinde mendil, küt küt öksürerek, iki iyilikten birini dilediler.

Daha sonralari kadinlar topraga verildi, çocuklar fabrikalara...

Çok geçmeden Muy'un büyük kızı bir çingene çalgıcının pesine takilip gitti. Küçüğe gelince.. Bu sessiz, akıllı bir kizdi. Çok da güzeldi. Paydoslarda pesine delikanlılar düserdi de o hiçbirine yüz vermezdi.

Bir gece yarisi saat onikiden sonra, fırtına, yagmur..
Yer yerinden oynarken, Muy'un kızı, kendi kendine sokularak mahallenin dar sokaklarında yapayalnız isden geliyordu ki, önüne birtakim insanlar çıktı, kizin agzini sikica kapayıp kösede bekleyen eski bir Ford'a sokup uzaklastilar.

Gidis o gidis...

Yemek, içmekten kesilen Muy, haftalarca çilgına döndü, sokaklarda yari deli, dolasti durdu. Neden sonra bir gün bir çoban, barsaklarini köpeklerin çekistirdigi, basi tasla ezilmis bir cesetten söz açınca, hersey anlasildi.

Ihtiyar Muy o gün, bugün yari delidir. Guslisi koltugunun altında, cani istedigı zaman çalar, söyler, aglar.

Ihtiyar Malik bir kucak çamasırla döndü:

- Rahmet hizlanıyor!

Çamasırları odanın bir kösesine bıraktı. Cezve atese
tekrar sürüldü, cigaralar yakıldı.

Oda sıcaktı. Sadri'nin horultusunu dinliyorlardı. İhtiyar
Malik'in kafasında çocukları, daima çocukları... Bu
çocukları fabrikaya yem olmaktan kurtarmak lazımgeldigine
inaniyor, geç kalmış gibi bir huzursuzluk duyuyordu.
Aksi halde, İzzet ustanın söylediği gibi, dokuma ustası
günün birinde biçimsiz bir iş yapar, oğlani döver, dövdürür.

Muy'a baktı. Hafif hafif sallaniyordu. Onu tetkik etmeğe
başladı. Ya günün birinde Cemile'yi de Muy'un kızı
gibi kaçırırlarsa?

Bir ara Muy'la gözgöze geldiler. Bakışlarıyla konuşuyorlardı
adeta.. Yukardan dokumacı Musa'nın kaba öksürüğü
duyuldu, birseyler sayıkladı, bir yandan bir yana
döndü.

Tam bu sırada Cemile de sayıklamısti:

- Kurban olim götür sunu... Babam duyacak!

İki ihtiyar süpheyle tekrar bakistılar. Çocuklarının basında
bir tehlikenin dolastığına birdenbire öyle kanaat
getirmisti ki...

- Korkuyorum! dedi. Korkuyorum, Muy. İçim titriyor...

Bu çocukların basında birşeyler dolasiyor.. Benden sakliyorlar,
benden sakladıkları birşey var...

- Yok canım... dedi Muy, sana öyle geliyor.. Hiç birşey
yoktur Allahın izniyle...

- Bilmem, korkuyorum... Onlar ise gitti mi, bende
uyku arama... Oniki saat, tam oniki saat dakikalari sayarım!
Bir haber geliverecekmiş gibi oluyor... Acı bir haber,
bir ölüm, bir kaza haberi, ne bileyim ben, uğursuz bir haber
gelecekmiş gibi oluyorum.. Korkuyorum...

- Üzme kendini, hiçbir şey olmaz...

- ...Okuyorum, üflüyorum... Namazda onlar için
dua ediyorum... Amma gene de...

- Hiçbir şey olmaz insallah...

Gözleri mangaldaki atese daldı.. Sadri'nin gündüz
sayıkladıklarını hatırladı, İzzet ustanın sözlerini...

- O fellah, dedi, oglumu sikistiryormus, belki de
dövüyor.. Bana bu yastan sonra kan döktürecekler...

Gözleri vahsi vahsi parladi:

- Allahin bir ismi hakki için Muy, çocuklarimin kilina
dokunanin sökerim cigerini!

Ihtiyar Muy ürktü. Karsisinda yillarca öncenin Malik'ini
bulmustu birdenbire.. Yüreginde bir degisme, içinde
bir kimilti oldu. Derken bir yükselme, bir heyecan...

Yanibasından guslisini aldı, gözleri arkadası Malik'in
hala korkunçlugunu kaybetmeyen yüzünde, basladı çalmaga.
Ses gittikçe hizlanarak odayi kapladı, doldurdu, tasti,
yukari, yanlara, teknil avluya, daha sonra işçi mahallesine
yayıldı. Lambanın sari isiginda parlayan ıslak kirpikleriyle
Muy gene kendinden geçmisti...

... Artık memlekettedir. Besiden çatlayacak hale gelmiş
beygirlerinin üzerinde dimdiktiler. Kasaba halkinin
anlattiklerini hinçla dinlerken avurtları hirstan titremektedir.
Kesilen kellelerin hayali gözlerinde canlanır.. Kuvvetli
ayaklarıyla yeri eseleyen beygirler sabirsizdir. Ve ani

olarak atlarını mahmuzlayıp karanlığa dalarlar!.

Gusli sesinde kin, alınmamış öç vardı!

Gusli sesinde hasret!

Gusli sesinde, yitirilmiş sevgililere sesleniş vardı!

Gusli sesinde...

Kapının usulcacık açılıp içeriye birkaç kişinin girdiğini farketmediler.

Sonra birkaç kişi daha, daha sonra oda doldu, tastsı.

Ihtiyar Muy çalışıyordu. Gusli, ormanlardan, derelerden, çaylardan, ay ışıklarından, sevgililerden, hasretten bahsediyordu. Gusli haykırıyor, inliyor, dişlerini gıcirdatıyor, yas tutup neseleniyordu. Guslide güneş, gece, fırtına, bora, kar vardı, guslide dün vardı, bugün vardı, guslide keder, istırap, guslide sefalet vardı.

Kuvvetli rüzgarın savurduğu yağmur pencerenin camını alabildiğine kamçılarken, gecenin onbuçugunda İhtiyar Muy'un guslisini artık bütün bir mahalle dinliyordu.

Mahalle safi kulak kesilmisti. Mahalle etten, kemikten az

sonra dusecekleri camurlu yollarin dehsetinden siyrimis,
antenlerini germis, Muy'un guslisini dinliyor, mahalle agliyordu.

Tam bu sirada mahallenin teknil çalar saatleri birden
çalmaya baslayınca, Muy'un guslisi sustu. Mahallede
bir kendine gelis, bir kimildanma oldu. Karanlik camlarda
isiklar yanmaga basladi, mahallede insan sesleri çogaldi.

Ihtiyar Malik odayi dolduranlar arasindaki Izzet ustayi
biraz geç farkederek, yukari çikmasini söyledi.

O:

- Hayir, dedi, gidip yatacagim... Çok güzel çaliyorsun
Muy amca, fevkalade çaliyorsun, yassa; ellerine
saglik, var ol!

Ihtiyar Muy duymadi..

Hala heyecanlı Izzet usta odasına döndü.

...

Ihtiyar Malik ilkpesin oglunu dürttü:

- Sadro, ooo, Sadro!

Oglanin uykusu çok agirdi. Anlasilmayan birseyler
mirildandi.

- Sadroooo, ooo, Sadroooo!!

Sadri bir yandan bir yana döndü.

Cemile uyanmisti, yataktan fırladi. Siyah gögüslüğünü
çabucak giyindi, basörtüsünü basına aldı.

Mangalin bir kenarında çaydanlık kaynamaktaydı. Cemile
sofra bezini yere serdi, ekmeği dilimledi, bardaklara
seker koydu.

Çok zor uyanan Sadri zorla kalktı, gerindi, esnedi,
tekrar esnedi.. Sonra çoraplarını giydi, gözlerini ovaladı...
Sofraya geldi.

Cemile:

- Uyan artık be! dedi.

Sadri ters ters baktı.

Yukardan tavan vuruldu. Musa'nin sesi:

- Uyandı mı kocaoglan?

Kimse cevap vermedi. Cemile homurdandı, kasları çatıldı.

İki kardeş, ekmeğ, çay ve kara zeytinden ibaret yiyeceklerini isteksizce yiyorlardı. Cemile, Sadri'ye nazaran daha istahli görünüyordu. Bir sıra bembeyaz dişleriyle ekmeği isiriyor, ağzına bir zeytin attıktan sonra sıcak çayı yudumluyordu.

Sadri birinci bardağı bitirmeden, Cemile ikinciği de yuvarlamış, sofra bezinin kenarıyla ağzını silerek çekilmisti.

Sadri de çayını bitirmisti ki, yandan tavan gene vuruldu:

- Kocaoglan! Hazir misin?

- Hazirim usta!

Merdiveni indi, postallarını giyindi.

İşçi mahallesi isbasına hazırlanıyordu.

Sadri kapiyi açti. Soguk bir rüzgar odaya doldu. Avluya kuvvetli bir yagmur inmekteydi. Avlunun sagli sollu kapilari açilip kapandıkça zifiri karanliga sari sari isik parçaları vuruyor, çamurlar aydinlaniyordu.

Cemile de beyaz keten lastiklerini giyip agabeyisinin peşisira çıktı. Babalari elinde lamba kapidan isik tutuyordu.

Musa'larin yagmur almayan sofalarinin altina avlunun kadin, erkek, çocuk işçileri birikiyordu. Biriken kalabalik ugultulu ve sabirsizdi.

Birisi:

- Hazir miyiz diye? sordu.

- Haziriz, haziriz, haziriz! sesleri yükseldi.

Musa:

- Uygun adim mars! dedi.

Sicim gibi yagmurun altinda kadinli, erkekli, çocuklu işçi kalabaligi avlu kapisina dogru yürüdü. Hala isik tutmakta olan ihtiyar Malik:

- Allah vi daa kuvvet (Bosnakça Allah kuvvet versin) dedi.

Disari çikildi. Baska avlulardan gelen kalabalikla dakikadan dakikaya büyüyerek yola devam edildi.

Aci poyraz kuvvetle esiyordu. Erkekler önden yürüyor beyaz basörtü kalabaligi halindeki kadınlar peslerinden. Egri bügrü sokaklarda çamurlara bata çika gidilirken, inceli, kalimli sesler, gülmeler, haykirislar yükseliyordu. Kaypaklaşmış bir tümsek inilirken bazan ayaklar kayıyor, yuvarlananlar oluyordu. O zaman: Çüüüsler, Ohaaa!lar yükseliyor, basiliyordu kahkahalar.

Cemile en arkadaydi. Bir yaninda Halime, bir yaninda Güllü..

Cemile:

- N'oldu soyka kiz? diye sordu.

Güllü:

- Kim?

- Karakiz...

- Bilmem.. Abimin orda zibardıydı...

Bir bahçenin kenarından geçiyorlardı. Sağ yanları su dolu bir hendek. Daracık yolda birerle kolla gidiyorlar, ıslak toprak ayaklarının altında kayıyordu.

Cemile, Güllü'nün arkasındaydı, Halime de Cemile'nin arkasında... Birden Cemile'nin ayagi kaydı, sağındaki hendege dirseğine kadar battı. Bu, o kadar ani olmuştı ki... Hendege yan vermesiyle kalkması bir oldu. Sirilsiklamdı.

Bir erkek gibi sövdü:

- ... Allah kahretsin böyle hayati, kahretsin!

- Amiiin! dediler.

Cemile ellerini siyah önlüğünün eteğiyle sildi. Yirmi metre sonra mahallenin bozuk yolu bitiyor, geniş bir meydanlıktan sonra parke cadde baslıyordu.

Su birikintileriyle vicik vicik meydana geçtiler. Mahalle çocukları yazın burada futbol oynar, kumarcılar barbut atar, üç kaatçılar kaat açar, seker kamisi somurulur, çikolata kartları üzerindeki numaralarla mektep çocukları

bir çesit kumar oynarlardı. Meydanliga tam ıkmıslardı,
öyle kuvvetli, öyle aci bir poyrazla karsilastılar ki,
Ah!lar yükseldi.

Cemile ıslak üstbasi içinde donuyordu.

- Allah Yarabbi! diye bagirdi.

Erkekler cevap verdiler:

- Allah de kizim, Allah de ki bahtin açilsin.

Bir baskasi:

- Ayıp ayıp! dedi, demir gibi işçilersiniz. Sogukta
üşünür mü?

Dokumaci Musa:

- Çocuklar, dedi, bu soguk neden biliyor musunuz?

- Neden? diye sordular.

- Sicagin olmadigindan!

- Laf söyledi balkabagi!

Musa sövdü. Birisi agziyla zort çekti, kaçti. Musa kovaladi.

Çamurlarin içinde bir kovalamaca baslamisti. Gülüsmeler,

kahkahalar, eheyler. Ehey ve kahkahalarin çilgin

bir hal aldigi sira, çamurlu yol bitmek üzereydi. Soldaki

karanlik sokakta motörü tek çalisan bir otomobil sesi

isitildi. Arkasindan kuvvetli bir islik. Ehey ve kahkahalar

dindi. Islik tekrarlaninca, Musa:

- O ne? diye kendi kendine sordu.

Sadri:

- Cemile! diye seslendi.

Cemile, Halime'yle, Güllü'nün arasindaydi, arkadaslarinin

kollarini simsiki tutmustu.

- Buradayim abi...

Tek çalisan motör sesi birdenbire hizlandi ve geceyi

kapladi.

Sadri tekrar:

- Cemile! dedi.

- Burdayim abi.

Üçüncü isliktan sonra motörün homurtusu daha arttı
ve 1927 model siyah bir Ford önlerinden ağır ağır geçti.

İşçiler durmuşlardı. Ford'un geçmesini beklediler.
Ama Ford geçip gideceğine durdu, işçilerin gireceği sokağı
boyu boyunca kapadı. Musa:

- E.. dedi, nolacak.

Arabadan sinirli biri cevap verdi:

- Anayin dini olacak!

- Senin anayin dini olacak.

- Lan kes.. Inersem Allahini sasiririm ha!

Camgöz'ün sesini tanıyan Sadri hemen Cemile'nin yanına
geldi:

- Korkuyor musun?

- Korkmuyorum.. Kimden korkacak misim?

Gülli:

- Titriyorsun ama..

- Öfkemden.. Akil diyor..

Halime:

- Yürü bacım yürü..

Arabanın arkasından zorla geçtiler. Geride kalan Musa'nın öfkeli sesi isitilmekteydi. Cemile:

- Allah vere de kavga etmese Musa!

Sadri:

- Sen yürü hele.. diye arkasından itti. Cemile kızdı:

- Yürüyorum ya.. Ne itiyorsun?

- Baslama gene..

- Baslarim tabi.. Adam bize arka çikiyor. Düsünmeyim mi?

- Yahu bütün arkadaşlar yanında. Onu yalnız bırakırlar mi?

Ford arkalarından ağır ağır geliyordu. Adimlerini açtılar.

Sadri'nin yanına sokulan Musa:

- Çakıyorsun ya? dedi.

Sadri geriledi:

- Camgözdü değil mi?

- Tabii...

- Ötekiler kimdi?

- Karanlıkta tanıyamadım.. Lakin Camgözü iyice tanıdım..

- Ah o babama ne deyim..

- Niye?

- Niyesi var mi yahu? Ver katibe olsun gitsin..

- Tabi canim. Durdugu hata.. Biz olmasaydik saglama
kaçiracaklardi.

- Saglam...

- Sana bir sey deyim mi Sadri? Ben katiple konusacagim.

Ne dersin?

- Ne diyeceksin?

- Arkadas, diyecegim, adamini gönder, kizi istet.

Elini çabuk tut!

- Evet?

- Kaçiracaklar, diyecegim.

Sadri cevap vermedi. Gecenin içinden fabrikanin iniltili
sesi geliyordu.

Musa:

- Konusacagim arkadas! diye kesinlikle tekrarladi.

Bugün kaçiramadilarsa yarin kaçirirlar, yarin kaçiramazlarsa

öbürün.. Muy'un kızını bilmiyor musun? Ben konusurum,
olsun gitsin.. Düğünlerinde bari kana kana bir raki içirim..

Tadsiz tadsiz gülen Sadri:

- Ben dünden raziyim, arkadas.. Bana göre hava
hos. Onun yüzünden her gün itten köpekten bir araba
laf isitiyorum, ne mecburiyetim var? Ögle degil mi amma?

Son köseyi dönünce isiklar içinde fabrika göründü..
Karanlık göge uzanan kalın bacasından savrulan dumanlari
aci poyraz dagitiyordu.

XVIII

Gecenin ikisine dogru bardan yıkılarak çıkan katip
Necati, kısa boylu arkadasina:

- Ben fabrikaya gidecegim! dedi.

Bir eski binbasi oglu olan ve annesinin nesi var, nesi
yoksa satip barda yiyen bu arkadası Necati'yi çok severdi.

- Ne var fabrikada?

- Ne mi var? En yakin arkadasimsin gya.. Bilmiyor musun?

- Ha, su mesele. Bosnak kizi degil mi?

- Tabii..

- Fabrikada mi simdi?

- Iki saattir is basinda olmasi lazim. Bu kafayla gidersem
konusabilirim gibi geliyor bana..

- Çok utangaçsin. Alt tarafi bir işçi kız. Konusamiyacak
ne var? Nesinden utaniyorsun?

- Teessf ederim..

- Niye?

- Sen de babaannem gibi, konusuyorsun. O da dudak
büker, bir işçi kız, der..

- Gücüne mi gitti?

- Gitti tabii..

- O halde affedersin kardesim.

Necati'nin boynuna sarildi, yanaklarindan öptü.

- Affettin mi?

- Bir daha bu tarzda konusmamak sartiyla...

Islak caddeyi karsidan karsiya geçtiler. Sehrin bu en büyük caddesi bombostu. Elektriklerden çoğu sönmüştü. Uzaklarda bekçi düdüğü.. Az sonra sarhos kahkahaları tasan iki araba, allı, yesilli, morlu bar kızlarıyla geçip gitti.

Bir köse basında arkadaşından ayrılan katip Necati fabrikanın yolunu tuttu. Basi ağrıyordu. Barda gene bir sürü sarhosla tanışmış, ismini bildiği, bilmediği çeşitli içkiler içmişti. Bu içkileri isteyerek değil, yeni tanıştığı, daha doğrusu tanışırıldığı kimselerin zoruyla içmek zorunda kalmıştı. Oysa, artık bari, birkaç saat can çiger olup sonra unuttuğu dostları sevmiyor, sevemiyordu. O istiyordu ki, Cemile'yle evlensin, içkisiz, dalaveresiz, her türlü hercaillikten uzak bir aile yuvası kursun. Sabahleyin evden çıkarken karısı onu kapıdan uğurlasın, akşam üzeri paydoslarda kapıda karşılasın.. Derli toplu bir ev, tertemiz, saf bir kadın, tertemiz kadının ihtimami, samimi

sevgisi...

Fabrikanin simsiki kapali demir kanatlari önünde durdu.
Bu saatte fabrikada hiçbir isi yoktu, olamazdi. Bunu,
baskalarinin, mesela iplikhane ustasinin adamlarinin pekala
düsünebileceklerini gayet iyi bilmekle beraber, aldiris
etmiyordu. Fabrika sahibi Numan Serif Bey ona açiktan
açiga arka olmus, Ortagi Kadri Agaya ragmen tutmustu.

Demir kapiyi yumrukladi. ikinci yumruklayista kapi
açildi. Bosnak kapici:

- Ooo.. Eniste! dedi, hos geldin yahu..

O her zaman gerek kapicilar, gerekse işçilerle senli
benliydi, onlarla konusmaktan, sakalasmaktan hoslanirdi.

- Hos bulduk.. dedi.

İçeri girdi.

- Hayrola böyle gece vakti?

- Hiç. Isim var biraz da..

Kapici göz kirpti:

- Ne isi?

Necati sadece güldü.

Sonra kapıcının kulübesine girdi, birer cigara yaktılar.

Ama, Necati'nin basi çok fena ağrıyordu. Kulübe duvarında

asili el aynasını aldı yüzüne baktı. Yeni traslı, tombul,

kipkirmizi yanaklar.. Yandan ayrılmış briyantınli saçlar,

inceltmiş biyik.. Favorileri uzun urundu. Dilini çıkarıp

baktı: paslı bir dil.

Aynayı yerine asarken:

- Basım çok fena ağrıyor! dedi.

Kapıcı:

- Yut Aspirin! tavsiyesinde bulundu.

Cigaralar sessiz sessiz içiliyordu. Bir ara kapıcı:

- Seninki içerde! dedi.

- Kim benimki?

- Yapma be Necati bey..

- Kim sahi, benimki kim?

- Numara yaparsin?

Necati güldü.

Kapici:

- Tanirsin babasini, yoksa tanimazsin? diye sordu.

- Tanimam...

- Var bir baba onda, dört yüz dirhem!

Ve basladi, kaynatasinin ne adam oldugunu sundan bundan çok dinlemisti. Kizi, babasinin asaleti, susu, busu için sevmemisti ki.. o küçücük bir memurdu. Aldigi maas çok azdi. Bu küçücük memurun azicik maasiyla yetinecek bir kiz istemisti. Akralari içinde zengin kizlar yok degildi. Isterse onlardan birini alabilirdi. Ama bunu zaman hiçbir zaman istemedi.

Kalkti, kulübeden çıktı. Iplikhaneye girip girmemekte

tereddüt ediyordu. İplikhaneden kogulusu yüregine islemisti:

Saniyordu ki, kızlar bunu hatırlayıp gülüşecekler,

alaya alacaklardı. Gene de iplikhaneye taraf yürüdü.

Dokumahenenin önünden geçerken, kısa boylu, sisman

bir adam, uzun boylu, zarif bir delikanlıyla yanında

durdular. Zayıf, uzun boylu delikanlı kızarıp bozariyordu.

Nihayet ayrıldı, dokumalara girdi. Beriki:

- Arkadas, dedi, ben Cemile'nin ev sahibiyim. Sennen

konusmak istiyorum biraz..

Necati hayretle bakti.

- Ne konuşacağız?

- Benim adım Musa. Hadi su aptesane araligina

gidek, birer cara içek...

Dokumaci Musa'nin babacan hail Necati'nin hosuna

gitti:

- Hadi gidelim.

Bir ari kovani gibi uguldayan aptesane araligina girdiler..

Cigara paketini çıkarıp ikram eden Musa:

- Ben, dedi, harbiciyim arkadas, efendice laflar bilmem,
kusura bakma.. Demin yanimda tüysüz bir oylan
vardi ya hani.. O da Cemile'nin agabeysi, adi Sadri'dir.
Gel dedim gelmedi, utandi, toy.. Lakin seni çok seviyor..
Babasi olmasa isin içinde, baciasini sana hemen verirdi
bir iki demeden..

Dokumaci Musa katip Necati'nin o kadar hosuna gitti ki..

- k bakalim arkadas!

Dedi, meldiler, sirtlarini duvara dayadilar.

- Sonra?

- Sonrasi sagligin.. sana kardasa bir tavsiye.. Eger
bu kizi ciddi olarak seviyor, kendine aile yapmak istiyorsan,
elini çabuk tut, bir iki deme, kizi istet. Yoksa...

Necati huylandi:

- Yoksa?

- Kizin basinda bir bela firlaniyor...

- Ne gibi?

Dokumaci Musa gece ise gelirken, önlerini kesen otomobil olayini bire yüz katarak anlatti. Necati adamakilli telaslanmisti. Gözleri büyüdü. Elleri titremege basladi.

- Kim diye sordu, kim bunlar?

- Kim olacak.. Bizim dokumalardaki Camgöz filan..

- Fellahlar mi yani?

- Esas kendilerine degil. Bir Halil var, deveci, Çopur Halil...

- Ee?

- Ona, oylan bayagi vakitli, para döküyor. Onun için, elini çabuk tut arkadas...

Necati çilgina dönmüstü. Yeni bir cigara yakti. Babaannesine birdenbire fena halde içerledi. Kizi gidip görmesi, hatta babasından istemesi için kaç kere yalvarmisti.. Her seferinde de, sen bir bey çocugusun, alelade bir

isçi kiziyla evlenmek sana yakisir mi? Senin yoksa bile
babanın serefi, var, elalemin yüzüne nasıl bakarim sonra?
Ben böyle ise girisemem diye bastan atmisti. Babaannesini
karistirmedan bu isi kivirabilecegini, akli kesse,
gider babasından kendi isterdi ama...

Dalmisti. Birden:

- Aha aha.. dedi, Musa, seninki geliyor!

Necati bakti. Siyah gögüslük, beyaz basörtüsüyle
onunki, su içmege, karsi musluklara taraf gidiyordu. Yanında
iki arkadasi vardı.

Elindeki cigarayı atıp fırladı. Kizların yanına gelince
durdu. Gözleri kararıyor, bası dönüyordu. Kizların hemen
arkasındaydı, ama, kızlar farkında değildiler. Necati
pisman olmuştı. Geri dönecekti ki, onunki basını çevirdi,
bir an gözgöze geldiler. Kız hafif bir çiglikla kaçındı,
basörtüsüyle agzini kapadı. Cemile'nin yanındakiler de
isin farkına varmışlardı.

Yüzü hafif çiçek bozugu olan, Bankocu Güllü:

- Burada konuşmak olmaz, görürler!

Dedi.

Necati:

- Bir sey sormak istiyorum.. diye kekeledi.

- Ne soracaksın?

- Kendisini babasından istetecegim.. Ne diyor?

Güllü:

- Cevap versene kız!

Cemile gülüverdi. Güllü üsteledi:

- Cevap versene kız, domuz!

Basını birdenbire çeviren Cemile sertçe:

- Madem böyle bir niyetin var ne duruyorsun? diye

çıkısti.

Güllü:

- Elini abuk tutmazsan, karismam sonra?

Cemile:

- N olur? diye sordu.

- Geceyi unuttun mu? Tomafili?

Cemile omuz silkti:

- Hiç kimseden korkmuyorum ben.

İplikhaneye taraf yürüdü. Halime de pesi sıra. Arkada

kalan Güllü:

- Ben İzzet ustanın bacisiyim, dedi, sen onunla grs
en iyisi.. Agbimin sözünden çıkmaz Cemile'nin babası.. E mi?

Cemilelerin pesinden kostu.

Az ileride bekleyen Musa:

- Konustun mu? diye sordu.

Necati:

- Konustum.

- Neye karar verdiniz?

- Izzet ustanin bacisiymis o kadınlardan biri..

- Heye, Güllü.. Ne dedi?

- Agabeyim, Cemile'nin babasiyla konusacak, dedi...

- Hah... Simdi oldu iste, tamam. Malik aga Izzet
ustayi gözü gibi sever, bir dedigini iki etmez.. Hadi ben
gidiyorum...

Musa dokumahaneye taraf yürüdü. Sadri dokumahane
kapisinda bekliyordu.

- Noldu? diye sordu.

Musa:

- Bize kim derler yahu? dedi.

- Konustun mu?

- Bak hele bak.. Lakin iyi oylan arkadas, sapina

kadar delikanli..

- Niye?

- Gel birer cara içek, dedim, hadi dedi, bennen hela

araligina bile geldi. Öteki memurlar olsa...

Dokumahaneden içeri girdiler.

XIX

Karakiz gözlerini açtiği zaman saat sabahin sekizine
geliyordu. Kitap okuyan Izzet usta Karakiz'in uyandigini
görünce:

- Günaydin! dedi.

Karakiz ilk pesin her şeyi yadigadi. Etrafina saskin
saskin bakti.

- Beni buraya kim getirdi?

Izzet usta kisaca anlatti. Karakiz:

- Bismillahirrahmanirrahim.. dedi.ü

Sonra her şeyi hatırladı. İzzet ustaya çekinerek bakıyordu.

- Ben burada dün ikindiden beri mi yatıyorum?

- Tabii..

- Bütün gece burada mıydım?

- Evet..

- Vay başıma gelenler..

- Niçin? Ne oldu?

Telasla kalktı, üstünü basını düzeltti. Hemen gitmek niyetindeydi.

- Olmaz, dedi, İzzet usta, kahvaltı etmeden gidemezsin.

- Ziyade olsun usta.. İse de gidemedim. Tuh, oldu mu ya? Beni niye uyandırmadın?

- Denedim, olmadı. Çok sarhoştun.

Kalkti, ekmek, peynir, çay getirdi. Karakiz simdiye kadar hiç kimseden görmedięi bu yakin ilgi karsisinde sikiliyor, yaptiklarina pisman oluyordu. Küçük bir tepsi içinde getirdiği kahvaltiyi önüne birakarak Izzet usta hasta karisinin basucuna ekilmis, kitabini amisti.

Karakiz:

- Usta be, dedi amma da çok kitabın var!

- Öyle mi?

- Niye katiplik almiyon?

Izzet usta uzun uzun güldü.

- Essahdan niye almiyon? Daha rahat değil mi?

Yaz, kis bir masanın basında, oh...

- Vermiyorlar baci, vermiyorlar.. Rahatligi kim sevmez?

- Madem vermiyorlar, ne diye okuyorsun? Gözlerine yazık değil mi? Katip olmadıktan sonra..

Izzet usta cevap vermemeyi uygun buldu.

Karakiz onu göz ucuyla uzun uzun tetkik ettikten sonra,
agzini sofraya beziyle sildi.

- Ziyade olsun, usta.. Allah yokluk kederi göstermesin..

- Afiyet olsun. Doydun mu?

- Sükür, doydum. Ziyade olsun.

Kalkti. Pabuçlarını giydi.

- Hoşça kal usta..

- Güle güle baci.. Gene gel. Burası yabancı yer değil..

- Eksik olma...

Disarı çıkıp kapıyı çekti. Kim ne derse desin, su adam
çok hosuna gitmişti. Gece ilisip ilismediği aklına geldiyse
de, ihtimal vermedi. İzzet ustanın böyle şeyler yapmayacağına
inaniyordu. Kebapçinin oraya geldi. Camgöz
tek basına oturmuş içiyordu. Karakizi görünce:

- Neredesin lan hey Allahsız oğlu Allahsızın kızı, neredesin?

- Sorma dayi oglu.. dedi, mestolmus kalmisim..

İçeri girdi, bir iskemle çekip oturdu. Camgöz:

- Bir çuval inciri berbat ettik.. dedi, seni görüyon
mu seni.. Ensesinden kör bıçakla kesilecek seysin Allahima..

- Ne yapayim kardas, kendimden geçmişim... Madem
bir ise karar verdik, insan o kadar içirir mi? Zorladiniz
zorladiniz...

- Seni erkek belledik ne bileyim...

- Erkeğim oğlum, gene de erkeğim ama..

- Ee?.

- Sarap afyonlu muymus neymis.. Mestetti beni.

Basından geçenleri anlatti. Camgüz'ün akli gitti:

- Demek İzzet'in evinde kaldin?

- Sabahleyin gözlerimi bir açtim ki ne açayim? Saat
sekiz, İzzet usta da kitap okuyor.. Ulan bir düşündüm?
Lakin Sadik, söyle, böyle diyorsunuz ama, herif sapına

kadar adam!

- Çek lan sen de.. Adammis. Onun adamliginin da..

Sana fazla iltifat etti galiba? Aksam tam tertibati aldik,
yolu kestik, bir islik, bir islik daha.. Güya bacimiz isaret
verecekti...

- Ne yapayim kardas, mest olmusum dedim ya..

Halil nerde?

- Gitti..

- Köye mi?

- Köye ama, birkaç güne kadar gene gelecek.. Allahin
günü tükenmedi ya.. Bu sefer fosa çarptik, bir de
ayık kafayla tecrübe edecegiz bacimizi. Nasil?

Karakiz söyle bir düşündü. Aklina Izzet usta geldi.

Cevap vermedi. Camgöz:

- Neye cevap vermiyorsun?

- Ne bileyim vallaha kardas..

- Korkuyor musun yoksa?

- Korkmuyorum ama..

- Korkmuyorsun.. Amasi ne?

- Kiz Halil'i sevmiyor ki...

- Anlasildi, senin aklina girmisler... O Izzet deyyusu
mu girdi aklina yoksa?

- Benim aklima hiç kimse giremez. Ben insan degil
miyim? Benim aklım yok mu?

- Hasa baci, estagfurullah.. Ama, dün peki diyordun..
Bugün hava degisti..

Karakiz cevap vermedi.

Camgöz el çirpti. Garson kosarak geldi.

- Bak baciya, ne yiyecek? Bir ufak içer misin?

Karakiz:

- Yok babam yok.. dedi, hala içim bulaniyor. İçmem..

Tekmil mest olmusum...

- Kebap ye!

- Eh, bir kebab yerim hatirin için...

Garson çekildi.

Camgöz:

- Sen essahdan mi bos veriyon yani? dedi.

- Neye?

- Cemile isine?

- Ne bileyim Sadik, sonu iyi mi olur, kötü mü? Bunun
ardında mapislik de var!

- Yahu sana göre hava hos. Islik çaldik mi sen öksürecen...

Üst basına karisma... Herif para koyuyor, yahu...

Enayllik etme baci. Kiz gibi üç tane onluk sana..

Üç kirmizi onluk, Karakizin kafasında canlandı. Onluklar
açilip kapaniyorlardı. Onluklar o kadar canlı, öylesine

kudretliyidiler ki... Izzet usta ve onun iyiligi yavas
yavas silinmege basladi. Kebabini yeyip bitirdigi zamansa,
eski Karakiz olup çikmisti. Camgöz:

- Nasil Mutabik miyiz?

Diye sorunca:

- Bakalim, cevabini verdi, kismetse.

Bunun peki demek oldugunu anliyan Camgöz'ün nesesi
yerine geldi:

- Yassa baci! diye bagirdi, sen kimin bacisisin! Garson
oglum, bir yarim daha getir...

Yeni gelen yarim kiloluk saraptan Karakiz da bir bardak
içtikten sanra kalkti.

- Nereye?

- Fabrikaya gideyim hele..

- Kizi gör, o degilden davran, gir sakalinin altına
çakarsin ya?

- Orasini bana birak teyze oglu. Az çok bilirsın bacini...

Kebabçıdan çıktı.

Saat dokuza geliyordu. Onbir buçukta millet paydos edecekti. Bunu bildigi halde Cemile'yi görmek, ondan özür dilemek, sakalının altına girmek için adımlarını açtı.

...

Karakızla iplikhane kapisında karsılasan koca göbekli usta:

- Masallah hanimefendi, dedi, feneri nerede söndürdün?

Karakız güldü:

- Fabrika kapisında!

- Nerdeydin?

- Örtümün altında..

- Sakayı birak, neredeydin sahi?

- Sorma, bizim teyze ogluyla kafayı çektiydim, biraz

fazla kaçirmisim...

- Yalansin..

- Yalan miyim? Yalanci senden rezil olsun be!

Kahkahayla güldü. Usta:

- Git benim odaya, geliyorum.. dedi.

Karakiz göz kirpti:

- Nolacak?

- Git, geliyorum.

- Yok babam yok, odanda isim yok senin!

- Sahi git, bir sey söyleyecegim..

- Burada söyle!

- Kiz git, kafami kizdirma ha!

- Benim isim var, gidemem.. Hem sen bennen küs

degil misin?

Yürüdü.

Karakizin kendilerine doğru geldiğini gören Cemile:

- Geliyor! dedi.

Yani basındaki Halime bakti:

- Pis cenabet...

Güllü de bakti. Cemile'ye:

- Yüz verme ha! dedi.

- Yüzü yüzülsün...

Arsız arsız gülererek Cemile'nin yanına sokulan Karakiz:

- Aman bacım, dedi, yüzünüze bakamıyorum vallaha..

Beni affedin. Neydi o halim değil mi?

Cemile cevap vermedi. Kaslarını çatırdattı. Karakiz:

- Yoksa hemen küstün mü? diye sordu.

Güllü:

- Tabii küstü.. dedi.

- Niye? Ben ona ne yaptım?

- Daha ne yapacaksın?

- Ne yaptığımı bilmiyorum ki.. Bir suçum, bir günahım
varsa söyleyin!

Cemile:

- Neyse, fazla uzatma! dedi. Bir daha benimle konuşur,
bana laf atar, yanına gelersen ben bilirim yapacağımı...

Karakız hinçla baktı. Cemile'nin üstüne atılıp, saçlarını
eline dolayabilirdi ama, aklında üç onluk, kırmızı üç
onluk... İsi sakaya vurdu:

- Abo.. Amma da kızmış ha! Demek ben ne haltlar
etmişim? Vay bacım vay.. Ayagım kirilaydı, dilim tutulaydı da...

Uslucacık savustu.

- Pis cenabet! dedi.

Güllü:

- Gene bir domuzlugu var.. Yoksa bu sözleri yemezdi

o.. Aman tetik dur Cemile.. Degil mi?

Cemile:

- Dogru.. dedi.

Baslarini önlerine egerek islerine koyuldular..

...

Cemile öğle paydosunda eve döndüğü zaman, babasi fakir bir bosnagi tiras ediyordu. Her zaman iki eli kanda bile olsa kizina bakar, güler, laf atardi. Babasinin bu ilgisizligi Cemile'nin gözünden kaçmadi. Usullacik yukari cikti, örtüsünü, tozlu önlüğünü filan suçlu suçlu çıkardi.

Babasinin bugün yemek bile pisirmedigi anlasiliyordu. Her gün odadan içeri girdi mi mis gibi bir yemek kokusuyla karsilasir, istahi açilirdi.

Tiras bitmistir. Bekar tesekkür üstüne tesekkür ederek

çıkarken odaya Sadri girdi. Cemile'ye laf olsun diye:

- Bugün beklemedim, dedi, memnun oldun mu?

Cemile bakmadi bile.

Ihtiyar Malik tiras legenini yıkadi, bileyi tasini, kayisi,
usturayi güzelce silip küçük çantaya yerlestirdi.

Bütün bunlari kapıda, ayak üstü seyreden Sadri:

- Bugün yemek de pismemis galiba? dedi.

Ihtiyar Malik cevap vermedi.

- Öyle mi baba? Yemek pisirmedin mi bu gün.

- Pisirmedim..

Cemile'yle Sadri bakistilar. Bir seyler sezmişlerdi.

Isini bitiren ihtiyar Malik merdiveni ilgisizlikle çıktı,
geçti kösesine oturarak pencereden disarlara bakmaga
basladi.

Sadri de postallarini çıkarip babasinin yanina geldi,
ayak ucuna diz çöktü.

- Zorun nerenden baba?

İhtiyar adam disarlara bakmaga devam etti.

- ...Eksik bir hareketimizi mi gördün? Yoksa birisi

bir sey mi söyledi? Benim hakkimda mi?

Birden bire kizina dönen ihtiyar:

- İzzet'ten duyduklarim dogru mu? diye sordu.

Cemile sapsari kesildi.

- Sana söylüyorum!

- Sana söylüyorum, cevap versene!

Basini sertçe çeviren Cemile ıslak kirpikleriyle ok gibi bakti:

- Evet, dogru!

Yerinden kalkti, yatak yiginina kapandi, hüngür hüngür
aglamaya basladi. Ince genç kız omuzlari sarsila sarsila,
hiçkira hiçkira agliyor, firtinaya tutulmus gibi, gittikçe

artan bir hiçkirkle agliyordu. Onbes yıldır kızını ilk
defa bu kadar aglatan ihtiyar Malik'in yüregi parça parça
oluyor, kalkip onu eskiden olduğu gibi kucagina, almak,
gözyaslarini silip, öpmek istiyordu. Buna ragmen, biraz da zorla:

- Cehennem beri sen daha öte! dedi, bundan sonra
benim Cemile isimli kızım yok artık. Basimi alip gidecegim,
köyüme gidecegim.

Ogluna döndü:

- Benim oglum yeter bana. Birlikte çeker gideriz. Kız
kismi degil mi? En iyisinin tırnagina köpek sişsin! Yüreklerine
eloglu girdi mi, bırak.. Bir gün bir tekme baba
evine.. Zarar yok. Ben de bundan sonra dünyada Cemile
isimli kızım yok derim biter gider.. Oglum var ya, yeter. Birlikte
çift sürer, ekin biçeriz.. Kendi ellerimizle çaktığımız
iki göz bir hugumuz olur... Gel benim oglum, benim vefakar oglum...

Sadri'yi kucagina aldı. Cemile'ye güz ucuyla bakti.

O hala hiçkiriyordu. Kızının hiçkirmasından vahsi bir zevk
alan ihtiyar Malik, onu iyice üzmemek isteyerek, devam etti:

- ...Sadri'm benim, arslan oglum. Kisin, degil mi

Sadro, çatariz ocagimiza odunlari, süreriz cezveyi... Muy
da bizimle olur, ha?

Sadri:

- Bu Musa dangalak mangalak ya, bazan kitap gibi

laf söylüyor.

- Ne söyledi gene?

- Kız kısmi değil mi dediği...

- Hiç canım, en iyisinin tırnagina.. (Cemile'ye göz

ucuyla bakti) Eloglu için, ne baba, ne ana, ne de kardes..

Öfkeyle dönen Cemile:

- Simdi gidip kendimi irmaga atirim ha! diye bagirdi,

ne istiyorsunuz benden?

Sadri kahkahayla güldü. Ihtiyar Malik'in artik dayanacağı

kalmamisti. Kalkti, kizinin yanina gitti. Eskiden

oldugu gibi onu kucagina aldı. Yasli gözlerini öpmege

basladi. Ama bu, eski Cemile onun sevgili kizi, kizkosu

Cemka degildi... Yabancı bir vücudu kucaklamis gibi irkildi.

Sonra kafasından her şeyi atarak onu tekrar bagrina basti:

- Cemkam benim! Yavrum benim, kuçkam (disi köpek) benim..

Kucağında kızı, az evvel kalktığı yere geldi, oturdu.

Cemile artık ağlamıyordu. Islak gözleriyle önüne bakıyordu.

Basını babasının göğsüne dayamıştı. İhtiyar Malik kızının

saçlarını oksuyor, onun ağırlığını tatlı tatlı duymaktan

memnun, söyleniyordu:

- ...Torunlarımı, alır, köye gelirsiniz. Sadri'nin karısı

inekleri sağıyor, yogurt çalar, yayıkta ayran döger...

Ben de gözümde gözlük, torunlarıma oyuncaklar yaparım..

Ama geleceğinizi bize evvelden telgrafla bildirirsiniz,

sizi Sarkışla'da trende karşılamaya geliriz. Sadri'nin

karısını getirmeyiz ama.

Sadri:

- Neye? dedi. Bizim karının suçu ne?

Cemile katıla katıla güldü:

- Senin karın pis, elleri mayıs kokar!

- Hadi kız, sen de.. Elleri mayıs kokarmış...

- Kokar tabii..

- Benim karim sizi begenecek mi bakalim. Karnim
acikti benim babilo, ne yiyecegiz?

Ihtiyar Malik davranirken:

- Beni yeyin.. dedi, koca kiz, dur söyle bakalim...

Kalkti, asagi indi..

- Pastirmayla yumurta alip geleyim bari...

Her seye ragmen içinde bir sizi, kizinin ergeç gidecegini
düşünmekten gelen bir sizi, disari çıktı, kapiyi usullacik çekti.

Sadri:

- Aksam ne konustun? diye sordu.

Cemile gözlerini kimbilir kaçinci defa silerek:

- Ne biliyorsun?

- Bilirim ben..

- Sahi ne biliyorsun?

- Musa'yla beraberdik, onu gördük, Musa dedi ki
gidip konusacagim, dedi, gitti konustu. Onu sana Musa
göndermis...

Cemile tavana dogru minnetle bakti:

- Ne iyi adam su Musa degil mi?

Kapi açildi, Izzet usta göründü. Sadri'yle Cemile:

- Buyur, dediler, buyur abi çikšana!

Izzet usta:

- Hayir, dedi, çikmiyacagim.. Babana açtim meseleyi.

Hiç sasmadi. Zaten böyle blr sey bekluyordum, dedi.

Merak etme Cemile...

Cemile agabeysine bakti, gülümsedi. Sadri:

- Eksik olma usta! dedi, her sey olup bitti.

- Sahi mi?

- Firtina esti, simsekler çakti, sonra bir yagmur...

- Mesele yok.. Sunu da söyleyim. Necati'ye vaziyeti

bütün inceligiyile anlattim: Ne yapip yapacak, babaannesini

gönderecek. (Cemile'ye) Evi çok temiz, tertipli

tut. Onlar her seye inceden inceye bakarlar, baskalarinin

gözlerindeki çöpü görmege pek meraklidirlar.. (Sadri'ye)

Ne oluyor? Fabrikada ne var, ne yok?

Bunu birdenbire hatirlayan Sadri:

- Bombok! dedi.

- Bombok ha?..

- Millet için için kaynıyor usta.. Bu para gününden

çok korkuyorum.. Sefin adamlari el altindan ver yansin

ediyorlar!

- Kadir Aga?

- O da bir taraftan.

Izzet usta uzun uzun düşündükten sonra:

- Yazik, dedi, çok yazik... Sen sakın karisma!

- Neye usta?

- İtalyan'ı dögmek isteyeceklerdir, yahut da...

Sadri dehsetle bakti. Bakistilar. Cemile:

- Yahut da İzzet abi? diye sabirsızlandı.

İzzet usta cevap vermedi. Kafası mesguldü. Sonra
çikti gitti.

Cemile:

- İzzet usta ne demek istedi abi?

- İtalyan'ı belki de öldürürler demek istedi ama,
pek zannetmem. O kadar ileri gidemezler, ama gene de
belli olmaz...

- Öbürgün para alacağız değil mi?

- Evet... Bosver ona da...

Güldü. Kızkardesine ümitle bakti:

- Ee? dedi Cemile...

- Sen de benim isimi yapacan ama!

Cemile hayretle:

- Ne isi? dedi.

- Ben köye möye gitmek niyetinde degilim... Babama bosver. Herkes köyden sehire geliyor, ben sehirden köye mi gidecegim? Ne isim var köyde. O köyde kim adam olmus ki ben olayim? Benim köyüm de, sehrim de, anam da, babam da fabrika.. Benim baska zenaatim yok. Ben fabrikadan baska is göremem. Onun için...

Cemile'ye tekrar ümitle bakti, güldü. Göz bebekleri sari sari parliyordu.

- Evet, onun için?

- Onun için, burda kalip, senin yerine birisini getirmeyi düşünüyorum!

Cemile her seyi anlamisti.

- Kimi? diye sordu.

- Kimi mi? Benim gibi bir işçiyi tabii.. Mesela kim olabilir?

- Ne bileyim ben!

- Düşün. Tahmin et bakalım..

Cemile düşündü, ölçtü.. Abisine denk olabilecek kim vardı? Bazi isimler söyledi. Sadri:

- Bilemedin.. dedi.

- Kim ya?

- Kim mi? Senin arkadaşın!

Cemile bir çığlık attı:

- Halime mi?

Sadri usulcacık güldü. Cemile:

- Imkani yok abi.. dedi, imkan yok...

- Neye?

- Onun öyle cadi bir annesi var ki...

- Ben onun annesini de bilirim, babasını da...

- Tabi bilirsin ama, bes yüz lira almadan kızını vermiyeceğini de biliyor musun?

- Beni çok seviyor, her zaman gel diyor. Babası da iyi adam, yatalak. Okumus adam hem de, dolu kitapları var. Annesi beni çok seviyor, kızını bana vermek ister. Senin neyine gerek? Sen yap aramızı, üst yanına karışma!

Cemile'yi bir düşünce almıştı. Yapmaya yapardı ama, Halime'nin annesini gayet iyi biliyordu. Bir tuzcudacıval tamirisinde çalışan Zeynep hanım, kırkında, kalın bacaklı, sürmeli, rastıkli bir kadındı. Abisiyle niçin konuştüğünü, ona niçin yüz verdiğini, maksadının ne olduğunu tahmin etmişti. Yanındaki pencereden dışarlara baktı. Ortalık günlük güneşlikti.

Sadri:

- Oldu mu? dedi.

Cemile içini çekerek:

- Bana göre hava hos.. cevabini verdi.

XXI

Para günü sabahtan itibaren işçi mahallesi sınırlı bir halde, fabrikadan gelecek haberlere kulak vermiş, bekliyordu. Ne çamasır yıkıyor, ne çocukların başları sabunlanıyor, ne de yarı karanlık izbelerde birtakım işlerle uğraşılıyordu.

Bekleniyordu, fabrikadan gelecek, gelmesi gerekli bir haber bekleniyordu.

Izzet usta:

- Arkadaşlar, demisti, kardeşler, demisti, Ağayla ustaların dalaveresine alet olmayın!

Ama kimsenin dinlediği yoktu.

- Artık yeter! deniyordu. Bıçak kemige dayandı, illallah!

- Ne istediğinizi iyice tayin ettiniz mi?

- Ettik. İtalyan defolup gitmeli!

- İtalyan'ın suçu yoksa ya?

- Var veya yok. Madem ki onun gelmesi isimize sekte verdi, su halde basip gitsin, yahut da Numan Bey ağır bassın, İtalyan'ın düzenini bozanların kökünü fabrikadan kazısın. Her iki sekle de raziyiz. İtalyan gelmeden önceki kazançlarımıza kavusuruz hiç olmazsa!

- İtalyan gelmeden evvelki kazançlarınızdan memnun muydunuz?

- O da ayrı mesele.

Onun için mahalle, dakikadan dakikaya artan bir sinirlilik içinde bekliyordu.

Fabrika da aynı sinirlilik içindeydi. Kapılar simsiki kapanmış, kadın, erkek çocuk işçiler, para dağıtılan meydanlığı doldurmuşlardı. Siyah göğüslük, beyaz basörtü kalabalığı halindeki kızlarla kadınlar bir kenardaydılar. Birbirlerine sokulmuşlardı. Büyüyen gözlerinde endise, nefes almaktan korkuyorlardı. Mavi tulumları pamuk tozu

içinde dokumacılar en ön sıradaydılar. Çatik kasları.
asik yüzleriyle, azgin bir homurtu halinde bekliyorlardı.
Bekliyorlardı ama, beklemenin de bir haddi vardı.

Upuzun, kupkuru Arnavut Ömer:

- Saat dörde geliyor!

Diye homurdandı.

Herkes sesin geldiği yöne baktı.

Daha ne zamana kadar bekliyeceklerdi? Eskiden saat
üç dedi mi paralar dağılmış olurdu. Herkesin ismi, gücü,
çolugu-çocuğu vardı.

Dokumacı Camgöz Sadık:

- Daha ne kadar bekliyeceğiz Allahsız oğlu Allahsızlar!

Diye bağırıyordu. İplikhaneye dokumaların önündeki meydanlığı
dolduran işçi kalabalığı, durgun suya atılan bir
tas gibi dalgalandı. Huysuzluk arttı. Küfürler yükseldi...
Sabirsizliğin öfkeli bir uğultu haline geldi bir sıra, meydanlığa
açılan iplik ambarının kapısında para zarflarını
tasiyan arabalar görüldü.

İşçiler:

- Hele sükür! dediler.

Birisi:

- Ne sükre diyorsunuz? diye bağirdi, sükre zaman var daha!..

- Öyle ya, zarfların içinden ne çıkacak bakalım, ayi mi, kurt mu?

Arabalar yerlerine yerleştirildi. Kapaklar açıldı, bordrolar yayıldı ve baslandı. Üç katip işçilerin numaralarını okuyor, numarası okunan işçi, elindeki kartla gidiyor, bordroyu imzaladıktan sonra, içinde onbes günlük kazancı bulunan mavi zarfı alıp kenara çekiliyordu.

Zarflar merakla açılıyor, paralar avuçlara dökülüp, öfkeyle sayılıyor. İtalyan gelmeden önceki kazançtan çok düşük olduğu görülünce, yüzler büsbütün asılıyor, sınırlar gerildikçe geriliyordu.

Paralar teker teker sayıldıktan sonra, gruplar peydahlandı.

Üçer, beser kisilik gruplar birlesip, sekizer, onar
kisilik gruplar; yirmiser, otuzar kisilik gruplar haline geliyor,
öfkeden zehir zemberek bir kalabalik gittikçe büyüyüp genişliyordu.

Bir saat içinde teknil paralar dagitilmis, arabaların
sandik kapakları kapatılmış, bordrolar dörülüp katlanmış,
gidilmege hazirlanilmisti. Hazirlanilmisti ama, ellerindeki
mavi zarflarla işçiler geçit vermiyordu ki...

Katıplerden birisi:

- Müsaade edin de geçelim! dedi.

Kimse tinmedi.

Bir baska katip:

- Ne bekliyorsunuz arkadaşlar? diye sordu.

Basta Camgöz Sadik'la arkadaşlarının bulunduğu işçi
kalabaligi katıplerin etrafını aliverdi.

- Ne mi bekliyoruz? Ne bekledigimizi çakmiyor musunuz?

- Bizim ne suçumuz var arkadaşlar, biz de sizin gibi...

- Evet!

- Ücretliyiz..

- Öyleyse ne beklediğimizi ne soruyorsunuz? Basın
gidin!..

Katıpler adamakıllı sersemlemişlerdi. Arabalardan birisine
kuvvetli bir tekme atan bir işçi:

- Basın ulan burdan züppeler, diye bağırıyor, basın
hadi!

Katıplerden birisi fırladı. Muhasebeye kostu. Muhasebeciye
durumu nefes nefese anlattı, dokumacıların müthiş
gözlerinden bahsetti. Telaslanan muhasebeci de umum
müdür Salamon'un yanına gitti, katıpten duyduklarını bir
çirpida anlattı.

Uzun boylu, iri yarı Salamon, dudagını yiyerek muhasebeciyi
dinledikten sonra, Kadir Aganın odasına geçti.

Kadir Aga, elleri arkasında, kaba tüylü Isparta halisinin
üzerinde ağır ağır doluyor, kapının yanında dikilmiş
duran dokuma ustasının anlattıklarını dinliyordu.

Salamon içeri girince dokuma ustasi sustu.

Kadir Aga:

- Ne var? diye sordu.

Salamon:

- İşçiler galeyana halindeymis efendimiz! dedi.

Hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranan Kadir Aga:

- Niye? diye sordu.

Dokuma ustasına söyle bir bakan Salamon:

- Malum meseleler efendimiz, dedi, biliyorsunuz.

Kadir Aga cevap vermedi. Köşeden köşeye gidip gelmesine devam etti. Sinirli bir memnurluk içindeydi.

Neden sonra:

- Bana işçi müessesini çağır, emrini verdi.

Umum müdür disari ikti.

Dokuma ustasina dönen Kadir Aga:

- Sen de ortalarda görünme, evine git! dedi.

...

İŞçilerin fkesi anbean artmaktaydi. Ugultunun gürültü halini aldigi bir an, para sandiklarindan birini çekip üstüne sırayan Camgöz:

- Arkadaslar! diye bagirdi, elinize geçen paradan memnun musunuz?

Basta Camgöz Sadik grubu olmak üzere, işçiler:

- Degiliz! diye grlediler.

- Bu gavur gelmeden önce aldiginiz paradan bir sikayetiniz var miydi?

- Yoktu. Gl gibi geçiniyorduk!

- O yokken fabrikanin isleri geri mi kaliyordu?

- Ne münasebet? Islerimiz saat gibiydi...

Peki bu gavura ne lüzum var öyleyse?

- Lüzum yok. Cehennem olup gitsin!..

- Onun da, onu basimiza çıkaranın da Allah belasını versin!

- İstemiyoruz, bu kabuklu gavuru istemiyoruz!

Ortalıkta milyonluk kilovatların nabzı atıyordu.

Camgöz Sadık:

- Öyleyse daha ne duruyorsunuz?

Diye, İtalyan'ın odasını parmağıyla işaret edince, meydan karıştı. Gözü dönen, zangir zangir titreyen kalabalık, dokumahane kapısından içeri aktı. Ugultu, çığlıklar, küfürler yükseldi. Dokuma tezgahlarının mekikleri, ele geçirilen birtakim demirler, tahta parçalarıyla İtalyan mühendisin sağlam duvarlı odasına yüklenildi.

Elinde para zarfıyla Cemile bir kenarda, sapsarı, titriyordu.

Ne yapacağını sasırmıstı. Agabeyını arandı, göremedı.

- Agabey! dıye bagırdı.

Dokumahane kapısına kostu. İçerısı ana baba günüydü.

- Agabey!!

İşçiler birbirine gırmıstı. Yerlere yuvarlananlar, elı yüzü
kan içinde, çılgınca kosusanlar..

- Agabeycıgım!

Hüngür hüngür ağlamaga basladı. Birdenbire ağlına
babası geldi. Uçan basörtüsüne aldiris etmeden, eve kostu.

Amele Kapısı simsiki kapalıydı. Kapıyı yumruklamaya
basladı.

- Açın, açın kapıyı!

Bosnak kapıcı:

- Ne olacak? dıye sordu. Nereye gıdeceksın?

- Eve gideceğim, aç kapiyi!

- Açamam, yasak!

- Aç diyorum sana!

Kapici ürktü, kapiyi açti, Cemile disari firladi.

XXII

Ihtiyar Malik'le ihtiyar Muy oda kapişi önüne çömelmislerdi.

Cemile'nin avludan içeri çilgin gibi girdigini görünce firladilar.

Cemile bar bar bagiriyordu:

- Kos baba, kos kos kos!

Ihtiyar Malik kizini kollari arasina aldi.

- Ne var?

- Fabrikada kan gövdeyi götürüyor!

- Agabeyin nerde?

- Bilmiyorum!

- Nasil bilmezsın?

- Bilmiyorum iste, aradım, bulamadım.

- O da içlerinde miydi?

- Bilmiyorum. Su, biraz su!

Oracığa çömeliverdi.

Ihtiyar Malik'in kafasında bir şeyler oldu. Yanıbasında

dikilmekte olan eski silah arkadaşına baktı, bakistılar.

Ihtiyar Malik'in gözleri dönmüştü. Artık ne kızı, ne de dünya.

Aklında Sadri, yalnız o.

Alt eve girdi, sağlam bir odunla çıktı.

- Öldük mü biz Muy?

Muy öfkeyle, Bosnakça:

- Hayır, dedi, ölmedik Malik!

Cemile'nin getirdiği haber, sabahtan beri beklenen

kötü haberdı, ulasmıstı. İŒı mahallesı söyle bır sarsıldı.
Tehlıkede oldukları hissedılen evlatlar, sevgıller için alt
evlere dalındı, odunlar, tahta parçaları, taslarla çıkılıp
ihtıyar Malik'le, Muy'un pesinde, yan yatmıŒ, bagdas kurmus,
dız çökmüş kerpiç ve ahsap kalabalıgının dar, egrıbügürü
sokaklarına düsüldü. İhtıyar Malik'le, Muy'un pesinde
tekmil bır mahalle.. Karnı burnunda gebe kadınlar,
yalınayak çocuklar, romatizmalı, burus burus ihtıyarların
sokak ve sokakta büyüyen kalabalıgı fabrikaya akiyordu..

Bır ara önlerine İzzet usta çıktı. Seli durduracağını
umarak ihtıyar dostunun odun tutan havadaki kolunu yakalamak
istedi. Ama artık bu kol yetmişlik bır ihtıyarın
zayıf kolu değildi.

- Çekil İzzet!

Çarptı, devirdi. Sonra yüz elli metrelik mesafe hızla
geçilip fabrikanın demir kapisına yüklenildi. Elindeki odunu
kapiya vuran ihtıyar Malik:

- Oglumu verin! diye bagırdı, Sadri'mi verin!

Arkadan:

- Ogullarımızı, kocalarımızı, evlatlarımızı!!!

Sesleri yükseldi.

XXIII

Cemile hafif bir baygınlıktan sonra kendine gelmiş,
kalkmıstı, içeri girdi, bir bardak su içip çıktı, örtüsünü
arandı. Tam bu sırada avlu kapısında İzzet usta belirmisti.
Üstü basi çamur içindeydi.

Cemile kostu.

- Noldu İzzet abi?

İzzet usta cevap vermedi, basını esefle salladı.

- Noldu? Düstünüz mü?

- Düşmedim, düşürüldüm...

Ağlıyacak gibiydi. Durumu kısaca anlattıktan sonra:

- Yazık, dedi, çok yazık oluyor.. (Ve mirildandı) Ne
çabuk aldaniveriyorlar!

Odasına yürüdü.

Cemile tekrar örtüsünü arandı. Fabrikaya gidip babasını
filan bulmaya niyetleniyordu ki, yaşlı iki hanımefendinin
avlu kapısında dikildiklerini gördü, sasti. Bu kadar
iyi giyinmiş insanların bu mahallede işi neydi?

Kadınlar eteklerini tuta tuta, iskarpinlerinin uçlarına
basa basa, yüzlerini eksite eksite avluya girdiler. Cemile
ne yapması gerektiğini kestiremiyordu. Karsıdan karşıya
bir müddet bakıstıktan sonra, iki kadından sismani:

- İnsan görmedin mi kızım? dedi, ne bakıyorsun öyle
yaban yaban.. Gelsene!

Cemile kostu.

- Ne bakıyorsun yaban yaban? İnsan görmedin mi?

- Buyurun efendim...

- Ne olmuş bu mahalleye böyle? Evler, sokaklar
bombos. Hiç kimseler yok..

- Birisini mi aradınız efendim?

- Elbette birisini aradık. Bu pis sokaklara hevesli

değiliz ya!

- Kimi aradınız?

- Cemile diye bir işçi kız varmış buralarda.

Kulak memelerine kadar kızaran Cemile her şeyi anlamıstı.

- Benim efendim!

Basını eğdi. Sonra sevinçle parlıyan gözlerini kadınlara

kaldırdı:

- Buyurun, dedi, buyurun efendim!

Odaya kostu. Merdiveni bir solukta çıktı. Cıvısından

düsmüs entarisini yerden aldı, astı, perdeleri düzeltti. Gene

bir solukta merdiveni inip dışarı çıktı.

- Buyurun efendim, babamlar şimdi gelirler, buyurun!

Kadınlara etrafa küçümsiyerek bakınıyorlardı. Bu bakışlar

Cemile'yi sasırtmıstı. İzzet ustanın odasına kostu.

- Izzet agabey!

Dedi. Gögsü heyecanla inip inip kalkiyordu.

- Efendim?

- Bak, kimler geldi!

- Kim?

- Onlar iste...

- Onlar kim evladim?

- Büyük annesi, onun... Nolur biraz geliver..

Her şeyi kavriyan Izzet usta güldü.

- Ne o? dedi, ne var? Noluyorsun bu heyecan ne?

Buyur etsene gidip!

- Sen de geleceksin değil mi Izzet agabey?

- Geleceğim, geleceğim.. Buyur et, hadi.

Cemile neredeyse bayılacaktı. Kadınların yanına doğru

yürüdü, durdu.

- Buyurun efendim!

Kadınlar hala, sadece bakıyorlardı. Necati'nin babaannesi

olan sismani, yanındaki uzun, zayıf komsusuna

usullacık sordu:

- Nasıl?

Beriki dudak büktü:

- Fena değil ama...

- Çok fakir insanlar değil mi?

- Çok...

- Su avluya bakın, su odalara, kir pas içinde.. Böyle

yerlerde büyüyen bir kız...

- Ya bu koku? Burnum düşecek ayol!

- Deli oğlan. Beni yerlere geçirmek için elinden geleni yapıyor!

Izzet usta çamurlu üst basını değistirmisti, dışarı çıktı.

Kadınların yanına gitti.

- Buyurun efendim, dedi, niçin buyurmuyorsunuz?

İki kadın gene eteklerini tuta tuta, iskarpinlerinin uçlarına basa basa, yüzlerini eksite eksite avluyu geçtiler.

Cemile'lerin oda kapısı önünde durdular. İleriyi adeta kokliyerek gözden geçirdiler.

Cemile merdiven basında bekliyordu. Yanakları al aldı.

Gözlerini indirmisti. Birdenbire eğri parmaklarına gözü ilisti, telaslandı. Onları göstermemek için kollarını yanlara sarkitti, gözlerini kaldırdı. İhtiyar kadının ela gözleriyle karsılasınca sıkıntısı arttı, sasırdı, gülümsedi.

- Yukarı buyurun efendim!

İhtiyar kadın:

- Senin kimsen yok mu? diye sordu.

- Var efendim.

Izzet usta:

- Babasi var, dedi, agabeysi var...

- Siz nesi oluyorsunuz?

- Ben mi? Komsusu.

- Sade komsusu mu?

- Evet.

- Akrafa filan degilsiniz yani?

- Hayir..

- O halde bizi yalnız birakin da kendi aramızda konusalim.

Izzet usta çekilirken, Cemile yerlere geçti.

Ihtiyar kadın:

- Senin büyüklerinde hiç mi düşünce yok? dedi, kız
çocuk evde yalnız bırakılır mi?

Cemile cevap vermedi.

- Büyüklerin seni her zaman böyle yalnız mi bırakırlar?

- Hayır, efendim, bırakmazlar..

- Bırakmazlar da neredeler ya?

- Fabrikadalar efendim..

- Baban da mi çalışıyor?

- Hayır efendim, çalışmıyor. İhtiyar o..

- Hiçbir iş yapmaz mi?

- Tuhaf şey. Sen çalışırsın, baban yer öyle mi?

- Ağabeyim de çalışır efendim.

- Baban da?

- Babam da yemegimizi pisirir..

- Annen yok mu?

- Yok efendim..

- Ne oldu?

- Ölmüs. Memleketten geldikten sonra ölmüs. Ben
altı yasımdayım...

- Koskoca kızmissin. Öldüğünü bilmiyor musun?

- Bilmiyorum efendim.

Necati'nin babaannesi yanındaki komsusuna döndü:

- Bes yasındaydım, dedi kafir Moskofun bizim memlekete
girdiğinde. Bugün gibi hatırlarım.. dedemi, dayılarımı
alip götürdüler. Biz de ablamlarla nur içinde yatsın,
korktuk, el ele tutuştuk, kaçtıktı. Bugün gibi hatırlarım.
Hatta o kadar kadar ki, yolda uzun, sarı biyikli bir kafir
yolumuzu kesti, bizi sevdi, para verdi.. (Cemile'ye) Ya,
böyle iste. Sense altı yasındaymısın...

Cemile:

- Öldüğünü bizden gizlediler.. dedi. Hastaydı. Karagöl'e
gönderdi babam.. Biz orada sanıyorduk, meger
ölmüs. Çok sonra haberimiz oldu..

Cemile'nin gözleri dolmuştu. Basını çevirip koluyla sildi.

- Hastalığı neymiş?

- Cıgerlerinden hastaydı efendim..

- Allah sen gösterme Yarabbi.. Teverrüm yanı?

- ...?

İki kadın bakıştılar. Sonra odayı, odanın duvarlarını, dösemeleri filan gözden geçirdiler.

Cemile tekrar:

- İçeri buyursanıza efendim! dedi.

Kadınlar istemiye istemiye girdiler. İğrenip küçümsüyerek merdiveni çıktılar. İhtiyar Malik'in geceleri Sadri'yle birlikte yattığı, gündüzleri minder vazifesini gören döşeye oturdular.

Cemile el öptü. Aklına kahve pisirmek gelince, aşağı indi. Öyle heyecanlıydı ki, aşağı niçin indiğini unuttu.

Dudagini yiyerek düşünmege basladi. Asagi, bir
sey için inmist. Ama su parmaklari.. Acaba görmüsler
miydi? Ya gördüler de begenmedilerse?

Asagiya kahve pisirmek için indigini hatirlayinca geç
kalmisblr huzursuzlukla, davrandi. Cezveyi çivisinden aldı.
Acaba parmaklarini görmüsler miydi? Herhalde görmemislerdi.
Görseler o parmaklarin niçin egri egri öyle
kizim, diye sorarlardi. Amma da tuhaf kadindi. Zavalli
Izzet usta.. Oysa, Izzet usta ne iyi insandi!

Tekrar aklina kahve geldi. Geldi ama, kahve nasıl piserdi?
Kafasini bir türlü toparliyamiyordu. Cezveye su
koydu. Kibriti bulamadi bu sefer de.. Hay aksi şeytan...
Yalnız kibrit değil, sekerle kahve kavanozu da yukaridaydi,
çalar saatin bulundugu rafta.

Yukari fırladi.

Kadınlar Cemile'yi göz hapsine aliverdiler. Kız rafa
uzaninca, yukari kalkan etegi altındaki bacaklarina baktılar,
biraz ince buldular. Topuklari da begenmediler. Ya
ayak parmaklari?

Tertemiz, ama biraz kaba ve büyük ayaklar önlerinden

geçip merdivende kayboluncaya kadar baktılar.

Merhum yüzbasi hanımı:

- Yüzü fena değil..

Öteki:

- Kafi mi? Yüz güzelliği kafi mi?

- Değil ama.. Gençlik.. cahillik iste..

- Aah ah! Yüregimden kanlar gidiyor kanlar... Öyle
bir babanın evladı...

- Doğru.. Benimki de bir başka türüsü değil mi?

- Ama seninki gidip de bir işçi kızına gönül indirmede...

- Evet, evet ama... Kismet, alın yazısı...

Cemile kahveleri tam verirken, babası, ağabeyi, ihtiyar
Muy, katip Necati avlu kapısından giriyorlardı. Fabrikanın
demir kapısından oğlunu isteyen ihtiyar Malik'in
karsısına katip Necati çıkmış, fırsatı kaçırmıyarak, gitmiş
Sadri'yi bulup getirmişti. İhtiyar Malik bu Necati'nin

kim, ne, neci oldugunun farkında değildi. Fabrikadan beri konusa konusa geldikleri halde hala Necati'nin farkında değildi. Avlu kapısından girince birdenbire farkına vararak durdu. Hayretle baktı. Bu da kimdi? Kendileriyle niçin gelmişti? Hala niçin ayrılıp gitmiyordu?

İhtiyar arkadaşları Muiyla baktılar. Evet... Kimdi bu? Ne istiyordu?.

Tam bu sırada Cemile kosarak geldi.

- Geldiler! dedi.

İhtiyar adam sasti.

- Kim geldi?

- Onlar iste!

Necati:

- Babaanneler mi?

Cemile:

- Evet! dedi.

Babasının killi, kocaman elini yakalayan Cemile öptü.

Sadri:

- Damadin! dedi.

Cemile babasına az daha sokuldu ve babasının koluna sıkıca sarıldı. Ama bu kol artık o eski kol değildi. İzzet ustayı bir itiste deviren İhtiyar Mallk'te bir gevseme, bir çözüme oldu. Sanki kolu, kanadı kırılmıştı.

İhtiyar Muy'un:

- Oh, oh, oh.. Allah Mes'ut bahtiyar etsin. Ne mutlu sana!

Dedigini duymadı. Dimdik, kaskatıydı. Kimildamıyordu. Kolunu sanki tamamen Cemile'ye terketmişti. Bakıyor, bombos gözlerle bakıyor, odaya, odadakilere sadece bakıyordu.

- Haydi gidelim baba!

Duymadı. Yüregi yanıyordu. Demek.. Demek bu gelenler... Demek Cemkasini, sevgili Cemkasini alıp götüreceklerdi?

Birdenbire bir depresme oldu içinde, bir kabarma.

Sonra bosandı. Cemile de babasına sarılmış, hiçkiriyordu.

Baba kız bir zaman aglastılar.

Sadri:

- Ayıp, vallahi çok ayıp! dedi.

Tecrübeli Muy:

- Birak, diye Sadri'yi çekti, elleme!

Sonra her sey eski halini aldı. İhtiyar Malik gözlerini ceketinin yamalı koluyla sildi. Elini Sadri'ye uzattı. Sadri babasını odaya taraf çekti. İçerdekileri görüveren ihtiyar Malik, koskoca adam, utandı, birdenbire bir çocuk halini aliverdi. İçeri girmekten çekiniyordu.

Sadri:

- Ayıp baba! dedi. Çok ayıp ediyorsun. Gir, gir yahu!

- Çocuk gibisin... Gir hadi be!

Muy:

- Gir, dedi, gir Malik!

Malik döndü, Muy'a bakti:

- Sen de gel! dedi.

Hep birlikte girdiler. İhtiyar Malik titriyordu. Merdiveni
ürkek ürkek çıktı. Titreyen sesi bozuk Türkçesiyle
mirildandı:

- Hos geldiniz!

Kadınların tuhaf bakışlarından rahatsız olarak suçlu,
masum, dizüstü oturdu, avuçlarını iki bacağı üstüne koydu.
Sadri'yle Muy da, biri bir yanına, öteki öbür yanına,
tıpkı onun gibi oturdular.

Musa'nın karisiyle Güllü avluya girdikleri sıra Cemile
oda kapısının yanına sinmiş, babasıyla ötekilerin ne konuştuklarını
isitmeğe çalışıyordu. Onları görünce kostu:

- ...tabancayı ağzına dayamış Kadir Agam. Vuracakmış
da elinden zor almışlar!

Cemile:

- Kim kiz?

- Numan Bey.

- Demek agzina dayamis tabancayi? Ne zaman?

- Haberin yok mu?

- Yoook...

- Ohooo.. Neler oldu da neler. Numan Bey otomofiliyle bir geldi. Kadir Agadir siçan deligi aradi saklanacak. Görenler anlatiyor, herif tabancasini çekmis odaya girmis. Kadir'in tebdili sasmis. Kirmizi kasasinin yanina kisilmis. Numan Bey demis ki: Bütün bunlar senin basinin altindan çikti namussuz. Geberteyim mi seni?

- Sonra?

- Sonra, elinden zorla almislari. Yoksa vuracakmis. Çok yalvarmis. Numan Beyin eline ayagina düsmüs. Simdi fabrikanin önünü görme. Numan Bey dokuma ustasini, Camgözü mamgözü tuttu tuttu atti.

- Sahi mi? Demek hepsini atti?

- Hepsini.

- Italyan'a bir sey yapabildiler mi?

- Yapamadilar. Polisler sardi fabrikayi. Lakin herif

kurt. O kadar insan odasina yüklendigi halde kapiyi kiramadilar.

Kafir, öyle saglam yaptirmis ki odasinin kapisini.

Yalniz kaldiklari bir ara Cemile sevinçle haberi verdi:

- Geldiler ha Güllü!

Güllü hala fabrikanin ugultusu içindeydi, duymadi

bile. Cemile tekrarlayınca dikkat etti:

- Geldiler mi? Kim?

- Babaannesi!

- Sahi mi? Ne zaman?

- Demin.

- İçerdeler mi?

- İçerdeler.

- Sahi mi kiz? Gidip bakayim hele..

Çıplak ayaklarında takunya kapiyi itip girdi.

- Hos geldiniz!

Sisman hanim cigara içiyordu. Güllü'ye söyle bir bakti,
aldiris etmedi. Güllü'nün tepesi atti. Ne büyüklüktü bu?
Selam bir tanri selami. Ne diye almamislardi sanki?

Takunyalari merdivenin altbasinda birakip yukari
çikti.

Kadinlar konusmayi kesmis, Güllü'ye bakiyorlardi. Ne
bakiyorlardi yani? Adam görmemisler miydi?

- Konusmanizi niye kestiniz?

Sisman hanimin da tepesi atti:

- Siz kimsiniz ki konusmamiza karisiyorsunuz?

Ihtiyar Malik Bosnakça:

- Ters bir laf etme, dedi.

Dedi ama, Güllü de alınmisti. Sisman hanimi cevapladı:

- Allahin kulu!

- Anladik Allahin kulu oldugunu. Kizin akrabasi makrabasi
misin?

- Eh iste, öyle sayilirim.

- Akrabasi degilsen...

- Ee.. Disari mi çikayim?

- Ayol sen ne biçim kadinsin?

Güllü kalkti. Merdiveni inmeden önce:

- Sizler gibi kadin, dedi. Elli, kollu, ayakli bir beni
beser!

Takunyalarini ayagina geçirip çikti.

Avlu halki Cemile'nin etrafını almıştı. Güllü yanlarına
yaklaşınca konuşmayı kestiler.

Güllü:

- O sisman kari kaynanan mı kız? dedi.

Cemile basını salladıysa da hemen düzeltti:

- Kaynanam değil, kaynanamın kaynanası.

- Çok çalimli kadın, çekeceğin var!

- Niye?

Bir çirpida anlattı.

Cemile:

- Bana ne ondan?

Bir ihtiyar kadın:

- Hiç, dedi. Ona oğlan lazım.

Konusma birden umumi bir hal aliverdi:

- Lazim ki lazim.

- Öyle mi kız, Cemile, bizi düğüne çağıracak misin?

- Çağırılmaz olur mu?

- Cemile iyi kızdır, çağırır.

Karakiz bir kenarda, konuşulanlara kulak vermiş, sinirli sinirli sakız çiğniyordu. Cemile'ye hinçla baktı. Kafasında üç tane onluk... Neye yarardı. Camgöz'le ötekileri isten atmışlardı. Kimbilir belki de caninin derdine düşer, Deveci Halil'in isine bosverirdi.

Sikintiyle kapiya gitti. İçeriye gözetliyen kadınların arasına karıştı.

İçerdekiler konuşacaklarını konuşmuş, çıkıyorlardı.

Karakiz hanimefendilere hırsla baktı. Sismani Cemile'nin yanına durmıyordu. Cemile sisman hanımın elini aldı, öptü. Sonra ötekinin.

Sisman:

- Artık benim kızım oldun, dedi. Bundan sonra fabrika
mabrika yok!

Cemile kıpkırmızı kesildi.

İki kadın geldikleri gibi, eteklerini tuta tuta, iskarpinlerinin
uçlarına basa basa avlu kapisına yürüdüler. Necati de
peslerinden gitti. Cemile onları sokagin alt basına
kadar yolcu edip döndükten sonra kapıda durdu.

Etrafi gene hemen alindi.

Güllü:

- Fabrika mabrika yok, dedi, sonra? Ne yapacaksın kız?

Bir başka işçi kadın:

- Ne yapacak, hiç, dedi. Madem çalışmasını istemiyorlar,
aylık verirler, çalışmaz. Öyle değil mi Cemile?

Cemile ne diyeceğini bilemiyordu. Kapının aralığından
içeriye usullacık göz attı: Babası pencerenin önünde
bagdas kurmuş disariya bakıyordu. İhtiyar Muy'sa
herhalde teselli etmekteydi.

Birden Sadri, disari çıktı. Kapi önünde sınırlı sınırlı
dikildi. Gözü Karakiz'a ilisince sınırı arttı. Kizkardesine:

- Babanın yanına git! dedi.

Cemile yavaşça içeri girdi, merdivenleri kedi sessizliğiyle
çikti, babasının dizi dibine oturdu.

İhtiyar Muy gülümseyerek bakıyordu.

Kolunu babasının omuzuna koydu pesin, sonra basını
göğsüne dayadı. Bütün bunlardan habersiz davranan ihtiyar
Malik, disarları seyre devam etti.

Disarda ortalık yavaş yavaş kararıyor, çamurlu sokaklar
yıkık duvarlarla çevrili kerpiç evler ve karanlık yüzü
bir deniz gibi kirisan kocaman göl, boylu boyunca yatıyordu.

Ortalık iyice kararınca kadar uzun uzun oturdular.

İhtiyar Malik dargin gibiydi. Birdenbire ihtiyarlamıştı
sanki. Cemile'sine söz kesmişlerdi. Bu evden çıkıp gidecek,
baskalarının olacaktı.

Islak kirpiklerini göstermemek için kalkmadan önce
kizini hafifçe itti:

- Lambayı yak!

Cemile yavaşça kalktı.

XXIV

Numan Serif Beyin kırmızı hususisini pencereden gören
Kadir Aga, lacivert beresiyle kostu, beyi kapıda karşıladı.
Agzına tabanca dayandığı günden sonra öylesine
köpeklesmiş, öylesine yumuşamıştı ki.

Kalin, kırçıl kaslarıyla Numan Serif Bey'se, ortasına
bakmadan odaya girdi. Fötr şapkasını, bastonunu filan
askıya astı. Fabrika işlerini kontrola giderken giydiği beyaz
gömleği askıdan aldı. Giyecekti. Kadir Aga almak
istedi. Numan Bey vermedi. Riyakar ortasından igreniyordu.

Kadir Aga dayattı:

- Ver Loman bey, tutim. Cenabi Allah bile kulunun
ayibini yüzüne vurmazmış!

Numan Bey cevap vermedi. Gömleğini kendi kendine
giydi. Sonra geçti ceviz masaya oturdu. Masanın üzerinde

duran imalat raporlarini tetkik etti. Iplik, bez imalati
iyice düsmüstü. Ortagina nefretle bakti. Tükürür gibi:

- Bir haftadir imalat düsebilecegi kadar düstü sayende, dedi.

Kadir Aga iri taneli siyah tesbihini çıkarmis, gözlerini
suçlu suçlu indirmisti. Oturdugu koltukta sinerek ortagina
bakiyor, gözgöze gelmemek içinse hemen yere indiriyordu
bakislarini.

Numan Bey bir ara gene tok tok konustu:

- Daha da kimbilir ne kadar düsecek. Neyse, verilmiş
sadakan varmis. Yoksa...

Kadir Aganın gözleri yerden kalkti, ortaginın iri siyah
gözleriyle karsilasti:

- ...cartayi çekmistin çoktan!

Zile basti. İçeri giren odaciya:

- Bana umum müdürü çağir, dedi.

Az sonra uzun boyu, geniş omuzlariyle umum müdür
Salamon içeri girdi. Beyefendiyi yere kadar egilerek

selamladi.

Numan bey sertçe sordu:

- Ilanlari gazetelere gönderdin mi?

Salamon hemen cevap veremedi. Tereddütle bakiyordu.

- Ne bakiyorsun?

- Hiç efendimiz.

- Niçin cevap vermiyorsun?

Salamon yutkunarak sokuldu:

- Seyy...

Gözleri Kadir Agaya gitti. Ondan imdat bekliyordu
sanki. Oysa basini egdikçe egmis, tesbih çekiyor, bakamiyordu
bile...

- Cevap versene be!

- Efendimiz, Istanbul veya Izmir'den işçi celbi kolay.

Fakat bunun doguracagi neticeleri tahmin etmiyor musunuz?

- Ne gibi?

- Türkiye'nin en uyanik işçi bölgelerinden celbedilecek işçiler... Onlar bizim yerli işçilerin katlandıkları hayat şartlarına tahammül ederler mi?

- Nasıl?

- Her şeyden önce ücret meselesi.. Yerli işçilerin aldığı parayla çalışmazlar. Yüksek ücret isterler!

- Evet?

- Medeni ihtiyaçlar artıkça malum ya...

- Elbette..

- İzmir, yahut İstanbul'dan gelecek işçiler hemen hemen bizim muhasebe servislerindeki muaddildirler. Gözleri açıktır. Amirlerinin azarına, dayagina filan kolay kolay boyun egmezler. Asil fenasi, İzmir yahut İstanbul'dan gelecekler gelirken, dansları, müzikleri, banyoları, haftalık temiz elbiseleriyle, filan gelecekler, bizim sakin, durgun, kendi halinde, fazlasını istemeyi bilmeyen

yerli işçilerimize tesir yapacak, gözlerini açacaklar. Örnek olacaklar bizimkilere. Çok geçmeden, malumu alınız, bir işçi buhraniyle karsi karsiya gelecegiz.

- Sonu?

- Tahmin edersiniz...

Numan Serif Bey Salamon'u hakli bulmustu. Hinzir Yahudinin sözleri dogruydu. Bunu kendisi de düşünmemis degildi ama, bir sefer ok yaydan çıkmis, emir vermisti. Sadece emir vermis olmasi da degil, büyük bir kisim işçiyi de isten atmisti.

- Ne olursa olsun, dedi. Sen benim emrimi yerine getir hemen. İşçi celbi hususundaki ilanlari hemen simdi tape ettir ve yolla. Mars!

Salamon hala tereddüt içindeydi. Kadir Agaya bakti. Hayir yoktu. Basini önüne egmis, tesbihini çekmekteydi. Bir ara basini kaldirdi. Salamon'la gözgöze geldi. Sasaladi. Sonra Allah! diye içini çekti.

Numan Bey tekrar bosandi:

- Ne dikiliyorsun hala?

Salamon kekeledi:

- Seyy... Birkaç gün beklesek...

- Sebep? Niçin bekliyecekmisiz?

- Öfkeyle kalkan zararlar oturur da...

- Derhal odana geç ve sana verdiğim emri harfiyen

yerine getir, haydi!

Artık ne söylenecek söz, ne de geçirilecek vakit kalmıstı.

Salamon yıkılırcasına odadan çıktı. Kendi odasına
geldi. Çökmüş avurtlarıyla bir kenarda dikilen dokuma
ustasına bakmadı bile. Masasına geçip oturdu.

Dokuma ustası çekinerek yaklaştı, hiçbir şey sormadı.

Salamon:

- Ne yapsak bos, dedi.

Dokuma ustası endişe içindeydi:

- Bos ha?

- Üstelik hala müthiş de sınırlı.

- Demek yanına girmiyeyim?

- Sakin ha!

- Bense... Eline ayagina kapanirim diyordum.

- Sakin, sakin, sakin..

- Kadir Aga ne diyor?

- Ne diyebilir? Süt dökmüş kedi gibi oturuyor.

- Peki, sonu ne olacak bunun?

- İzmir'den, İstanbul'dan işçi getirmeceğiz!

Dokuma ustası beyninden vurulmuş döndü:

- İzmir'den, İstanbul'dan gelecek işçi yerli işçinin

düşük ücretine çalışır mı? Yatacak iyi yer ister, iyi yemek

ister...

- Söyledim, hepsini söyledim.

Uzun uzun bakistilar. Dokuma ustasi büyük bir ümitsizlik içindeydi. Mirildanmiya basladi:

- Ah Kadir Aga ah! Bize öyle bir halt ettirdi ki, arap sabunu temizlemez. Neme lazimdi benim yazinin kabuklusuyla tepismek. Iyi, kötü, yuvarlanip gidiyorduk.

Kurnaz Salamon göz kirpti:

- Kadir Aga seni kollamiyor mu?

- Beni kollamakla is biter mi? Isçiler canavar gibi.

Herifler bana kandi. Bana deyince, ben de Kadir Agaya kandim ama, gel de işçiye anlat. Bütün gün kahve köselerinde homurdanip duruyorlar. Benim için hava hos.. Basar Tarsus'a, Kayseri'ye giderim. Nazilli'ye giderim.

- Niçin gitmiyorsun?

- İşçiler ne olacak?

Salamon omuz silkti:

- Ne olursa olsun. Babanın oğlu degiller ya!

Dokuma ustasi cevap verecek, bir seyler söyliyecikti ki, Numan Beyin kalın öksürüğü. Salamon'un odasına geliyordu herhalde. Madem sinirliydi, gözüne görünmemesi lazimdi. Tam zamanında, muhasebeye açılan kapıdan çıktı. Fabrikanin karsisindaki işçi çayhanesine geldi.

Basta yegeni Camgöz'le öteki işçiler, hemen etrafını aldılar.

Camgöz merakla sordu:

- Ne oldu dayı?

- Simdilik bir sey yok!

- Peki. Ne olacak?

- Bilmem.

Homurtular oldu. Homurdananların gözlerine endiseyle bakti, ürktü. Bir zamanki uysal, itirazsız bakışlar degildi. Kinle parlıyorlardı.

- Benim ne suçum var? dedi. Ben elimden geleni yaptım.

Homurtu tekrarlandı.

Camgöz:

- Sen de mi Sadık?

- Ne yapayım dayi? Elde yok, avuçta yok...

- Durun bakalım, gün doğmadan neler doğar...

Kalin kemikli, sert bakıslı bir işçi:

- Açlık, sefalet, ölüm doğacak! dedi.

Bir baskası mirıldandı:

- Yapacağınızı yaptınız!

Usta korkuyla döndü:

- Ben ne yaptım? Benim ne suçum var?

- Doğru. Senin ne suçun var? Suç bizim, suç bizim

gibi dangalakların ki sizin gibilerin igvasına kapıldık!

Koyu, korku verici bir sessizlik oldu. Dokuma ustası titriyordu. Bereket versin İstanbul'dan, İzmir'den gelecek işçilerden haberleri yok.. diye geçirdi.

Belinin ortasından bosanan soğuk terle çayhaneden çıktı gitti.

XXV

Necati'yle İzzet usta konuşarak çayhaneye girdiler.

Bir kenara oturdular.

İzzet usta:

- İstanbul'dan gelecek işçiler haberini millet senden duymasın, dedi.

- Niçin?

- Hem fabrika, hem de işçiler nazarındaki durumun sarsılabilir.

İşçiler kendilerine taraf gelmekteydiler, İzzet usta lafı

degistirdi:

- Demek babaannen kizi almana taraftar degil?

- Degil ama, onu dinleyen kim?

- Dinlemege mecbursun!

- Belki ama...

- E?

- Aklima ne geliyor, biliyor musun? Babaanneme
bosverip...

- Evet?

- Nikah yapmak ve pilimi pirtimi toplayip...

- Kizin evine kapagi atmak ha?

- O kadar. Aksi halde bu is yürümiyecek.

- Ihtiyar ne diyor?

- Ne demiyor ki? Tereddüt içinde. Mahalle dedikodudan

çalkalanyormus. Babama yazmalıymışım... Fabrikada
çalışan bir kızı almaya hakkım yokmuş. Bir de asıl
kızdığım, kız fabrikadan çıksın diyor. Ne düşüncesiz insan!
Kız fabrikada keyfinden çalışmıyor ki. Artık çalışma
dediğim andan itibaren...

- Doğru. Hiç olmazsa ayda on lira vermen lazım!.

- Değil mi ya? Veremem. Yirmidört doksanbeş bana
bile yetmiyor. Kaldı ki...

Etrafını almış sinirli işçilerden biri:

- Usta, dedi, İzzet usta.. Biraz da bizi dinle. Ne olacak
su halimiz kardas? Bizi yek ekmeğe muhtaç ettiler..
Bir akıl ver bize!

İzzet usta Dertli işçiye döndü. Adamin gözleri yuvalarında
kinle parliyordu. Parliyordu, acınacak haldeydi
ama, ne gelebilirdi elinden? Elinden pek bir şeyler gelmemekle
beraber, kuru tesellinin de zamani olmadığını biliyordu.
Gerçi onları önlemeye çalışmış, yalana uymamalarını
yalvarmıştı ama, bunu hatırlatmanın da sırası değildi.
Uzun uzun süreceğini bildikleri işsizliğin verdiği ıstırapı
açıklayan bakışları, çökük avurtları, uzamış sakalları,

kara sari yüzleri...

Tavındaydılar. Neler yaptırılmazdı onlara! Kilitleri mi
kiramazlardı? Demir kapıları mi teneke gibi yırtamaz,
omuzlarıyla apartmanları mi deviremezlerdi?

Bir baskası:

- İçim alıp alıp veriyor, dedi. Burnuma kan kokuyor.
Öfkemi alamadım mi ağlıyorum. Koskoca herifim heye
ama ağlıyorum gene de. Su ellerime bak. Tüm yara.
Eve gitmek canım istemiyor. Çocukların kara kara bakması..
Geçen gün hirsimden evin kerpiç duvarlarını yumrukladım!

Kirpikleri yavas yavas parlıyordu.

- ... ille en küçük. Su kadar. Bir de zayıf mi sana..
Bütün gün öhö öhö öhö. Bogmaca dedi millet hastahanesindeki
doktor. Reçete verdiler, ilaç almiya param yok.
Sabahlara kadar horoz gibi ötüyor!

Izzet ustanın kafasında tren altında ezilen çocuğunun
cesedinden ayrılmış sari saçlı baskası. O da böyle bogmaca
olmuştu. Sabahlara kadar horoz gibi ötmüştü..

İçini çekti.

- ...eve gitmekten korkuyorum, karimin, çocuklarimin yüzüne bakmaktan korkuyorum usta. Basimi yastiga koyup da yorgani tepeme çekmiyor muyum? Allah Allaaaah... Sabaha kadar ölç biç, ölç biç...

Öfkeyle Izzet ustaya bakti:

- Çek vur kendini, lakin...

Izzet usta kizdi:

- Ne biçim söz bu be? Issiz kaldiniz mi hemen ölmek, öldürmek. Marifet ölmek, öldürmekte degil, bu kötü sartlarla mücadele etmekte!

- Nasil?

- Nasili var mi? Baska yerlerde, bir baska is mesela!

- Dokuma ustasi bekleyin diyor. Bir ümit. Camgöz yok mu Camgöz? Bekleyin diyor. Kadir Aga güya demis ki, Numan Beyi yatistiririm ben. Beklesinler, tekrardan ise aldirtacagim demis. Kimbilir?

Necati söyle bir bakti. Derine gömülmüs gözleriyle
isçi, bastan ayaga sinir kesilmisti. Kadir Agadan filan hiç
bir medet olamiyacagini söyleyip son ümidini de söndürmek
istemedi. Kalkti.

Izzet usta:

- Gidiyor musun?

- Gidiyorum, dedi. Eyvallah.

Çayhaneden çıktı. Camgöz iskemlesini çayhanenin
beton kaldırımına atmış, kara kara düşünüyordu. Necati'ye
gözü takildi. Aklına Cemile geldi. Sahi, su mesele
ne olmuştü? Deveci Halil neredeydi? Niçin görünmüyordu?

Iskemlesinde doğruldu.

Deveci'yi bulsa, borç istese... Hiç de fena fikir degildi.

Su sıra tam da isine yarardı hani. Borcunu ödemeye gelince...

Birden Karakiz:

- Merhaba teyze oğlu!

- Merhaba baci. Hayrola?

- Seni Halil agam çağiriyor.

Camgöz'ün içinden ferahlik, bir rüzgar gibi, geçti. Gene de:

- Ne yapacak? dedi.

- Bilmem. Acele istiyor.

- Kız dalgası mı?

- Bilmiyorum.

- Ben kendi canımın derdine düsmüşüm. O hala...

- Getmiyor musun?

Kendini naza çekmekte fayda vardı:

- Gelmiyorum.

Karakız; işçi mahallelerine uzanan caddenin kösesindeki

kebabçı dükkanında Camgöz'ü sabirsizlikle bekliyen

Deveci'ye durumu haber verince, Deveci:

- Demek gelmiyor? dedi. Niye?

- Bilmem.

- Bir sebebi olmalı.

- Sebebi... Issiz, sikintili. Ben kendi canimin derdine düsmüsüm diyor!

Deveci isi anladi. Herhalde parasizdi. O da zaten bunu haber almıs, kosmus gelmisti.

- Sen otur. Ben alir gelirim.. dedi, hizla uzaklasti.

Karakiz yalnız kalınca örtüsünü çıkarıp yanındaki iskemleye atti. Bugün isinden alıkoyduğuna göre, Deveci yevmiyesini verecek miydi acaba? Hiçbir çıkari olmadan elalemin keyfi için ne diye isinden olacakti? Sonra, neye varacakti bu isin sonu? Kiz istemiyor, oğlan istiyor. Söz kesilmis. Deveci hala ne umuyordu?

Deveci'yle Camgöz gelince toparlandi.

Deveci:

- Sen getiremedin amma, bak. Ben nasıl getirdim?

Karakiz Camgöz'e küskün küskün bakti:

- Askolsun teyze oğlu. Demek senin yanında hiç hatirim yokmuş!

Hep o sikintili haliyle Camgöz:

- Bir şey değil, arada biz kötü olduk, dedi. Bu dünyada dayı mayı fosmuş meger. Tuttu beni öne düşürdü. Ameleyi kiskirtti. Simdi de.. Meteliksiz gezilir mi? Milyoner miyim ben?

Deveci ilgiyle sordu:

- Medem seni kiskirtti. Simdi de zarına bakması lazım. Para vermiyor mu?

Kebablar, sarap söylendi.

Camgöz:

- Vermiyor, dedi. Sabredin, diyor. Sonu iyi olacakmış. Ne iyi olduğu var, ne de olacağı. Halbuki İtalyanlar korkak olur, dövdünüz mü kaçır, is eskisi gibi bize kalır.

Kadir Aga, o zaman dilesinler benden ne dilerlerse diyor
dediydi. Isler kötüye varınca o da bosverdi. Ne yapacaksın
kardas, harcandigimizi anladik!

Sicak kebablarla kocaman bir sise sarap geldi. Camgöz'ün
sarap filan gördüğü yoktu. Günlerden beri midesine
sicak bir sey girmemisti. Iri bir kebab parçasini kuvvetli
disleri arasında çignerken:

- Arkadaslarin arasında öyleleri var ki, dedi, yek
ekmege muhtaç. Herifler kahve parasi bulamiyor!

- Haydi serefe!

Içtiler Camgöz devam etti:

- Agliyorlar be, anam avradim olsun agliyorlar!

Karakiz:

- Ayip ayip, dedi. Erkek aglar mi?

Camgöz kizdi:

- Erkeklik, yigitlik mangirla olur kizim. Yok iste, yok!

En biri ben. Su kebabçi bile tavrini degistirdi. Eskiden

nasildi? Sokakta görse halimi hatirimi sormadan edemezdi.

Simdi?

Deveci, Cemile meselesini açmak için fırsat kolluyor,
ama Camgöz'ün dertli halinden ürküyordu. Bir ara:

- Yeter, dedi, yeter be Camgöz. Suraya oturduk ki
karsilikli iki satir çene çalاک, gülek diye...

- İçimden gelmiyor emmoglu, içimden gelmiyor!

- Haklisin. Issizlik kötü sey, malum. Malum ya...

- E?

- Fabrikadaki isin anlasildiktan sonra bir çaresini
düşünürüz.

- Nasil?

- Nasilina karisma.

Camgöz'de piril piril bir ümit.

- Fabrikadan hiç umudum yok, dedi. Fabrika kapisi

bizim için temelli kapandı!

- Kapandıysa, ben de arkadaşlığımı yaparım.

- Ne gibi?

- Ne gibi olacak? Ortaklama bir dükkan kiralarız.

Sermaye benden, emek senden!

Camgöz heyecanla sordu:

- Kahvecilik yapar mıyiz?

- Niye yapmıyalım?

- Öyleyse...

- Var mı bos kahve?

- Bak hele, bak.

- Nerede?

- Bizim Silo'nun kahvesi var. Bos. Kiraya verir bize.

- Bu mahallede mi?

Camgöz egildi, işçi mahallelerine giden ana caddenin solundaki mavi boyalı dükkani pencereden gösterdi.

- Epeyce büyük.

- Günde birkaç yüz marka yaparız.

- İyi ya. Birazdan gidip bakalım.

- Birazdan mi? Sahi mi? Hemen tutar miyiz?

- Isimize gelirse tutarız.

Camgöz birdenbire sarhos olmuştü. Artık ne dayisi, ne de işlerinden atılmalarına sebep oldukları ıssız, gözü yaşlı işçiler. Bardagina sarap doldurdu, bir nefeste dikti.

- Senin yolunda ölmıyenin anasını da, avradını da, sinsile sülalesini de...

Deveci:

- Yok canım, dedi, o kadar değil.

- Kim? Senin yolunda ölmeyenin...

- Peki peki. Ölmeye lüzum yok. Su meseleyi düzenliyek yeter.

Karakiz'a bakti, göz kirpti. Karakiz hirsindan mosmordu.

Su meseleden ona neydi? Camgöz kahve sahibi olacak, kendisi?

Camgöz'ün sarhosluğu gittikçe artiyordu:

- Geçen sefer bacimizin yüzünden fosa çarptık, kizi

kaçıramadık, amma bu sefer.. Deli misin? Anam avradım

olsun, babasının dizinin dibinden çekip sürütürüm

bu sefer. Degil mi baci?

Karakiz cevap vermedi. Camgöz öyle keyifliydi ki, ne

Karakiz'in sikintisi, ne de cevap vermeyisi!.. Dikkat bile

etmedi.

- Allööös... Kayfemiz olunca; tamam! Günde en azdan

üç yüz marka yapsak, üçer kurustan, eder dokuz

kaat. Yarisini masrafa çık, kalır dört buçuk lira. Dört buçugun

da yarisi senin yarisi benim... Ha!

Deveci:

- Ben istemem, dedi. Sen bana borcunu ödersin

bes. Borcunu ödedikten sonra...

Camgöz'ün heyecanı arttı:

- Ödedikten sonra?

- Kayfe senin olur?

Camgöz masadan fırladı. Tezgahı basındaki kebabçıya bağardı:

- Yigenim!

Kebabçı isteksizce cevapladı:

- Emret!

- Derhal çiftetelli plajını koy gramofona!

Gramofona çiftetelli plajı kondu. Camgöz parmaklarını

usta bir kadın çengi gibi sıkırdı, göbük çalkalıya

çiftetelliye başladı. Gözleri dönmüştü. Ar, haya, utanma

filan silinmiş, dönüyor, boyuna dönüyordu. Boru mıydı?

Kahve sahibi olacaktı. Dayısının olanca himayesine karşılık

dokuma tezgahlarında eline geçen en azdan birkaç

misli çok para kazanacaktı.

Dünyayı yıkabilirdi!

Arada masaya yaklaşıp Deveci'nin doldurduğu sarap bardağını alıyor, oradakilerin serfine kaldırıp diyor, sonra daha içten, daha canlı, devam ediyordu.

Karakiz'sa somurttukça somurtmıyordu. Ona neydi? Bütün bunlardan ona neydi, nesine lazımdı? Kızın ikinci sefer kaçırılması için istenecek yardımı ne diye yapacaktı? Camgöz'ün çıkartı vardı, onun? Ne çıkartı vardı? Zorla kız kaçırmanın sonunu biliyordu. Hapislik vardı ucunda, Camgöz'e göre gene de hava hoş olabiliyordu. Kahveyi kardesine, yahut hatta karısına bırakıp üç beş ay yatabilirdi. Kendi? Kendisi ya? İhtiyar, kiris kiris annesinden başka kim vardı. İçeriye düşerse kim bakardı, Deveci mi Camgöz mü? Hiçbiri. Fıkara anası ölür, kendi de...

İsli, ıssız, genç, ihtiyar insanlar kebapçevini lahzada doldurmuş, Camgöz'e elleriyle tempo tutuyorlardı.

Uslucak kalktı. Kalabalığın bir kenarından dışarı sıyrıldı. Ortalık günlük güneşlikti. Arkasından kosacak, geri çevireceklermiş gibi bir korku içindeydi. İstemiyordu, ne Camgöz, ne Deveci, ne de saraplarıyla kebapları. Baskalarına alet olmadıktan başka, durumu kızı da anlatacaktı.

Yuva yikanin yuvasi yikilirdi. Kizi madem istemislerdi,
o halde bir yuvaya sahip olacakti. Madem olacakti,
yuvasini yiktirmamaliydi.

Birden Izzet usta:

- Nereye baci?

Durdu. İçtigi saraptan basi hafifçe dönüyor, sallaniyordu.

- Cemile'lere, dedi.

Izzet usta ilgilendi:

- Ne yapacaksın?

- Hiç..

Yoksa gene herhangi bir rezalet, yahut bir pusu pesinde
miydi? Agzini aramak için:

- Yakında Cemile'nin nisani var, dedi.

Yoktu, henüz böyle bir sey yoktu. Necati'nin babaannesinin
boyuna fikir degistirdigini biliyordu. Necati daha

dün, haminnesiyle kavga ettiğini anlatmış, gerekirse yatagını alır, kızın evine düşerim demisti.

Karakiz:

- Ne zaman? dedi.

- Bu yakında.

- İnsallah kardes. İnsallah ama...

Usta pirelendi:

- Ee?

- Ellerini çabuk tutmazlarsa...

- Ne olur?

Her şeyi bir çirpida anlattı. İzzet usta sarsıldı. Demek Deveci bu karardaydı? Camgöz'ü dilediği gibi kullanabilmek için Silo'nun su sıra bos kahvesini kiralamayı bile göze almisti ha?

- Cemile'yi bunun için mi göreceksin?

- Evet. Yuva yikanin yuvasi yıkilir. Vebal altında

kalamam ben kardes.

Izzet usta söyle bir düsündü: Kizin elinde ne vardı ki?

Bütün is Necati'de bitecekti. En dogrusu, meseleyi Necati'ye

açmak, kizi bu yakınlarda çıkması mümkün felaketten kurtarmakti.

- Cemile'ye bundan bahsetme, dedi.

- Niye?

Anlattı, uzun uzun anlattı. Karakiz'in akli yatmisti.

- Öyleyse gitmeyim?

- Git, git ama, bu meseleden bahsetme.

- Peki.

Ayrıldılar. Karakiz işçi mahallelerine giden uzun toprak

yolu hızla geçti. Köşeler döndü. Cemile'lerin avlusundan

içeri girdiği zaman genç kız, Musa'ların merdiveni

basında, kanlı elleriyle avlu halkına müjde veriyordu:

- Gözümüz aydın!

Avlu halki hemen bir agizdan sordu:

- Nesi oldu?

- Oglu, oglu!

Merdiveni kosarak indi. Avlunun bir kenarındaki pasli tulumbaya giderken Karakiz'la karsilasti. Kaslari hemen çatildi.

Karakiz:

- Ellerin niye kanli, Cemile? diye sordu.

Cemile cevap vermedi.

Çopur güldü:

- Cemile dogurttu, dedi. Ebe oldu artik o!

- Essahdan mi?

- Hiçbirimiz cesaret edemedik bacim.

- Ebe yok muydu?

- Vardi ama, doguma gitmisti.

Karakiz heyecanla mirildandi:

- Askolsun, askolsun vallaha!

Cemile ellerinln kanini yikamisti. Yüzüne düşen bir tutam saç basinin sinirli hareketleriyle geriye atiyor, ama saç inat ediyordu.

Az evvel tek basina dogurttuğu kadının, ev sahibi Musa'nin karisinin yanina gitmek üzere merdivene hizla yürüdü.

XXVI

Fabrikanin Istanbul ve Izmir'den işçi getirecegi haberi mahallede bomba gibi patladi. Olur muydu? Olabilir miydi, olsa bile öyle büyük sehirlerin kibar işçileri bu kadar cik ücretle çalışabilir miydi?

Islerinden atılanlarinsa agizlarini bıçak açmiyor, yüzlerinden düşen bin parça oluyordu. Basta Camgöz'ün dayisi dokuma ustasi olmak üzere, iplikhane ustasi, usta

muavinleri, düzenciler, velhasıl italyan mühendise karşı koydukları için işlerinden atılanların tümünün ayakları suya değmiş, tekrardan işe alınmak gibi hafif de olsa bir ümit besleyenlerin son ümitleri de kırılmıştı.

Ustalarla usta muavinlerini Kadir Ağa zaman zaman üç, bes kollamıştı ama, bununla iş bitmemiştı. Hepsi evli, çocuk çocuk sahibiydiler. Ağa'nın sadakaya benzeyen kollamasıyla geçinememislerdi. Bundan sonrası üç, beşe de hasret kalacaklar, kara, korkunç bir sefalet başlayacaktı.

Bir gün dokuma ustanın Nazilli mi, Kayseri mi ne, bir yerdeki fabrikalardan birine ustalık bulup savustugu işitildi. Avurtları çökük, gözleri yuvalarına gömülmüş aç insanlara kuvvetli bir yumruk oldu bu.

- Yaa, dendi; demek böyle?

Böyleli, malesef böyleydi.

- Demek atıldık?

- Hem de it enikleri gibi!

Kiris kiris yüzler canlanmış, yuvalarına gömülü gözler ates saçmaya başlamıştı.

Kalin kemikli, iri yari bir isçi; yanardag gibi gürledi:

- Aldatildik arkadaslar!

İçten, taa içten kopup gelen inancin feryadi cevapladi:

- Aldatildik!

- Bunu keselerine koyacak miyiz?

- Kimin?

- Bizi aldatanlarin!

Hinçli sesler gittikçe artan bir kinle sagdan, soldan
cevaplamaya basladi:

- Koymiyacagiz!

- Koymiyalim!

- Nasil koruz? Öldük be!

- Öldük ki öldük.

Bir kenardan itidalli bir ses sordu:

- Ne yapmak niyetindesiniz?

Izzet ustaydi. Bütün gözler ona döndü. O, sapsari yüzüyle dimdikti. Sorusuna cevap alamayınca, tekrarladi:

- Ha? Ne yapmak niyetindesiniz?

Kalin kemikli sert işçi cevapladı:

- Ekmegimizi elimizden alıp bizi süründürenlerin evlerini baslarına yıkacağız!

- Kim bunlar?

- Dokuma ustasi, muavini, iplik ustasi, düzenciler...

Kupkuru bir ses:

- Camgöz, dedi. Camgöz'ü unutmayalım!

Camgöz sözü son damla oldu. Dayisi basip gittiyse o vardı. Hem de sefaletleriyle alay edercesine isini yoluna koymus, kahve açmisti.

Deminki ses tekrar konustu:

- Bizi kahvesine sokmuyor, çay içmeyi kahveden

it kovar gibi kovuyor. Ne suçumuz vardı? Çalışıp gidiyorduk.

Bizi kiskirtti. Simdi de...

Bir baskasi:

- Kahveyi nasıl açtı? dedi. Parayı kimden buldu?

- Dayisi vermistir!

- Dayisi ha?

Kalin kemikli işçi oturmakta olduğu tahta sandiktan
ayaga fırladı:

- Uzun lafın kisası... Kahvesini basına yikalım, var
misiniz?

Gök gürültüsünü andıran korkunç bir ses kalabalığı

Izzet ustayı filan silip geçti. Günlerden beri ıssız, sınırları

gergin, gözleri yuvalarına çökmüş aç insanları zaptedilemeyen

bir öfke kasırgası halinde kalın kemikli işçinin pesine düştüler.

Cadde çabucak geçildi. Gittikçe büyüyen bir insan seli yan yatmış. bağdas kurmuş, diz çökmüş ahsap evlerin aralarındaki eğri sokakları zorlayarak akıyor, akıyordu. Ortalığa bir homurtu hakimdi: Çok değil, bir hafta sonra yabancı işçiler gelecek, fabrikanin işçi eksikliğini fazlasıyla tamamlayacaktı. Ondan sonra ne olacaktı?

Izzet usta gerilerde kalmıştı:

- Evet ama, Camgöz'ün kahvesini parçalamakla ellerine ne geçecek? diye soruyordu. Çare bu mu? Kurtuluş bu mu?

Akli basında ihtiyar bir işçi:

- Haklısın, dedi. Çare bu değil, kurtuluş bu olamaz amma...

Kalabalık silindir gibi geçip kaybolmuştu.

Tam Camgöz'ün kahvesi önünde insan seli bir an durakladı. Ne yapacaklarını gayet iyi bilmekle beraber, o an sasırmışlardı. Hiç kimse pesin davranmak istemiyordu.

Camgöz, gazoz bilyalarını hatırlatan duru yeşil gözleriyle kapiya fırladı. Birseyler sezer gibi olmuştu. Renkten

renge giriyor, kalabaligin baskisi altinda eziliyordu.

- Buyrun, dedi. Ne var? Ne istiyorsunuz?

Dili dolasiyordu.

Kalin kemikli, sert bakisli isçi kalabaliktan ayrilip karsisina
dikildi:

- Fabrika isçi getirtiyormus, dogru mu?

Camgöz mahvolmuscasina bakiyor, konusamiyordu.

- Dogru mu ulan?

- Bilmiyorum.

- Nasil bilmezsın?

- Bilmiyorum.

- Dayin nerede?

Bildigi halde:

- Bilmiyorum, dedi.

- Bilmiyorsun ha? Bizi kiskirtip isimizden etmeyi

bildin, bildiniz ama?

Camgöz dehset içindeydi. Saga bakti, sola bakti. Sonra ani bir kararla geri siçrayip kahveye daldi, arka pencereden deli gibi atladi, su dolu hendeklere bata çika kaçmaya basladi.

Kalabalik mars mars emrini almıs, kahveye korkunç bir silindir gibi dalmıstı. Cam, çerçeve. masa, sandalye, fincan, tabak, semaver ne bulduysa ezdi, ezdi.

Hersey bir anda olup bitmis, semt karakolundan polis ekipleri gelinceye kadar çekilinmis, hatta rahatlanmıstı.

Yalinayakli çocuklar, ani darbeden pek de haberi olmayan sis karinli kadınlar, burus burus ihtiyarlar hayretten büyüms gözleriyle saskin, bakıyorlardı.

Bu sirada kerusa denen çift atli fayton köseden çıktı.

Agir agir geldi. Kalabaliga takilip durdu. Pesin Necati atladi yere, sonra Cemile. Hiç birseyden haberleri yoktu.

Yanlarına sokulan Izzet ustadan ne oldugunu sordular. Izzet usta bir çirpida herseyi anlatti.

Cemile öyle heyecanlanmıstı ki:

- Yazik, dedi, yazik olmus!

Sonra hep beraber arabaya bindiler. Araba işçi mahallesinin çamurlu, تنها sokaklarından geçti, ana caddeye çıktı.

Izzet usta, Necati'ye sordu:

- Haminnen nihayet razi oldu demek?

- Oldu..

Cemile'ye döndü:

- Baban? Baban ne alemde ya?

Cemile'nin gözlerinden yuvarlanan damlalar birbirini kovalıyordu.

- Ha?

- Bilmiyorum.

Ihtiyar Malik oda kapisini arkadan sürgülemis, pencere önünde sessiz sessiz aglıyor, mahallenin sirtini döndüğü

kocaman göl ise, ikinci güneşinin ölgün sarısı altında
kocaman bir denizi hatırlatarak hafif hafif dalgalanıyordu.

SON

.....

OVERDRIVE®

Leading the World of eBooks

This eBook was created using
eBookExpress by OverDrive, Inc.

For more information about OverDrive's eBook tools and services visit www.overdrive.com.

"We make .lit happen!"sm